SLÄKT OCH HÄVD

Tidskrift utgiven av Genealogiska Föreningen
Riksförening för släktforskning

Redaktör: Mats Sjökvist, Bokvägen 13, 4 tr., 171 33 Solna

Nr 3–4 · 1992

Anders Sigfridsson (Rålamb) och hans släktkrets i Hälsingland

Av *Urban Sikeborg*

Den från prokuratorn Jöran Perssons krets bekante Anders Sigfridsson (Rålamb), vilken bland annat tjänstgjorde som överste arklimästare under nordiska sjuårskriget, biograferades på 1960-talet i tre artiklar[1] av framlidne professor Jan Eric Almquist.[2] Också Carl Tham har i en trebetygsuppsats i historia 1963, betitlad "Anders Sigfridsson Rålamb. En genealogisk–biografisk studie", av vilken jag benäget fått ta del, ingå-

[1] J. E. Almquist, "Den friherrliga ätten Rålambs ursprung" (SoH 1964 nr 1) och "Anders Sigfridsson [Rålamb] (d. 1581) Före 1569", i PHT 1964, samt genealogi (redigerad av Hans Gillingstam) i *Äldre svenska frälsesläkter*, I:3, 1990, s. 247–249. Se också Almquists "Blev prokuratorn Jöran Persson någonsin adlad?", SoH 1964, nr 1, s. 87–90.

[2] Om Jan Eric Almquists betydelse för kunskapen om 1500-talets frälse, se H. Gillingstam, "Jan Eric Almquist och utredningen av 1500-talsadelns släktförhållanden. En banbrytande vetenskaplig insats i bl.a. Släkt och Hävd 1953–1975", i *Genealogiska föreningen 1933–1983. Jubileumsskrift* (1983).

ende behandlat dennes *curriculum vitæ*. Kännedomen om Anders Sigfridssons ursprung och hans släktkrets har likväl förblivit blygsam.[3]

Anders Sigfridsson, som stammade från Hälsingland[4] och som, adelsgenealogierna till trots, var av ofrälse börd, uppgav själv sig vara född den 11 juni 1527 "ante meridiem".[5] I Rasmus Ludvigssons släktbok finns, säkerligen med Anders Sigfridsson som uppgiftslämnare, angivet namnen på hans far och farfar, Sigfrid Andersson respektive Anders Sigfridsson. Professor Almquist menade att eftersom namnet Sigfrid inte var ovanligt i dessa trakter, fanns inga tillförlitliga bevis i bevarade skattelängder för att vi påträffat just Anders Sigfridssons far.[6] Att namnet Sigfrid i själva verket tillhörde de mer ovanliga framgår av att i årliga räntan för 1542[7] upptas i hela landskapet endast två personer med detta namn: Sigfrid i Hå i Bollnäs med 106 1/2 mål[8] jord och Sigfrid i Ingsta, Norrala socken, med 107 mål.[9]

Med hänvisning till Gunborg Sigfridsdotters köp 1579 av en gård i Haga i Norrala av brodern Anders, varvid hon upplåter denne sin fädernes arvejord i "Fors", kommenterar Almquist: "Även i Norrala socken har det funnits en by med detta namn [dvs Fors], men 1500-talets kamerala handlingar sakna upplysning om huruvida det ägts av någon Sigfrid. I Hälsinglands handlingar (KA) 1560:17 förekommer emellertid under Fors i Norrala s[ocke]n en viss Brynte [:Brynolf] Sigfridsson, vilket dock icke bevisar någonting."[10]

---

3 Med utgångspunkt från att Anders Sigfridsson 1562 bytte till sig Länna i Almunge socken av kronan i vederlag mot arvejord i Umeå socken (om detta byte, se s. 173f) hade bl.a. J. E. Almquist tidigare dragit slutsatsen att denne var bördig från Västerbotten (*Herrgårdarna i Sverige under reformationstiden [1523–1611]*, 1960, s. 70. Se dock hans korrigering i SoH 1964, nr 1, s. 12). Carl Tham föreslog i anslutning till detta (med viss reservation) en identifiering med skattebonden i Västerteck, Umeå, Anders Sigfridsson (1551–1563), vars företrädare på hemmanet, Sigfrid Andersson, nämns där 1543–1550 (Tham, a.a., s. 9–11, 52).

4 Almquist hänvisar till Karl IX:s rimkrönika. Anders Sigfridsson kallas också Helsingius i *Svenska riksdagsakter*, serie 1, avd. 1, II:III, 1899, s. 546 – jmf SoH 1990, nr 3–4, s. 185.

5 Rålambska samlingen in 4:o, nr 91, KB.

6 J. E. Almquist, PHT 1964, s. 79.

7 Här har använts A. Vestlunds transkription i Gammal hälsingekultur 1933, s. 7–113 av årliga räntan i Hälsinglands handlingar 1542:2, KA.

8 Om det för Hälsingland typiska jordmåttet mål – 4,8 mål motsvarande ett öresland – se I. Jonsson, *Jordskatt och kameral organisation i Norrland under äldre tid*, 1971.

9 Av personer med angivna patronymika nämns endast fyra Sigfridsson: Olof Sigfridsson i Växsjö, Bollnäs (antagligen identisk med Olof Sigfridsson i Växsjöbo, som nämns i samma socken 1542); Olof Sigfridsson i Lervik, Undersvik, samt Olof Sigfridsson i Onsänge, Ljusdal. Enligt I. Fredrikssons studie *Svenskt dopnamnsskick vid 1500-talets slut* (Lund 1974), s. 67, 69, nämns i tiondelängderna för Hälsingland omkring 1583 endast tre bönder med namnet Sigfrid.

10 J. E. Almquist, PHT 1964, s. 80.

Jag hade 1979 nöjet att kunna identifiera Anders Sigfridssons far med den skattebonde[11] Sigfrid Andersson som 1535[12] nämns i Närby (nr 2) i Norrala socken. I de kamerala källorna för 1500-talet framträder i Norrala tre mycket välbärgade familjer, vilka var för sig ägt flera hemman i socknen, däribland Sigfrid Anderssons i Närby familj och Sigfrids i Ingsta (sedermera nr 2).[13] Syftet med denna undersökning har varit att avgöra om något samband finns mellan Sigfrid Andersson i Närby 1535 och Sigfrid i Ingsta 1542, dels med tanke på namnets låga frekvens i årliga räntan, dels i beaktande av att de rört sig inom samma sociala skikt, och om någon av dessa kan påvisas ha ägt jord i Fors by i samma socken. Ett delmål har därvid varit att söka utröna om den av Almquist omnämnde Brynolf Sigfridsson i Fors har påvisbar anknytning till någon av dessa.

Det visade sig under utredningens gång nödvändigt att utöka denna till att omfatta ytterligare två familjer, med vilka Anders Sigfridssons familj syntes räkna släktskap. Artikelns disposition är därför som följer:

- Sigfrid Anderssons i Närby familj ..... s. 132
  I vilken gård i Fors, Norrala socken, ägde Anders Sigfridssons systrar sin fädernes arvejord? ..... s. 134
  Märit Sigfridsdotter ..... s. 137
  Kerstin Sigfridsdotter ..... s. 138
  Gunborg Sigfridsdotter ..... s. 141
  Övriga, förmenta syskon till Anders Sigfridsson ..... s. 144
  Släkttavla 1 ..... s. 146

- Sigfrids i Ingsta familj ..... s. 146
  Brynolf Sigfridsson ..... s. 148
  Mats Sigfridsson ..... s. 148
  Släkttavla 2 ..... s. 154

- Sverkil Simonssons familj ..... s. 155
  Olof Sverkilsson Älvkarl (Potamander) ..... s. 158
  Johan Sverkilsson (Potamander) ..... s. 160
  Simon Sverkilsson ..... s. 161
  Per Sverkilsson ..... s. 161
  Nils Sverkilsson ..... s. 163

---

[11] Det bör noteras att i Hälsingland, liksom i övriga norrländska landskap, antalet frälsebönder är ytterligt lågt under den tid som denna uppsats behandlar. Vi påträffar här således nästan uteslutande skattebönder. Jmf not 51.

[12] Gärder och hjälper 1535, i serien Strödda äldre räkenskaper t.o.m. 1630, KA. I en 1700-talsavskrift av genealogi för släkten Rålamb, upprättad av hovkansler Olof von Dalin, finns också efter Sigfrid Anderssons hustru Cecilias namn tillagt "NB. i Närby och Norälfwa Sochn" (Biographica: Rålamb, tab. 1, RHA).

[13] En mer ingående redogörelse för den tredje familjen (varav en gren nämnde sig Nerbelius), som emanerade från hemmanet Remsta nr 2, finns tryckt i Hälsingerunor 1982, s. 41–45 samt SoH 1990, nr 3–4, s. 165f, 191.

gusti 1563 Närby som sätesgård.[16] Nr 1 brukas ännu 1560 av Knut Andersson,[17] men är tydligen 1563 helt i Anders Sigfridssons ägo, eftersom det undantas från tiondeutlagor till kronan detta år och ännu 1577.[18] (Anders Sigfridsson hade åren 1561[19] – 1581 kronans inkomster från Norrala och annexförsamlingen Trönö i förläning.) En förteckning över hemmansbrukare i Närby under 1500-talet finns inlagd i bilaga 2.

Det förhållande att var och en av de tre gårdarna under en period inte medtagits i tiondelängderna är svårförklarligt, om det inte kan sättas i samband med Anders Sigfridssons jordinnehav i byn.[20] Knut Andersson, som 1546[21] och 1556[22] sitter som nämndeman i underrätten, torde på något sätt ha varit befryndad med Sigfrid Anderssons familj, eftersom han 1542 uppenbarligen innehar även Närby nr 2, i vilket hemman Anders Sigfridsson och hans systrar äger arvejord, och nr 3. (Det för bygden säregna namnet Knut återfinns senare med Knut Persson i nr 3.)

Vad Sigfrid Anderssons äktenskap beträffar har inget med visshet varit känt. Enligt sonsonen Broder Anderssons genealogier, som till stor del består av medvetna falsarier, skulle hans hustru ha hetat Cecilia. Det är möjligt att denne här förmedlar en korrekt uppgift: Anders Sigfridsson uppkallar sin andra och tredje dotter med namnet Cecilia (den första dottern hade fått sitt namn efter mormodern), vilket visar att namnet fanns i familjen. Det har däremot inte kunnat beläggas bland Anders Sigfridssons två hustrurs familjer.[23]

1586 uppträder två av Sigfrid Anderssons döttrar, Märit och Kerstin, på lagmanstinget angående några jordlotter, som Märit menade att brodern Anders hade försnillat för henne (se nedan). I sammanhanget nämns att hennes föräldrar i sin tid gjort ett jordskifte med hennes svärföräldrar. Utöver detta tycks emellertid Sigfrid Andersson inte nämnas i bevarade källor.

---

16 J. E. Almquist, PHT 1964, s. 86.

17 Hälsinglands handlingar 1560:17, tl, KA. Eftersom tiondet i större delen av Sverige delades upp i tre delar, varav två efter reformationen tillföll kronan – det är följaktligen dessa som redovisas i tiondelängderna – kan den tiondepliktiga skörden beräknas genom att multiplicera det redovisade tiondet med femton (J. Myrdal & J. Söderberg, *Kontinuitetens dynamik. Agrar ekonomi i 1500-talets Sverige*, 1991, s. 58). I fogderäkenskaperna för Hälsingland (och därmed också i denna artikel) används mestadels den s.k. hälsingespannen som mått, vilken har beräknats omfatta ca 29,3 liter. Fyra hälsingespannar gick på en tunna, till skillnad från svensk spann (Upplandsspannen), varav två gick på tunnan. (För en mer ingående redogörelse för de olika spannmålsmåtten under 1500-talet, se I. Jonsson, *Jordskatt och kameral organisation ...*, 1971, s. 87ff, och *Kulturhistoriskt Lexikon för Nordisk Medeltid*, d. 16, 1971, sp. 458f.)

18 Hälsinglands handlingar 1577:5, tl, KA.

19 *Ej* 1562, som felaktigt angivits i *Äldre svenska frälsesläkter*, d. I:3, 1990, s. 248 (den åberopade källan ger dock korrekt uppgift).

20 Att Närby inte finns med i Älvsborgs lösen beror dock troligen på att denna för Norrala är ofullständig. Förutom att sidorna har kastats om, har vid kontroll flera andra byar visat sig saknas däri.

21 Hälsinglands handlingar 1546:2, saköreslängd, KA.

22 D:o 1556:13. Han finns däremot inte nämnd i bevarade saköreslängder mellan 1546 och 1556.

23 Jmf *Äldre svenska frälsesläkter*, I:3, 1900, s. 215ff, och Genealogica 53, fol. 33v ff, RA. Jmf också not 315.

Sigfrid Anderssons barn ägde förutom del i Lillnärby också arvsjord i byn Fors, Norrala. Sonen Anders har i slutet av sin annotationsbok[24] (åtskilt från de övriga anteckningarna; det är antagligen därför detta inte uppmärksammats tidigare) en odaterad notering om deras gemensamma jordinnehav i Fors:

"Then gård fors är i Scat 10 öre th*et* är 48 mål
Löper på huars deel

huart	132 *mark* Suerchill ___ 22	} mål
mål 6 *mark*	66 *mark* britha ___ 11	
	45 *mark* Kerstin 7 1/2	
	45 *mark* Gundborg ___ 7 1/2	

dalar 72 st. Summa ___ 288 *mark*

Ther på haff[ue]r britha vpburit
pen*ningar* och sp*a*nnamål 66 *mark*
Item Suerchill malt 7 p[vn]dh for 4 dalar

Gunborgh vpburit for sin anpartt 500 *mark* klipp*i*ngz mynt"

Den tidigaste anteckningen i boken är daterad 1576. Notisen torde alltså beskriva ett ägandeförhållande tidigast detta år. Sannolikt härrör den från 1579, upprättad i samband med systern Gunborg Sigfridsdotters köp av en gård i Haga, Norrala, när hon till Anders Sigfridsson upplät sin del i Fors om 7 1/2 mål jord.

I vilken gård i Fors, Norrala socken, ägde Anders Sigfridssons systrar sin fädernes arvejord?

Fors bestod vid denna tid av tre hemman: nr 1, nr 2 och det hemman som senare börjar benämnas Nygården. (Fors nr 2 tycks ha brukats av en och samma familj sedan 1535 utan någon påvisbar förbindelse med de övriga gårdarna i byn.) I årliga räntan för 1560[25] finns däremot noterat om Fors nr 1 och Mårten Perssons i Nygården hemman (liksom vid Knut Anderssons i Närby namn) "Anders Sigfridssons", vilket väl avser att denne ägde del i Forsgårdarna, och därför som fogde kanske åtnjutit hemmansfrihet för dessa. Sannolikt var Nygården fram till början av 1600-talet uppdelat i två gårdar eller rökar, den mindre av dem (i denna artikel benämnd Nygården B i åtskiljande syfte) brukades redan 1542 och ännu 1557 av en Olof Sverkilsson.[26] Att någon marke-

---

[24] Rålambska samlingen in 4:o, nr 54, KB.

[25] Hälsinglands handlingar 1560:17, årliga räntan, KA.

[26] Att Olof Sverkilssons gård var rätt nyligen utbruten kan kanske styrkas av att jag inte funnit denna redovisad i hjälpskattelängden 1535. Det är möjligt att Fors nr 1 och Nygården till en början utgjort ett enda hemman, dels eftersom namnet Nygården (i sig en intressant beteckning) först på 1600-talet börjar användas officiellt, dels p.g.a. att det särpräglade namnet Sverkil påträffas både i Fors nr 1 och de båda delarna av Nygården. Jag finner det likaså intressant att Anders Sigfridsson 1560 enligt anteckningen i årliga räntan äger jord i båda hemmanen.

ring inte gjorts vid dennes namn kan möjligen bero på att landsskrivaren inte varit medveten om denna uppdelning eller inte lyckats identifiera den (se dock min sammanfattning, s. 0) – jordeboken för Norrala, som t.o.m 1619 är en avskrift av 1543 års årliga ränta, är genom sin uppställning förvirrande (om denna, se närmare bilaga 3).

I Anders Sigfridssons anteckningar specificeras inte hans egen arvejord i byn, trots att han alltså 1560 med säkerhet ägde del i både Fors nr 1 och den större delen av Nygården. Med utgångspunkt från Gunborgs och Kerstins arv hade man kunnat förvänta att Anders ägt minst 15 mål jord därstädes; likaså lyser systern Märits namn med sin frånvaro (ett förslag till förklaring av detta förhållande presenteras i sammanfattningen på s. 0). Förbryllande är uppgiften att Sverkil (Simonsson) och den f.ö. okända Brita innehar 22 respektive 11 mål jord i byn, i jämförelse med Gunborgs och Kerstins 7 1/2 mål vardera (se förutom sammanfattningen även bilaga 1).

Vilken av gårdarna i Fors avsåg Anders Sigfridsson? I årliga räntan för 1542 upptas i byn under Fors sköll:

Olof Persson (nr 2)	40 mål
Sven [Persson] (nr 2)	38 mål
Sverkil [Simonsson] (nr 1)	89 mål
Mårten [Persson] (Nygården)	61 1/2 mål
Olof Sverkilsson (Nygården)	21 mål

Inget hemman synes av detta vid första anblicken motsvara 48 mål (10 öresland) jord. Att Sverkil Simonssons hemman Fors nr 1 verkligen omfattade runt 89 mål jord (med tanke på att han åtminstone på 1550-talet kan beläggas ha genomfört flera jordbyten i socknen, kunde man misstänka att även övrig jord inkluderats i denna summa) bestyrks av att det 1618 är 17 öresland och 8 penningland (dvs 84 mål) stort.[27] År 1610 är skatten för Nygården, i vilken då uppgått Olof Sverkilssons del, beräknad till 16 öre och 4 penningar, vilket motsvarar 78 mål[28] (se sid. 168). Uppdelningen av Fors nr 2 på två skattskyldiga är måhända endast kameralt betingad (jmf bilaga 3), eftersom både före och efter 1542 *en* bonde skrivs för detta hemman. Den enda gård som därvid återstår är den för vilken Olof Sverkilsson skrivs. Uppställningen av årliga räntan medför att denna i sig mycket väl kunnat omfatta mer än 21 mål, om Olof inte var ensam ägare därtill. Att så verkligen varit fallet framgår av att gårdens erlagda tiondespannmål vid jämförelse visat sig ligga på samma nivå som från hemman i storleksordningen 9–10

[27] En senare ägare, Hans Persson, har detta år frihet för sitt hemman. Att skatten för Fors nr 1 år 1623 ligger på endast 12 öre och 9 penningar (motsvarande 60,3 mål jord) är troligen en följd av dennes vilda leverne (se not 241).

[28] Detta innebär att en del jord måste ha avyttrats hemmanet senast detta år, särskilt med tanke på följande.

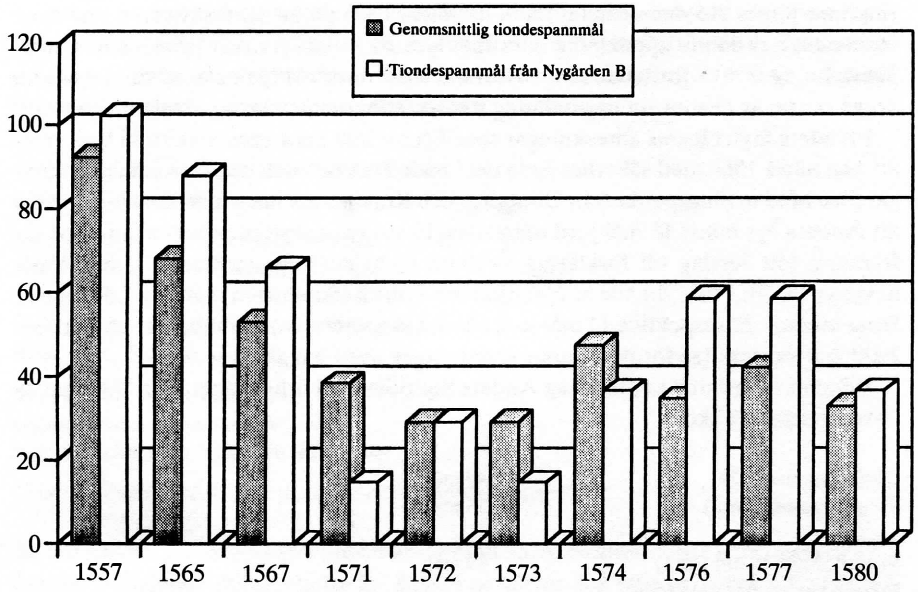

Erlagd tiondespannmål (räknat i liter) från Nygården B, jämförd med den genomsnittliga tiondesäden från fyra hemman om ca 48 mål jord i Norrala socken (tio slumpvis valda år under perioden 1557–1580)

öresland (se diagram).[29] Detta innebär, menar jag, att gården i Fors med nödvändighet måste ha omfattat mer än de 21 mål som registrerats 1542, eftersom skörden, och därmed tiondet, varit avhängig av den sådda arealen. Till detta kommer att Olof Sverkils-

---

29 För denna jämförelse har fyra hemman valts ut, vilkas jordtal 1542 legat kring 48 mål och som synes ha förblivit tämligen konstant fram till 1623, samt för vilka endast en rök registrerats under denna tid:
Boda: 1542 48 mål, 1623 45,6.
Vad: 1542 47 mål, 1623 44,4.
Närby nr 2: 1557 50 mål, 1623 45,6.
Närby nr 3, vars areal jag med utgångspunkt från varierande skattelängder och utsädesuppgifter uppskattat vara obetydligt mindre än nr 2 under senare hälften av 1500-talet; omfattar 1623 43,2 mål.
På grund av den i Hälsingland egendomliga indelningen av tunnan – vilket också speglas i spannens volym (se not 17) – har tiondesäden för enkelhetens skull här redovisats i liter.
Gårdarna har följts under tio slumpvis valda år: 1557, 1565, 1567, 1571, 1572, 1573, 1574, 1576, 1577 och 1580. Det har därvid visat sig att den erlagda tiondespannmålen – bestående huvudsakligen av korn och råg – från Olof Sverkilssons gård i Fors (Nygården B) ligger i samma storleksordning som dessa (med utrymme för tillfälliga variationer). Av Mårten Perssons gård i Nygården (A) utges ovannämnda år ungefär dubbelt så mycket tiondespannmål som av brukarna till den mindre delen; detta bekräftar också att 1542 års måltal för denna gård är korrekt. Se diagram ovan.

sons gård onekligen bäst kan motsvara Anders Sigfridssons uppgifter, eftersom den kring 1579 i åtskilliga år brukats av landbönder, i kontrast till de övriga hemmanen i byn. I avsnittet om Sigfrids i Ingsta familj redogörs närmare för gårdens ägare efter 1542. (I bilaga 2 återfinns en förteckning över samtliga hemmansbrukare i Fors och Nygården under främst 1500-talet.)

Sigfrid Andersson hade, förutom sonen *Anders*, om vilken närmare redogörs för på s. 171ff, åtminstone tre döttrar, *Märit*, *Gunborg* och *Kerstin*.

Märit Sigfridsdotter

1586 den 24 april trädde "h. Meritt i lille Närby och H. Kirstin j Store närby S. Anders Sigfridsons syster" inför lagmanstinget om några jordlotter, som Märit menade att brodern med byte, köp och våld hade försnillat för henne. Underlagmannen i Hälsingland, Anders Eriksson, vittnade att han efter noggranna rannsakningar inte annat kunnat finna än att det hon klagade över grundade sig på ett jordskifte, som Anders Sigfridssons föräldrar gjort med hennes svärföräldrar och som i deras tid stått oklandrat. Anklagelserna mot brodern gällde däremot ett byte som hennes make ingått med Anders Sigfridsson, varvid maken mot Lillnärby erhållit Ladugården. I sammanhanget nämns att häradshövdingen Sverkil Simonsson (om denne, som ägde ett hemman i Fors, se s. 155), "som är offuer sine 70 åhr", inte klandrat bytet. Eftersom Märit sade sig ha lidit skada av bytet – som hennes make därtill inte fått behålla – och yrkade dess återgång, tilldömdes hon och maken sex systerdelar samt Kerstin fem systerdelar i Lillnärby, dock enbart i de gamla oklandrade skiftena.[30]

Med Ladugården avses inte något fähus, som Edling antagit, utan byn med samma namn i den intillgränsande socknen Söderala. Anders Sigfridsson hade åren 1566–1571 njutit frihet från utlagor för bl.a. ett hemman i Ladugården,[31] vilket medför att han tidigast 1571 kunnat använda det som bytesobjekt med den ej namngivne svågern. Märits uppgift om att hennes make inte fick behålla Ladugården hänger sannolikt samman med att drottningen 1573 begärt Ladugården till sitt eget behov.[32]

---

30 *Uppländska konungsdomar från Vasatiden intill Svea hovrätts inrättande* (1933), utg. N. Edling, s. 142.

31 Avkortningarna för årliga räntan i Hälsinglands handlingar 1566:1 resp. 1571:5, KA.

32 I en skrivelse, daterad 12 mars 1573, ber därför allmogen i Söderala att Ladugården skall kvarstå som tidigare, eftersom där kan sås högst tio tunnor säd, och samma åker sås årligen, "förty ther är ingen trädis åker", inte heller något gott mulbete. Många har sin äng och gamla hävder omkring, och deras hemman skulle försvagas kraftigt om drottningens begäran villfors. (Allmogens besvär, Gävleborg: 1, RA). I A. Jensens *Söderhamns historia*, d. 1 (Göteborg 1919), s. 20, uppges felaktigt att Ladugårdens fyra hemman 1560 förlänats Anders Sigfridsson.

I summariet över mantalet i Hälsingland upptas under åren 1563–1570 (Hälsinglands handlingar 1563:16 resp. 1570:5, KA) en frälsebonde i Söderala (förvisso Anders Sigfridssons hemman i Ladugården); 1571 (d:o 1571:5) ändras detta till en kronobonde (se närmare s. 172f.).

Jan Eric Almquist har av hänvisningen till Sverkil Simonsson i samband med jordbytet dragit slutsatsen, att denne var Märits make, en uppfattning jag själv länge haft. Det finns nu allvarliga hinder för en sådan tolkning. Den förklarar inte varför Märit 1586 anges som bosatt i Lillnärby (troligen där ännu 1609), när Sverkil Simonsson bebodde ett hemman i Gårdskär i Älvkarleby. Om Sverkil Simonsson endast varit en släkting genom giftermål kan inte heller nöjaktigt förklaras hur det säregna namnet Sverkil redan 1542 påträffas också i Nygården (vari Anders Sigfridsson ägde del) med Olof Sverkilsson. Eftersom Sverkils efterträdare på Fors nr 1, Per Sverkilsson, sannolikt är en hans son och nämns så tidigt som 1546 i samband med ett slagsmål blir också tidsaspekten besvärande: Märit, om hon varit gift med Sverkil Simonsson (som så tidigt som 1535 skattar i Fors nr 1), måste därvidlag ha fötts omkring 1510 för att hinna föda en son, som 1546 är straffmyndig, och trots detta 1597 själv kunna förestå Närby nr 2 (jmf med Anders Sigfridsson, som föddes 1527). Jag vill också sätta i fråga om Märit framgångsrikt kunnat klandra bytet, om Sverkil Simonsson varit hennes make – det anges ju uttryckligen att denne inte inlagt något klander mot detta.

Det förefaller mer troligt att Märit var gift med den Per Hindersson som 1567[33]–1594[34] brukar Närby nr 2. Märit förestår själv hemmanet 1595[35]–1597,[36] varefter en Erik Persson fr.o.m. 1598 skrivs för gården.[37] Ännu 1609 bor emellertid änkan Märit kvar där, tillsammans med Erik.[38]

med eget hushåll!

Kerstin Sigfridsdotter

Av Anders Sigfridssons egna anteckningar framgår att systern Kerstins arv i Fors uppgick till 7 1/2 mål jord. Vid lagmanstinget den 24 april 1586 tilldömdes hon också fem systerdelar i Lillnärby (Närby nr 2). Kerstin gifte sig med Per Nilsson, som nämns såsom bonde på hemmanet Vallen i Hälsingtuna socken i mantalslängden 1555 (den tidigaste bevarade skattelängden efter 1542).[39] (Förutom honom finns på Vallen 1556 en hustru Karin, som liksom Per Nilsson erlagt en tunna tull- och tiondeströmming,[40] men hon nämns inte efter detta år.) Per Nilsson var till att börja med, i beaktande av tionde-

33 Hälsinglands handlingar 1567:5, tl, KA.
34 D:o 1594:6.
35 D:o 1595:3.
36 D:o 1597:1A.
37 D:o 1598:1.
38 D:o 1609:13, hjonelagslängd.
39 D:o 1555:2, ml. I årliga räntan 1542 upptas på Vallen Olof med 48 mål och änkan Kerstin, 33 mål (d:o 1542:2).
40 D:o 1556:13, räkenskapen.

längderna, inte särskilt förmögen ; de fyra kor han äger 1557[41] har 1561 ökats till sex[42] och uppgår två år senare till tio stycken[43] (men 1583 16 kor). Det var antagligen på grund av sin hustrus förbindelser han av fogden[44] utsågs att närvara som en av de tolv herredagsmännen från landskapet vid riksmötet 1567.[45] I samband med Älvsborgs lösen 1571 skattar han för fyra mark silver, tre lispund koppar, 1/2 lispund tenn, tio kor, fyra får, två svin och en häst, vilken värderades till tio mark.[46] Per Nilsson ägnade sig också åt viss handel och uppräknas bland köpmän i Hälsingtuna 1582,[47] men det verkar som om detta var en isolerad företeelse.

I kungligt brev utfärdat den 20 augusti 1580 återges hur Per Nilsson för någon tid sedan genom vådeld mist både kläder, silver och allt han ägde, "så att han sielff samptt medh sine Barn som nogest ähr wnden komen, och för then skuldh ödhmiukeligen begeratt någer åhrs frijhetter på the vthskyldher som aff same heman bör vthgöras". Han beviljas av detta skäl två års frihet från utlagor.[48] Det måste därför ha kommit som en obehaglig överraskning när kung Johan i brev den 8 februari 1583 lät meddela, att Per Nilssons nyss återuppbyggda hemman Vallen, förutom de två gårdarna i byn Hudik, skulle läggas under den planerade köpstaden Hudiksvall. I ersättning erbjöds han det tämligen magra prästbordet i Gnarps socken.[49] Per Nilsson ville däremot inte godta detta klena utbyte. Hans hustru Kerstin Sigfridsdotter begav sig därför ner till kungen i Stockholm, och lät denne förstå att hon önskade bättre vederlag, och anhöll om att få bo kvar på Vallen tills hon bekommit ett sådant, eftersom hon redan sått höstsäden på en del av jorden och låtit uppbruka en annan del för vårsäde. I Johan III:s brev daterat 12 april 1583[50] till fogden Hans Bjugg efterkoms hennes begäran: Kerstin skulle få bo kvar så länge hon anhållit om samt i vederlag erhålla sin broder Anders Sigfridssons ägor vid Hudiksvall. Denne hade nyss avlidit, och eftersom

---

41 D:o 1557:7, tl.
42 D:o 1561:10.
43 D:o 1564:9.
44 Enligt J. E. Almquists *Lagsagor och domsagor i Sverige med särskild hänsyn till den judiciella indelningen,* d. 1, 1917, s. 118, var det fogdens uppgift att utse de ofrälse ståndens representanter. Anders Sigfridssons notationsbok visar att han hade en nära kontakt med fogden i Hälsingland.
45 *Svenska riksdagsakter*, serie 1, avd. 1, II:I, 1899, s. 156.
46 Älvsborgs lösen 1571, vol. 20, fol. 103v, KA.
47 Hälsinglands handlingar 1582:7, KA.
48 D:o 1581:3.
49 D:o 1585:1:2.
50 B.evet är refererat i Flintenbergs samling, vol. 5, Enskilt arkiv: C:301, HLA.

kungen av åtskilliga skäl inte ville ha frälsemän med deras arvegods i Norrland,[51] avsåg han att byta Anders Sigfridssons barn från Hälsingland till Uppland eller annorstädes. Dessutom skulle Per Nilsson och Kerstin i ersättning för sitt hemman få Norrala kungsgård, som tillhörde Anders Sigfridssons arvingar.

Makarna tillträdde emellertid aldrig Kungsgårdshemmanet.[52] I stället erhöll de enligt kungligt brev av den 10 mars 1584 Anders Sigfridssons ansenliga hemman Stornärby (Närby nr 1).[53] Per Nilsson nämns sista gången på Vallen 1583 med 16 kor,[54] och

---

51 I de av Johan III 1569 utfärdade adelsprivilegierna hade kungen förbehållit sig rätten att utse häradshövdingar i hela Norrland, "effther udi the landzänder icke är några adelsmän boendes" (*Svenska riksdagsakter*, serie 1, avd. 1, II:II, 1891, s. 382). Även om medlemmar av lågfrälset under medeltiden kan beläggas ha varit bosatta i eller ägt gods i Hälsingland (så nämns i köpebrev dat. Norrala 25 januari 1446 som sigillvittnen beskedliga männen Bengt Pedersson, Peder Rålamb och Kättilbjörn Mickelsson [?], "frälsemän i Hälsingland" [pergamentsbrevssamlingen, RA]), var sannolikt deras antal alltid lågt.
De frälsemän i Hälsingland av den s.k. Bure-släkten, som upptas som förfäder till sedermera kyrkoherden i Luleå Engelbertus Laurentii i en släkttavla i Peder Månsson Utters (1566–1623) Collectanea genealogica, är däremot alla sannolikt uppdiktade (Genealogica 41, pag. 176 1/2, RA). Upphovsman till denna torde vara herr Engelbrekts son Jonas Bure (1575–1655) som efterträdde Utter som arkivsekreterare. Det är inte alltför djärvt att antaga, att Jonas Bure funnit det önskvärt att förbättra sina anor inför sitt och brodern Anders adlande 1624 och framställa sig själva såsom varande av uradlig börd. Anmärkningsvärt nog hänvisar deras kusin Johan Bure i sin släktbok till en "collectanea" av Anders Bure som källa för sina uppgifter om herr Engelbrekts farfar och dennes släkt – dessa skiljer sig nästan helt från Utters genealogi, och är f.ö. föga glamorösa (Genealogica 53, fol. 27, RA). Denna Anders Bures samling hade sannolikt sammanställts före 1608 (Johan Bure har i slutet av sina fantastiska genealogier över sin släkt antecknat att han fullbordat verket i februari detta år: "tetèleka [ɔ:tetéleka, en perfektform av det grekiska verbet *teleô* – fullborda, avsluta] 1. feb 1608. pom.".

52 Jakob Sigfridsson i Hudik tilläts istället i och med Johan III:s brev, dat. Västerås den 3 november 1584, erhålla Kungsgården i vederlag mot sitt hemman Hudik, som lades under Hudiksvalls stad (enligt brev återgivet i referat av A. Grape i kommentarerna till Broman, a.a., d. 2, s. 932). Om Jakob Sigfridsson, se SoH 1990, nr 3–4, s. 188.

53 I karta över Närby nr 1, det s.k. Stornärby, från 1695 uppges bl.a. att "Närby är d. 30 Janu[arii]: 1514 [ɔ:1614] af KammarRådet Wällb[ördig]: H[err]. Bror Anderson Vpdragit Cronan emot Wederlag uti Vpland Sednare [!] Sal. Konung Johan den 3. Hudwjkz walldz Stad til Vthrymme gaf i förläning Ett hemman ib[ide]m be[nämn]:d Wallen bleef dess Åbor i Wallen Per Nilsson af Cronan i byte gifwit i wederlag Nerby hemmanet, som Kung Johans breef af Wästerås d. 10 Marttij 1584. Vthwjser" (Revisionsakt 29 februari 1828, Advokatfiskalsämbetet, Svea Hovrätt, RA).

54 Hälsinglands handlingar 1583:6, tl, KA. Även om han noterats för tre spannar säd i tionde står i marginalen "inth*et* giordtt", vilket antagligen innebär att fogden efterlåtit honom tiondet detta år. Hudik och Vallen finns inte medtagna i tiondelängderna 1584 (d:o 1584:3).

återfinns i Närby 1585[55] fram t.o.m. 1587.[56] Han höll kontakten med svågern Anders Sigfridsson i samband med en del mindre affärsbestyr, enligt dennes egna anteckningar. Kerstin Sigfridsdotter sköter sedan hemmanet 1588[57] t.o.m. 1594.[58] Ett milt sinnelag tycks inte ha varit en av hennes största tillgångar. På tinget den 13 november 1592 sakfälldes Kerstin i Närby till tre mark för okvädensord mot rätten, nio mark för skövling på kyrkovallen och tre mark för en blånad. Samtidigt blev Hans Persson i Närby sak fem mark för "fulle såre".[59] Denne Hans, väl en son, innehade Stornärby 1596[60]–1612.[61] 1594 14 november hade han ålagts att böta tre mark för lönskeläge[62] och följande år den 4 november fick han plikta likaså tre mark för ogill vägbyggning.[63]

Eftersom Stornärby var ett av de största hemmanen i socknen, togs tidvis landbönder i anspråk för gårdens skötsel.[64] Omkring 1614 var Stornärby sålt till Lars Källbjörnsson i grannbyn Ale (nr 2), underlagman i Hälsingland[65]

Gunborg Sigfridsdotter

Gunborg Sigfridsdotter ägde liksom systern Kerstin i arv efter sina föräldrar 7 1/2 mål i Fors. Utöver Anders Sigfridssons egen notering att hennes del värderats till 45 mark, påträffas hon i ett köpebrev daterat 14 februari 1579:

---

55 D:o 1585:1, tl.

56 D:o 1587:5.

57 D:o 1588:8.

58 D:o 1594:6.

59 D:o 1593:7, saköreslängd.

60 D:o 1596:2, tl.

61 D:o 1612:6.

62 D:o 1595:3, saköreslängd.

63 D:o 1596:2. Samtidigt fick en Sven Persson i Närby (inte känd från annat håll) böta tre mark för lönskeläge, enligt saköreslängden.

64 År 1600 ägde Hans Persson tolv kor och utgav som tiondesäd hela sex spannar och en fjärding (tl i Hälsinglands handlingar 1600:9, KA). I ml 1604 nämns han inte alls; hemmanet sköts av Mats Jonsson liksom 1605 (tl Norrlands handlingar 1605:6, KA), tillsammans med en Anders Persson 1606 (d:o 1606:4), tl, t.o.m. 1608 (d:o 1608:7, tl). Hans Persson står ensam i gården 1609 (hjl i Hälsinglands handlingar 1609:1). I hjl 1610 uppträder första gången landbonden Eskil Persson. Denne, som gifter sig samma år (hjl 1610, första terminen: Eskil allen [Hälsinglands handlingar 1610:13]; andra terminen s.å. skattar Eskil för ett hjonelag [d:o 1610:13:4]) nämns i rannsakningslängden över hjonelagsskatten detta år, tillsammans med en Per Hansson (d:o 1610:13:4) Sista gången Hans Persson nämns är i tl 1612 tillsammans med Eskil Persson (d:o 1612:6). I 1613 års dito finns endast Eskil därstädes; i Älvsborgs lösen samma år med hustru och en son (Älvsborgs lösen 1613, vol. 51:IV, KA).

65 Om dennes släkt, se min artikel i *Hälsingerunor* 1982, s. 41–45, samt SoH 1990, nr 3–4, s. 165f, 191–193. Lars Källbjörnsson upptas i Närby 1614 i tl. Enligt avkortningen för årliga räntan 1614 (Hälsinglands handlingar 1614:6) hade han ännu detta år frihet för sitt hemman i Ale om 9 öre och 17 penningar i skatt.

"Bekennes Jagh migh Gundbårg Sifferitz Dåtter udi Ångermanland i Töråckers Sochen medh thetta mitt öpna Bref, att thenn Erlige Welbördige[66] Man, kiere Broder Anders Siffritzson till Broo hafwer för min Bön schull uplåtit migh ett honom [◊:heman] uthi Helsingelandh i Norrala Sochenn till kiöpz aff enn godh willia benemdh Haga[67] för Halffierde Tusende mark[e]r: Penningar Klippingz Mynt, och mitt Fäderne liggiandes i Fors Halfottonde måll, för samma för[nämp]te Haga medh, på samme för[nämp]ne Summa hafwer iagh nu lefwererat min kiere Broder Anders Siffritzson Tu Tusende Tu Hundrade Ottotio Fem m*ark* Klippingz Mynt, Och thet tillbaka står, Nämligen Ett Tusende Tu Hundrade Femtonn m*ark*, beplichtar iagh migh medh thet aldraförsta och innan Påsk nästkommandes honom tillhånda skicha, så thenn sidsta Penning medh thenn första schall thå wara tillfyllest leffrerad, att så i sanningh är, äre thesse gode Menn till wittnes på samma handell, Mårthenn Larsson Fougte udi Helsingelandh, Herr Joen Kyrche Herre i Södralla och Swerkill Olsson i Sweholm, Till yttermera stadfestellse settia the sine Signät under thenna min Bekennelse *etc*. Datum Upsala thenn 14. Februarij Anno 1579."

Köpebrevet finns endast bevarat i avskrift,[68] och har tydligen berett transkriptören vissa svårigheter. Med Töråcker avses Torsåkers socken – inte Söråker, som J. E. Almquist tytt namnet. Vad som avses med Sweholm är emellertid oklart, inte heller finns några belägg för en sådan namnform i Ortnamnsarkivet.

Att Gunborg kunnat ge ut en så pass stor köpepenning inom så kort tid, visar tydligt släktens burgenhet. Två av de närvarande vittnena vid denna familjesammankomst är kända från annat håll. Mårten Larsson var bror till Anders Sigfridssons första hustru,[69] medan herr Joen (Jonas Andreæ)[70] i Söderala hade samröre med Anders Sigfridssons familj efter köpet (se bilaga 1). Vad Sverkil Olsson beträffar, tillhörde han möjligen Sverkil Simonssons släktkrets, av namnet att döma.

Jag håller för troligt att Gunborg var gift med den från Hälsingtuna bördige Petrus stani, kyrkoherde i Torsåker och stamfar för släkten Blanck. Leonard Bygdén anför visserligen släkttraditionens påstående att hans hustru varit en jungfru Brita Brynjolfsdotter Folke, befryndad med Folkungaätten.[71] Uppgiften förtjänar ingen tilltro. I adelsgenealogierna har han i stället tillskrivits en icke namngiven maka, som skall ha tillhört den famösa Bureätten[72] (i en tid då det ännu var fashionabelt att vara ättling till Fale hin Unge). Buregenealogin själv är i förbigående sagt ovetande därom, trots

---

66 Om bruket av epitetet 'välbördig' som komplimang under 1500-talet, se J. E. Almquist, SoH 1964, nr 2, s. 87 (jmf också hur Anders Sigfridsson i brev 1565 titulerar sin oadlige förtrogne, Jöran Persson, som "ärlig och välbördig", s. 175). Det är emellertid icke uteslutet att uttrycket här interpolerats, för att bättre motivera senare familjemedlemmars försök att framställa Anders Sigfridsson såsom tillhörande en uradlig ätt.

67 Enligt Anders Sigfridssons anteckningar hade han 1579 köpt hemmanet i Haga av Christoffer Olsson därstädes (Rålambska samlingen in quarto, nr 54, KB).

68 Rålambska foliosamlingen, vol. 180, KB.

69 Genealogica 53, fol. 35r, v, RA.

70 Om denne, se SoH 1990, nr 3–4, s. 175, 202.

71 L. Bygdén, *Hernösands stifts herdaminne*, d. 4 (1926), s. 142, 143.

72 Ännu hos J. G. Anrep, *Svenska adelns ättar-taflor*, d. 1, 1858.

att dess kompilator, Johan Bure, bevisligen var mycket väl bekant med Petrus Œstani söner Jöns och Brynolf,[73] och förvisso med glädje skulle ha inskrivit deras namn bland Burarna, om han varit underkunnig om någon släktskap. I själva verket var herr Peder gift med en *Gunborg*, vilken 1597 i tiondelängden som änka står skriven för dennes hemman Österhammar i Torsåker.[74]

Bland deras barn återfinns Sigfrid och Brynolf, vars säregna namn också påträffas hos Sigfrid Anderssons familj.[75] I domböckerna för Hälsingland 1601–1650 nämns herr Peder endast en gång, i samband med en hemmanstvist i just Norrala. Vid tinget för Norrala och Trönö socknar 1603 redogör hustru Ingeborg på Vallen (i Hudiksvall), änka efter Hudiksvallsborgaren Christopher Höijer, för hur hennes far pantsatt ett hemman – beläget inom tingslaget – till herr Peder i Torsåker, och som efter dennes död sålts av hans son Brynolf Persson[76] till en borgare i staden. Hon begär, och beviljas, att få återbörda sitt och syskonens hemman.[77] (Varken Petrus Œstani eller Brynolf Persson nämns i tiondelängderna för Norrala eller Trönö. Det enda hemman i tingslaget, som jag funnit under denna tid kontinuerligt ha brukats av landbönder och vars ägare jag inte kunnat fastställa, är emellertid den del av Nygården i byn Fors som tidigare brukats av Olof Sverkilsson, vari Anders Sigfridssons syskon ägde del.) Sigfrid Anderssons familj har för övrigt åtminstone två belagda kopplingar till Hälsingtuna socken: Anders Sigfridsson ägde jord där (se s. 140) och Kerstin Sigfridsdotter var gift med en bonde därstädes.

Petrus Œstani föddes i Lingarö, Hälsingtuna socken, son till en skattebonde Östen Nilsson. "Her Pedher Östansson, kyrkeherre vdhi Rockstadh [det mot Hälsingtuna gränsande Rogsta] sochen vdi Helssingelandh", träder inför Erik XIV:s högsta nämnd 1565 angående Lingarö. Hans salig farbror Tomas Nilsson hade lämnat sin del i hemmanet till herr Peders föräldrar, och fick i gengäld Vi (här avses Vi i Idenors socken, inte Hälsingtuna).[78] När sedan fadern avlidit "och hans effterleffwerska wardt på nytt mangiffwin" blev Tomas utsedd till brorsbarnens förmyndare. Enligt Petrus Œstani lade denne beslag på Lingarö för sin och sina barns räkning, medan han lät Vi bli öde och förfalla. Tomas son, Anders Tomasson, lät sedan med fogden och underlagmannens samtycke klyva hemmanet i två, och krävde halvparten av både Vi och Lingarö.

---

73 Johan Bure uppger själv i sin "Sumlen" att det var Brynolf som skänkte honom den sista bevarade handskriften av Hälsingelagen (J. Liedgren, "Major Johan Blanck och de gamla breven om Lingarö och Gackerön", *Hälsingerunor* 1981, s. 26). Ingegerd Troedsson, Grillby, har påpekat att brodern Jöns en tid undervisade Johan Bure i hebreiska, enligt G. Klemming, *Ur en samlares anteckningar*, Sthlm 1887, s. 8.

74 Tl i Ångermanlands handlingar 1597:7, KA, enligt uppgift av Carl Szabad, Enskede.

75 Att namnet Brynolf skulle återfinnas bland Sigfrid Anderssons familj gäller endast om min identifiering av honom med Sigfrid i Ingsta (se s. 177ff) är korrekt.

76 Han är väl den Brynolf (Bryngel) Persson som 1598 anges ha bedrivit handel i Hudiksvall (Lokala tullräkenskaper för Hudiksvall, 557:1, fol. 43v, KA).

77 Renov. db 1603, Gävleborg: 1, RA.

78 Enligt meddelande av Thomas Sverker, Borås.

Herr Peder och hans syskon tilldöms nu åter hela fäderneshemmanet,[79] vilket han uppges besitta 1565 och 1566,[80] och 1574 helt tillöser sig.[81]

Han torde ha tillträtt som kyrkoherde i Rogsta redan 1564, eftersom mantalslängden och tiondelängden för detta år avslutas med initialerna PAH (väl att tolkas som Petrus Augustini Helsingius), medan företrädaren Mats Röriksson ännu skrivs i prästgården i fogderäkenskaperna för 1564.[82].

Petrus Œtani utnämndes 1568 till kyrkoherde i Torsåker, Ångermanland. Något senare, i en skrivelse daterad Torsåker den 19 juli 1569, anhåller han, av okänt skäl, om att Johan Hindersson måtte erhålla kollation och utses till hans efterträdare i Torsåker, med villkor att han själv måtte det få njuta och behålla under samma villkor och frihet.[83] Oansett detta kvarstod herr Peder likväl i sitt ämbete åtskilliga år därefter, till dess han, enligt vad Bygdén förtäljer, suspenderades och 1595 avsattes efter att av några församlingsbor ha blivit anklagad för att ha varit mycket förarglig och försumlig i sitt ämbete.

Övriga, förmenta syskon till Anders Sigfridsson

I Gustaf Elgenstiernas ättartavlor[84] sägs Anders Sigfridsson ha haft en syster *Ingeborg Sigfridsdotter* och, med frågetecken, en bror *Bengt Sigfridsson*, överste arklimästare den 29 juli 1591, men källorna till dessa uppgifter anges inte (J. E. Almquist förbigår dessa två med tystnad). Av Riddarhusets Biographicasamling framgår att uppgiften om Ingeborg lämnats av Otto Bergström, som skall ha hämtat hennes namn från Anders Sigfridssons annotationsbok i Kungliga Biblioteket. Trots grundlig genomgång har jag inte kunnat återfinna någon Ingeborg Sigfridsdotter nämnd i denna volym.[85]

Peter Schönström skriver i odaterat brev till kusinen Emanuel Swedenborg att deras gemensamme anfader, Mårten Hanssons (Rödbäck) i Gävle "fru eller swärmoder war en Rålamb. Och war wår salig mormoder syssling med gambla Rijksråd Clas Rålamb."[86] Jag har inte kunnat finna något belägg för Schönströms påstående.

I Sandbergska samlingen finns en uppgift att Anders Sigfridssons bror, skattebonden *Nils Sigfridsson*, ägde hemmanet Fors i Västerhaninge, "som gafs i wederlag för

---

79 "Konung Erik XIV:s nämnds dombok", utg. Silfverstolpe, i *Historiska handlingar* 13:1 (1884), s. 177f.

80 Tl i Hälsinglands handlingar 1565:4 och 1566:1, KA.

81 Om släkten Blanck, se närmare J. Liedgren i *Hälsingerunor* 1981 och O. Bergström, "Johan Blanck, adlad Blanck, och öfriga ägare af Lingarö", PHT 1909, s. 8ff.

82 Th. Sverker, "Ericus Magni, kyrkoherde i Hudiksvall", SoH 1993, nr 1.

83 Kanslitjänstemäns koncept och mottagna skrivelser, vol. 9, RA.

84 G. Elgenstierna, *Den introducerade svenska adelns ättartavlor*, d. 6, Sthlm 1931, s. 635.

85 Rålambska samlingen in quarto, nr 54, KB. Sannolikt rör det sig här om en förväxling med den jungfru Ingeborg Clausdotter (Tott?), som omnämns i ett par anteckningar.

86 Bergianska brevsamlingen, vol. 16, pag. 273, Vetenskapsakademiens bibliotek. Se också SoH 1991, nr 3–4, s. 446f.

Norrala".[87] Sannolikt är detta hämtat från den promemoria som finns inlagd i Schylanders byten före 1655 (nr 33),[88] vari ges en tämligen förvirrad och delvis felaktig översikt över Anders Sigfridsson bytesaffär med kronan 1560, då han uppges ha tillhandlat sig Kungsgården och Närby [sic][89] mot Fors i Västerhaninge socken, Uppland. Efter att ha nämnt att dessa två hemman lagts under Hudiksvall, sägs att kung Johan "låfwat Nils Siffridsåns Barn såm innehafft Nårby och Kongsgården som Justet skall wara skedt före änn 1614 (...). Nu såm Fors införes i Räkenskaperna för skatte och dhett witterl[igit]. ähr att Nils Sifferson intet annat warit än skattebonde så blir quaestio 1) Emedan Anders siffridson såm A[nn]:o 1560 sig har tillbytt Nårrby och Konungzgården Emoth hem[mane]t Fors [inom parentes följer här en överstruken anteckning: och Niels Siffersons Barn to ther wa] synes hafwa warit Nils Siffridsons Barns fader broder, huru såm de". Meningen är oavslutad.

Gustaf Rålamb (död 1750) förde 1749 i sin kopiebok[73] in avskrifter av äldre handlingar som skulle röra hans anfader Anders Sigfridssons släkt. Som professor Almquist visat drog han sig inte för att i ett par fall "förbättra" brevens innehåll. I kopieboken finns även en avskrift av "Herr Anders Sigfridssons Systrars Fullmackt till sin äldre Broder Herr Stig Kyrckio-Präst till Bersy. 1558". Almquist för i bevis att kyrkoherden Stigs i Bergsjö pastorat, Hälsingland, patronymikon i själva verket var Gudmundsson, inte Sigfridsson, och vill därmed avfärda handlingen.[90] I brevet befullmäktigar "Sigredh till Hambra, sampst Gundborgh thil Sikesta boandes udij Jersziö Sochn" – Säljesta i Järvsö – vid kyndelsmässo sin äldste bror, herr Stig i Bergsjö, att å deras vägnar föra talan mot brodern Jon Gudmundsson,[91] som berövat dem deras fasta arv. Som synes uppges redan i fullmakten broderns patronymikon Gudmundsson. Gustaf Rålamb, som svårligen kan ha undgått att märka detta, har ändå definierat brevet som rörande Anders Sigfridssons syskon och vill i Gunborg igenkänna Gunborg Sigfridsdotter. De bomärken Gunborg och Sigrid använde (dvs deras äkta mäns), återgivna av Gustaf Rålamb, är av typiskt ofrälse slag, vilket knappast kan stödja hans försök att framställa Anders Sigfridsson som av frälse börd. Det verkar inte troligt att handlingen anförts p.g.a. bördsfåfänga, eftersom Anders Sigfridssons betydelse som person näppeligen skulle höjas av att en hans bror varit evengelisk kyrkoherde. Gustaf Rålamb kan därför i god tro ha avskrivit fullmakten. (Att denna överhuvud befinner sig i Gustaf Rålambs ägo är sedan intressant i sig.)

---

87 Sandbergska samlingen FF 12459, KA.

88 Svenska donationskontoret F1b:33 (Schylanders byten före 1566, nr 33), KA.

89 Närby ingick ingalunda i transaktionen 1560. Om Anders Sigfridssons hemmansbyten i Hälsingland, se s. 171f.

90 SoH 1964, nr 1, s. 12f. Om Stigo Gudmundi, se även SoH 1990, nr 3–4, s. 186, samt 1991, nr 3–4 s. 448.

91 Han är möjligen den Jon Gudmundsson i Hamre i Järvsö vilken tillsammans med en Olof Gudmundsson i samma by erlagt köpmanspenningar 1543 (Hälsinglands handlingar 1543:5, KA).

Släkttavla 1

Sigfrid Anderssons i Närby familj

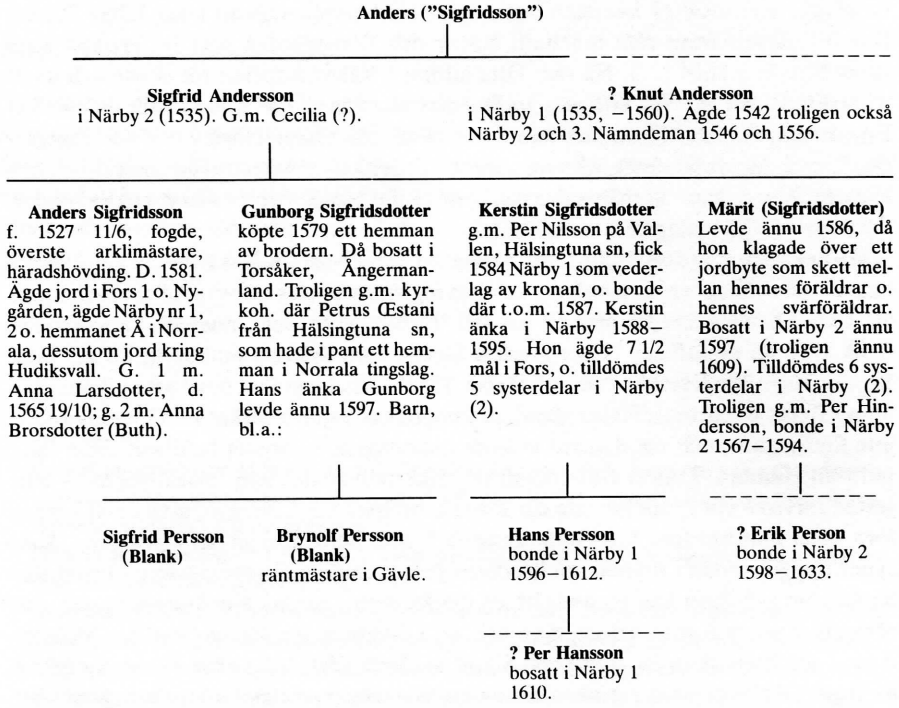

Sigfrids i Ingsta familj

Sigfrid nämns som skattebonde i Ingsta (nr 2) med 107 mål jord (motsvarande 22 öresland och 7 1/2 penningland) i årliga räntan för Norrala 1542.[92] Sannolikt ingår däri även jord tillhörig honom i andra byar, eftersom detta hemman 1623 beräknades till 14 öre i skatt.[93] Att Sigfrid också ägde jord i grannbyn Hamre, antyds av att Jon Larsson därstädes 1542 uppges skatta för endast 32 mål jord (6 öresland och 8 1/3 penningland), fastän hemmanet 1623 omfattar hela 21 öresland och 19 penningland. Åtminstone två av Sigfrids barn ägde jord i denne Jon Larssons hemman, och skrivs tillika för Nygår-

[92] Hälsinglands handlingar 1542:2, årliga räntan, KA.
[93] D:o 1623:8, jb.

den B i Fors. 1543 uppförs änkan Cecilia för gården i Ingsta.[94] Cecilia påträffas i följande bevarade skattelängd, mantalslängden 1555,[95] som förestående Jon Larssons hemman i Hamre, vilket senare efter klyvning kom att få nummer 3 och 4. Hon fortsatte likafullt att ta aktiv del i Ingstahemmanets skötsel.[96] Cecilia nämns i Hamre ännu 1563.[97]

Gården i Ingsta, där Mats Sigfridsson senare nämns som ägare, brukades efter Sigfrid av Olof Sverkilsson i Fors; denne, som 1542 äger 21 mål jord i det hemman som sedermera benämns Nygården (B), och som av namnet att döma är identisk med en av fogden Peder Larssons svenner,[98] anges 1546 som nämndeman vara bosatt i Ingsta[99] (den andra gården i Ingsta, nr 1, sköts under hela denna tid av en Nils Olsson). Att Olof Sverkilsson bott där även före detta år verkar troligt, med tanke på att den Simon Olsson, som synes vara en son och som 1555 och 1556[100] bor på Ingstahemmanet, redan 1545 uppträder i räkenskaperna som knekt i just Ingsta.[101]

Olof Sverkilsson uppges i saköreslängden för 1557[102] ha dömts för kätteri med två systrar[103] och bötat 120 mark. "Änn är vp[buri]tt aff Nörala sochn för the Löste honom iffrå elden" 23 mark penningar. Dessutom lämnade han till fogden en "16 års klipp", värderad till nio mark.[104] Olof Sverkilsson nämns inte i skattelängderna efter 1557.

En förteckning över hemmansbrukarna i Ingsta under 1500-talet finns inlagd i bilaga 2.

Två barn till Sigfrid i Ingsta är kända: *Brynolf* och *Mats*.

---

94 D:o 1543:5, årliga räntan.

95 D:o 1555:2, ml.

96 I utsädeslängden 1559 (Hälsinglands handlingar 1560:17, fol. 87r, KA) skrivs hemmanet i Hamre under en icke namngiven änka i Ingsta nr 2 (här kan knappast avses någon annan än Sigfrids änka Cecilia). I tl s.å. redovisas de båda gårdarna var för sig under respektive by (den Per Olsson och Olof Jonsson som då brukar Ingsta nr 2 är antagligen hennes landbönder).

97 Hälsinglands handlingar 1563:6, tl, KA. Det tillhör ovanligheten att en kvinna skrivs för ett hemman under så lång tid.

98 En Olof Sverkilsson nämns bland dem av fogdens svenner som uppburit jullön för 1542 och valborgsmässolön för 1543. Han hade därutöver erhållit ersättning för "småländska resan" (Hälsinglands handlingar 1543:5, KA). Fogden hade 1542 räntan från bl.a. två sköllar i Norrala socken i förläning, vilket kan tyda på att han varit bosatt i just Norrala (liksom fogdarna på 1550-talet kan beläggas ha varit).

99 Hälsinglands handlingar 1546:2, saköreslängd, KA.

100 D:o 1556:13, räkenskapen.

101 D:o 1545:5. Följande år anges Simon Olsson som knekt i grannbyn Ringa (d:o 1546:2).

102 D:o 1557:17, räkenskapen.

103 Jmf J. E. Almquist, "Straffet för incest i Sverige under reformationstiden", i *Svensk Juristtidning* 1961, s. 31ff.

104 "Och är vp[buri]tt åff Söderala S[ochn] samptt medh hennes egett för hon bliff[uer] löst ifrå Elden 40 *mark*". Samtidigt dömdes Erik i Lundberg, Trönö, för samma brott, tydligen med samma kvinnor. Efter honom finns tillagt att Trönö socken erlagt elva mark för att lösa henne från elden.

Brynolf Sigfridsson

Brynolf Sigfridsson nämns tidigast i räkenskaperna 1557 (han har detta år erlagt tullströmming).[105] 1558, då han fiskat id i Stäksån, uppges han bo i Hamre,[106] med all sannolikhet på det hemman som förestods av Sigfrids i Ingsta änka Cecilia, där han själv senare skrivs. När han 1559 fick böta tre mark för lönskeläge, var han bosatt på Olof Sverkilssons gård i Fors (en del av hemmanet Nygården därstädes).[107] År 1561 ålades Brynolf Sigfridsson 40 mark i böter för hemgång,[108] men var tillräckligt betrodd för att åtminstone 1562[109] och 1563[110] ges i uppdrag att leverera en del av uppbörden från Hälsingland till Stockholm å fogdens vägnar. 1563 står för gården i Fors (Nygården B) en Anders Eriksson, antagligen landbonde, och Brynolf själv nämns överhuvud inte i Norrala förrän 1565. Detta år brukar han utöver Fors tillika Cecilias hemman i Hamre.[111] Han förekommer inte i längderna för Norrala eller Trönö socknar därefter.

Mats Sigfridsson

Mats Sigfridsson[112] nämns tidigast 1566, då han förestår Olof Sverkilssons gård i Fors (Nygården), vilket innan skötts av brodern Brynolf.[113] Fr.o.m. följande år[114] ända till

---

105 Hälsinglands handlingar 1557:17, KA.

106 D:o 1558:9.

107 D:o 1559:6, saköreslängd, tl. Denna gård hade 1558 och till början av 1559 brukats av en Hans Jonsson (tl i d:o 1558:9 samt ml i d:o 1559:9), som 1569 brukar Hamrehemmanet (d:o 1569:9, tl) Han är antagligen den Hans Jonsson som 1578 tillsammans med Jon Knävel sköter Anders Sigfridssons hemman Närby nr 1 (d:o 1578:3).

108 D:o 1561:10, saköreslängd.

109 D:o 1562:10, kvittens av Mats Törne.

110 D:o 1564:9, kvittens av Tomas Ragvaldsson dat. 27 oktober 1563.

111 D:o 1565:4, tl. Smörtiondet beräknas utifrån hemmanets nio kor. Tiondesäden fyra spannar.

112 Namnet Mats tillhör de mer ovanliga i Norrala socken. Fram t.o.m. 1600 har jag endast kunnat återfinna nio personer med detta namn, varav en, *Mats Olsson*, 1573 brukar den gård i Fors för vilken Mats Sigfridsson tidigare skrivits. Ytterligare en, *Per Matsson* i Hamre, nämns 1576 bland legodrängarna (drängeregistret 1576–77 i Hälsinglands handlingar 1576:2:4). Bonden *Mats Joensson* i Ringa (nr 1), som nämns 1535 och 1563, efterträddes 1568 av en Bengt Nilsson; denne hade söner med namnen *Mats* (bonde på hemmanet) och *Sigfrid* (bosatt i Ringa 1624, enligt db för Hälsingland 1624, HLA) *Bengtssöner.* Dessa två bröders namn menar jag, med tanke på deras låga frekvens, utgöra ett indicium för släktskap med Sigfrids i Ingsta familj, vilket sedan verkar så mycket troligare som Mats Bengtssons son (ml i Roterings- och utskrivningslängd 1630, bunt 177, KrA) Bengt fr.o.m. 1627 (Hälsinglands handlingar 1627:7, tl) och ännu 1631 (jb 1631:6 Norrland, KA) skrivs som ägare till Ingsta nr 2, innan han tillträder fäderneshemmanet i Ringa (om Bengt Matsson, se även *Hälsingerunor* 1982, s. 50–52).

113 Hälsinglands handlingar 1566:1, tl, KA.

114 D:o 1567:5.

sin död någon gång 1580–1581[115] är han bosatt i Hamre (nr 3–4), med undantag för år 1569, då Hans Jonsson förestår hemmanet.[116] Dessutom står Mats 1570[117] och 1571 skriven för för sedermera nr 2 i Ingsta tillsammans med en Mickel Jonsson.[118] (Mickels bomärke från detta år används ännu i gården 1785,[119] vilket väl får ses som en bekräftelse på att samma släkt då fortfarande brukar hemmanet.)[120] Mats Sigfridsson var vid båda dessa tillfällen en av de tolv edsvurna som rannsakade om skattens uppbärande i pastoratet, vilket innebär att han sannolikt var nämndeman. 1576 finns han uppförd under Ingsta, men skattar där uppenbarligen också för Hamre.[121]

I sin annotationsbok har Anders Sigfridsson noterat att Mats Sigfridsson jämte Olof Mårtensson [i Svartvik, Norrala] (brorson till Anders Sigfridssons första hustru)[122] assisterat i samband med en leverans till Distingsmarknaden 1576 å dennes vägnar.

En Mats Sigfridsson "till Hambra"[123] nämns 1578 och 1579 som lagmansdomhavande eller underlagman (lagläsare) i Västerbotten.[124] Jag är benägen att identifiera

---

[115] Han nämns sista gången i tl 1580 (d:o 1580:4).

[116] D:o 1569:9, tl. Hans Jonsson hade åren 1558 och 1559 brukat gården i Fors, enligt tl i d:o 1558:4 och 1559:6.

[117] Silverskattelängden 1570 (i serien Strödda äldre räkenskaper t.o.m. 1630, KA), dock inte i tl i Hälsinglands handlingar 1570:5, KA.

[118] Älvsborgs lösen 1571, vol. 20:2, fol. 144r, KA. Enligt tl ägde Mats Sigfridsson 1567 åtta kor och hade inlämnat 3 1/2 spann tiondesäd (Hälsinglands handlingar 1567:5), 1573 liksom 1580 tio kor och fyra spannar säd i tionde (d:o 1573:1, 1580:4). Till silverskatten 1570 erlades av Mats Sigfridsson för hans hemman i Hamre och Ingstad tre resp ett lod silver, och till Älvsborgs lösen 1571 åtta mark för ett(?) lispund koppar, sex kor, två får och en häst om tio mark i Hamre (i Ingstad finns då endast Mickel Nilsson); också det rätt mediokra siffror, sannolikt som en följd av krigsåren och den aktuella missväxten. Observera dock att i bl.a. Hälsingland tycks praxis ha varit att inte medtaga ungdjur i förmögenhetsbeskattningen för Älvsborgs lösen (J. Myrdal & J. Söderberg, *Kontinuitetens dynamik*, 1991, s. 65).

[119] Enligt meddelande av Sigvard Bodin, Norrala.

[120] Om bomärket som *beteckning för en på en viss gård bosatt släkt,* se bl.a. *Kulturhistoriskt Lexikon för Nordisk Medeltid*, d. 2, Malmö 1957, sp. 73f, och M. Rehnbergs artikel "Bomärken" i *Nordiska museets handlingar IX* (s. 541ff).

[121] Hälsinglands handlingar 1576:2:3, tl, KA.

[122] Genealogica 53, fol. 35v, RA.

[123] Det var under slutet av 1500-talet icke ovanligt att oadliga lagläsare, i synnerhet i sina dombrev, skrev sig till de skatte- eller kronohemman på vilka de bodde (J. E. Almquist, *Herrgårdarna i Sverige under reformationstiden* [1523–1611], 1960, s. 70).

[124] Han upptas som tillfällig vikarie i Västerbotten av J. E. Almquist, *Lagsagor och domsagor i Sverige med särskild hänsyn till den judiciella indelningen,* d. 2, 1955, s. 430. Ett dombrev, utfärdat den 25 juli 1578 av Mats Sigfridsson, åberopas i *Stockholms stads tänkeböcker 1584–1588* (utg. genom J. A. Almquist, 1947, s. 459). Han utfärdar som underlagman den 12 augusti 1578 ett dombrev, bevarat i avskrift i Svenska donationskontoret F1b: 33, KA (Sandberg FF 12450, KA); Mats Sigfridsson nämns också bland häradshövdingarna vid lagmansting den 1 april 1579 med allmogen i Långhundra och Sjuhundra härader (*Upplands lagmansdombok 1578–79. Jämte inledning, förklaringar och register*, utg. Nils Edling, 1929, s. 90).

denne med Mats Sigfridsson i Norrala; ingen annan person med detta namn finns omnämnd i tiondelängderna åren 1577–1579 för någon annan by eller gård med namnet Hamre/Hamra i Gästrikland och norröver.[125] Efter att Mats Sigfridsson avlidit omkring 1580, sköttes hemmanet av änkan Malin 1581,[126] och därefter, åren 1582[127] –1593[128] av fogden Hans Bjugg.[129] Att han äktat Mats änka verkar inte osannolikt, i beaktande av att Hans Bjuggs änka *Malin* står för dennes hemman i Vi, Idenors socken (Hälsingtuna pastorat) i hjälpskattelängden 1601.[130]

I mantalslängden som upprättats kring juletid 1593[131] och i tiondelängderna 1594 och 1595 står den ogifta Cecilia Matsdotter, sannolikt en dotter till Mats Sigfridsson, för hemmanet.[132] Hon gifter sig därefter med Nils Jönsson, som 1596[133] –1611[134] är bonde i Hamre. Säkerligen är det han som satt gårdens bomärke, ett M (tidigare använt av Mats Sigfridsson), bland de tolv som rannsakade om mantalet 1604.[135] Han var som bonde burgen.[136]

---

125 *Gästriklands handlingar 1577–1579*: Öster-Färnebo socken; *Hälsinglands handlingar* 1577–1579: Bergsjö, Bollnäs, Forsa, Idenor, Järvsö, Ljusdal och Tuna (nuv. Hälsingtuna) socknar. *Ångermanlands handlingar* 1577–1579: Sollefteå och Stigsjö socknar. *Medelpads handlingar* 1577–1579: Attmar och Ljustorps socknar. Vad Jämtland beträffar saknas räkenskaper för de aktuella åren, varför Hamre i Åre socken endast kollationerats i räkenskaperna 1571. I de fall de enskilda byarna inte specificerats tillräckligt har hela längden för socknarna gåtts igenom. Som grund för dessa ortsangivelser har legat M. Rosenbergs *Geographiskt Statistiskt Lexikon öfver Sverige* (1882) och *Svensk Ortförteckning 1980* (elfte uppl.).

126 Hälsinglands handlingar 1581:3, tl, KA. Hon ägde då elva kor och utgav fyra spannar säd i tionde.

127 D:o 1582:7.

128 D:o 1593:7.

129 Om Hans Bjugg, se SoH 1990, nr 3–4, s. 184, 187f, samt 1991, nr 3–4, s. 448f. Se även Hj. Börjesson & G. Hafström, *Skeppshövidsmän vid örlogsflottan under 1500-talet, 1949* (meddelande av Margareta Johansson, Saltsjöbaden).

130 Hälsinglands handlingar 1601:7, KA. I tiondelängden står dock fortfarande "Hans biuck" och ännu i tiondelängden för 1604 (d:o 1604:7).

131 D:o 1593:7, ml. Tidsuppgiften hämtad från mantalslängden för Delsbo.

132 D:o 1594:6, tl; 1595:3, tl.

133 D:o 1596:2.

134 D:o 1611:6, hjl.

135 D:o 1604:7, ml.

136 1596 (d:o 1596:2, tl) antecknades han för åtta kor och 2 1/2 spann en fjärding tiondespannmål. Tre år senare har besättningen ökat till tretton kor och han uppges nu dessutom vara ägare till två hästar, två kvigor, två får, nio unga svin och 40 lod silver, medan utsädet fortfarande ligger kvar kring nio tunnor – siffror i samma storleksordning redovisas också för Svartvik, som var det största hemmanet i pastoratet, och det ansenliga Stornärby (Norrlands handlingar 1599:8, hjälpskattelängd, KA). År 1600 har Nils Jönsson som tidigare tretton kor; tiondesäden uppgår emellertid till 6 1/2 spann (Hälsinglands handlingar 1600:9, tl). Detta år fanns hos 91 hemmansbrukare i socknen inalles 658 kor, vilket ger ett genomsnitt på 7,2 kor per hemman.

Hustrun Cecilia krävde på Rogsta ting den 2 november 1601 Olof Jonsson i "Warpsätter" på nio mark i konung Gustavs mynt, som Olof Jonssons fader Jon Sebjörnsson var skyldig Nils Jönssons fader i Hamre.[137]

Nils Jönsson, som ett tag var nämndeman,[138] blev 1611 sakfälld till tre mark jämte två andra "för th*et* the wore nemdhe att sittia i nem*n*dh och icke framkomme".[139] Orsaken till denna deras demonstrativa markering (ty som sådan bör den väl ses) anges inte. Cecilia levde ännu 1612 som änka i Hamre.[140] Paret hade åtminstone en dotter, antagligen med namnet Gunborg (se nedan), som blev gift med Hans Persson. Han sägs 1634 i samband med en tvist med kyrkoherden herr Olof uttryckligen vara svärson till Nils Jönsson.[141] Möjligen var också den Beata Nilsdotter (död 4 juni 1649), som 1632 gifte sig med Haquinus Bartholdi (Håkan Bertilsson), kyrkoherde i Spånga, en dotter – herr Håkan och en Mårten Bengtsson uppbjöd 1649 sina hustrurs jord i Hamre.[142]

År 1613 anges som ägare till gården en Per Hansson, som också skattade för hustru, en son och en dotter.[143] Följande år står däremot Hans Persson och hans hustru för hemmanets skötsel.[144] Per Hansson bor likväl kvar i Hamre och lever ännu 1623, då han uppräknas bland åldersstigna och sjuka.[145] Det förefaller troligt att vi här har att göra med far och son.

Eskil Persson, som tidigare varit landbonde på Stornärby, brukar fr.o.m. 1614[148] och ännu 1620[146] halva hemmanet i Hamre, jämsides med Hans Persson. År 1619 finns bredvid Eskil Persson noterat: "brukade Hans Persson hemmanet".[147]

1621 förestås denna del, vilken Eskil Persson tidigare brukat, av en Olof Bertilsson,[148] som sköter sina 9 öresland och 12 penningland jord ännu 1631.[149] Varför kaplanen Andreas Olai Chrochius, innehar denna gård 1634–1637,[150] och varför hjälpprästen Olaus Abrahami bor där 1640–1645, är oklart – se dock bilaga 1.

---

137 Renov. db 1601, Gävleborg: 1, fol. 10r, RA.
138 D:o 1601, 1602, 1603, 1604.
139 D:o 1611.
140 Hälsinglands handlingar 1612:6, tl, KA.
141 Renov. db 1634, Gävleborg: 1, RA.
142 SoH 1990, nr 3–4, s. 196f.
143 Älvsborgs lösen 1613, 1:a terminen, vol. 51:IV, KA.
144 D:o 2:a terminen, vol. 52:II.
145 Ml 1623 i Roterings- och utskrivningslängder 1621–1626, Norrland 527, bunt 175, KrA.
146 Hälsinglands handlingar 1620:5, tl, KA.
147 Älvsborgs lösen 1613, rannsakningslängd 1619, vol. 57:II. Eskil Persson påträffas senare som brukare av hemmanet Siknäs. Om husskattning och avradsbestämning efter hans död (hans barns förmyndare var då Jöns Jonsson i Ulfsta, Järvsö socken), se db för Hälsingland 1639, fol. 299v.
148 Ml 1621 i Roterings- och utskrivningslängder 1621–1626, Norrland 526, bunt 176, KrA.
149 Jb Norrland 1631. Hans anknytning till släkten är okänd.
150 Se SoH 1990, nr 3–4, s. 184. I boskapslängden 1635 upptas däremot för denna del av Hamre-hemmanet änkorna Kerstin och Anna (Boskaps- m.fl. längder 1635, Norrland, vol. 14, KA), liksom i ml 1636 (d:o 1636, vol. 15), dock inte i boskapslängden s.å.

Hans Persson figurerar stundtals i domböckerna i smärre angelägenheter:

1621 hade bl.a. han tredskats att utgöra taxan för Lötån ("lööt åån").[151] 1634 blev Hans och Olof Bertilsson sakfällda till tre mark vardera för svarlöse å tinget samt tre mark jämte andra för ogill bro.[152] 1632 anklagade Hans Persson sin någranne Sven Jonsson i Ingsta (nr 1) för att ha tagit ifrån honom ett stycke svaleland jord, som han och hans förfäder tillförende hade haft, vilket intygades av Per Svensson i Varberg och flera av hans grannar. Han tillerkändes därför åter jorden.[153] Hans Persson blev på tinget den 5 september 1642 överens med kamreraren Peder Eriksson i Svartvik[154] beträffande en handskrift avseende 900 tegel, för vilket han skulle leverera elva daler och åtta öre.[155] 1644 var Hans i Hamre med vid sexmannaed för Joen Olofsson i Ringa.[156] Bl.a. Hans Persson och sonen Sigfrid Hansson (i sedermera Hamre nr 3) hade drabbats av vådeld den 20 juli 1657, varvid deras gårdar, med en stor del av deras tillhörigheter, förutom skog, brunnit ned. De tilldömdes därför, efter sexmannasyn, skadestånd (50 daler resp. 72:16 daler) av de ansvariga.[157] Hans Persson och Olof Bertilsson hade enligt sin handskrift, daterad 1 april 1652, lånat sex tunnor säd av kyrkoherden Samuel Gestrinius, för vilket Hans pantsatt ett åkerstycke i "opåker" och hans son Sigfrid fyra mål jord nära prästmannens hemman i Källene. Herr Samuel krävde vid tinget 1660 att återfå sin spannmål. Hans och sonen Sigfrid var två av dem som ingick ett bytesavtal, där också kyrkoherden deltog, om ängsskifte av halva "Staaränget" den 24 oktober 1660.[158] 1664 ålades Hans, Sigfrid och några grannar böter för att genom vårdslöshet deras getter uppätit kål i en Ringabondes kålhage.[159]

Hans ekonomiska ställning var inte lysande. 1622 ägde han två hästar, två oxar, åtta kor, två kvigor, en killing, fem får och en gris och noterades för tre tunnor i utsäde,[160] men av någon anledning räckte inte hans 10 öresland och 22 penningland (1623) för att bevara denna tillfredsställande nivå. År 1638 är besättningen betydligt mindre: en häst, endast en ko, en kviga, tre killingar och en gris.[161] T.o.m. den ständigt påvre Johan (Jonsson) Rut i Hamre nr 2 kunde glädja sig åt mer. 1645 var Hans Persson inte i stånd att erlägga den ålagda hemmansräntan.[162] Efter att även 1655 blivit husarm,[163] överlät han hemmansstyret till sonen Hans Hansson – sonen Sigfrid hade redan 1652 med sin hustru övertagit den del av hemmanet som senare benämns nr 3[164] om 9 öres-

---

151 Strödda domböcker och rättegångsprotokoll, vol. 17, RA.
152 Renov. db 1634, Gävleborg: 1, RA.
153 Db för Hälsingland 1632, fol. 192r, HLA.
154 Om denne, se SoH 1991, nr 3–4, s. 409f.
155 Db för Hälsingland 1642, HLA.
156 D:o 1644 (18 december).
157 D:o 1657 (10 december) och 1658 (25 oktober).
158 Renov. db 1661, Gävleborg: 10, RA.
159 D:o 1665–1665, Gävleborg: 14.
160 Boskaps- m.fl. längder 1622, Norrland, vol. 5, KA. 1626 års dito uppvisar liknande siffror.
161 D:o 1638.
162 Jb Vnl 1645, KA.
163 D:o 1655.
164 Ml Vnl 1652, KA. Sigfrids svärmor, den åldersstigna och förlamade Ingegerd, var omhandtagen av mågen 1656 och 1657 (ml Vnl).

land och 22 penningland. Det hindrade inte att Hans Persson även därefter aktivt deltog i gårdens skötsel.

Fr.o.m. 1656 nämns han och den ej namngivna hustrun som inhyses, utfattiga och gamla, födes av sonen Hans.[165] Först i 1660 års mantalslängd uppges makans namn, Gunborg.[166] Även om de redan då anges som sjuka och åldriga synes de ha levt ännu 1673 i Hamre.[167]

Makarna hade välsignats med en talrik barnaskara. Utöver de redan anförda *Sigfrid* och *Hans* också *Per, Nils*,[168] *Sigrid*,[169] en icke namngiven *dotter*[170] och möjligen en son *Erik*.[171] Den *Tyris Hansson*, som 1667 skrivs för hemmanet i jordeboken, tillhör väl även han familjen.[172]

Sigfrid Hansson, postbonde och nämndeman, begrovs i sina förfäders lägerstad, gården tillhörig, 1692.[173] Av hans barn kan nämnas Gullik Sigfridsson, som efterträdde fadern på hemmanet, och Hans Sigfridsson, båtsman.[174] Den sistnämnde sålde den 3 maj 1695 sin arvslott i Ale (nr 1) för tolv daler till Erik Hansson i byn Ale, och angavs då tillhöra den "gamla släkten" i nr 1.[175] Hur förklaras inte närmare.[176]

Hans Hansson, bonde i Hamre nr 4 från 1656 – hans bomärke, M, återfinns i tiondelängden för 1690[177] – var möjligen gift flera gånger, eftersom någon hustru inte uppförts jämte honom 1657 och några år framöver.[178] Från dennes son, gästgivaren på Sand, *Olof Hansson*, född 1678 (döpt 29 juni), stammar släkten Hambraeus från Norrala.[179] (En annan son, *Per Hansson*, född 1665 enligt åldersuppgift, blev bonde i Hamre nr 4 och dog den 17 april 1731 efter att ha "levt berömligt").

---

165 D:o 1656.

166 D:o 1660.

167 D:o 1673.

168 Dessa två ålades 1637 böter för att ha stulit hö ur Sven Olssons i Fors hölada på "Ööen" (renov. db 1637, Örebro och Södermland: 5, RA).

169 D:o 1677, Gävleborg.

170 Ml Vnl 1653, KA.

171 Hans Hansson utsågs 1680 till förmyndare för salig båtsman Erik Hanssons barn (renov. db 1680, Gävleborg).

172 Jb Vnl 1667, KA. I ml skrivs dock tillfälligt landbon Lars Mårtensson där (om denne, brorsons sonson till Anders Sigfridssons första hustru, kommer förhoppningsvis att redogöras för närmare i kommande artikel).

173 Enligt personalia i död- och begravningsboken.

174 Ml Vnl 1694, KA.

175 Renov. db 1695, Gävleborg, RA.

176 En Sigfrid Hansson var knekt i Ale 1621 (Roterings- och utskrivningslängder 1621–1626, Norrland 526, bunt 176, KrA), men passar av tidsskäl inte in på sin namne i Hamre.

177 Västernorrlands verifikationer, tl 1690. Hans Hansson var då en av tionderäknarna.

178 Ml Vnl 1656 (då med hustru), 1657, 1660, KA.

179 Se SoH 1990, nr 3–4, s. 198, samt 1991, nr 3–4, s. 198. Utöver de däri upptagna har namnet Hambræus även använts av den från Norrala bördige Andreas Petri Hambræus, som inskrevs som student vid Gävle gymnasium den 9 oktober 1678 (*Gävle gymnasiums matrikel*), i Uppsala 1682 (*Uppsala universitets matrikel* [Uppsala universitets årsskrift 1900], d. 1, 1900). Han var troligen son till kyrkvärden i Hamre (nr 1) Peder Andersson och hustrun Anna Olsdotter.

Släkttavla 2

Sigfrids i Ingsta familj

Sigfrid
bonde i Ingsta 2 1542. Ägde jord i Hamre 3–4 o. sannolikt i Nygården B. G. m. Cecilia, änka i Ingsta 2 1543, i Hamre 3–4 1555, 1563.

Brynolf Sigfridsson

bonde i Nygården B 1559, 1560 o. 1565, i Hamre 3–4 1565. Levererade del av fogdens uppbörd 1562 o. 1563 till Stockholm.

Mats Sigfridsson
bonde i Nygården B 1566, i Hamre 3–4 1567–1580, i Ingsta 2 1571 o. 1576, nämndeman, troligen vik. underlagman i Västerbotten 1578–1579, d. ca 1581. G.m. Malin, änka i Hamre 1581, troligen omg. m. fogden o. borgmästaren Hans Bjugg.

Cecilia Matsdotter
i Hamre 3–4 1593–1595, g.m. Nils Jönsson, bonde där 1596–1611, nämndeman. Cecilia änka i Hamre 1612.

? Beata Nilsdotter
D. 1649. Maken Haquinus Bartholdi, kyrkoh. i Spånga uppbjöd 1649 hustruns jord i Hamre.

dotter (Gunborg?)
g.m. Hans Persson, bonde i Hamre 3–4 1614–1655. Hans hustru Gunborg levde ännu 1660. Barn, bl.a.:

Sigfrid Hansson
postbonde o. nämndeman i Hamre 3.

Hans Hansson
bonde i Hamre 4 fr.o.m. 1656. Stamfar för släkten Hambræus från Norrala.

Sverkil Simonssons familj

Enligt Anders Sigfridssons anteckningar ägde en Sverkil 22 mål jord i byn Fors. Denne kan knappast vara någon annan än den i lagmansprotokollet 1586 omnämnde Sverkil Simonsson (se s. 137), som enligt åldersuppgift föddes någon gång före 1516. Som frände till Anders Sigfridsson verkar det sannolikt att han i sin ställning som fogde och med kontakter inom den civila lokalförvaltningen i hög grad banat väg för dennes begynnande karriär.

Han nämns som ägare av ett hemman i Fors (nr 1) 1535[180] och 1542[92] (vilket då uppgick då till 89 mål jord. För denna gård har i årliga räntan 1560 antecknats "Anders Sigfridssons")[25] Johan Axel Almquist[181] uppger att Sverkil Simonsson utnämndes till fogde vid Älvkarleby laxfiske 1543, vilken tjänst han uppehöll t.o.m. 1558, och "räknades 1566 bland adeln"[182] – att han verkligen varit adelsman är dock ytterligt tveksamt.[183] I februari 1569 fick han i förläning tionde från Älvkarleby socken; han hade dessutom erhållit frihet från utskylder för sina två skattehemman i Västlands socken enligt kungligt brev av den 12 februari 1569[184] (Sverkil Simonsson skrivs 1578[185] och ännu 1594 för ett hemman i Gårdskär, Älvkarleby,[186] där han synes ha varit bosatt).[187] Han betroddes 1573 med uppdraget som tillsyningsman för skeppsbyggningen vid Älvkarleby, och blev 1578 – fram t.o.m. 1588 – häradshövding i Västland och Älvkarleby.[188] Denna hans bakgrund gjorde honom lämpad till att 1583 (fullmakt den 9 februari) rannsaka om fiskena i Norrland.[189] Sverkil Simonsson avled tidigast i

---

[180] Gärder och hjälper 1535, Strödda äldre räkenskaper t.o.m. 1630, KA.

[181] Joh. A. Almquist, *Den civila lokalförvaltningen i Sverige 1523–1630. Med särskild hänsyn till den kamerala indelningen,* d. 4 (1922–1923), s. 226.

[182] Med hänvisning till Erik XIV:s nämnds dombok den 4 december 1566 (tryckt i *Historiska handlingar XIII,* 1884, s. 276), där Sverkil Simonsson uppförts bland dem "Vdaff adelen" som suttit i rätten.

[183] Eftersom ingen antydan om att Sverkil Simonsson skulle ha varit adelsman ges i andra källor – hans jord är dessutom av skatte natur, och de epitet som såväl han som hans barn ges är undantagslöst av ofrälse art – kan man misstänka att han vid renskriften av protokollet av skrivaren förts in i fel grupp.

[184] Ännu 1578, enligt avkortningen för årliga räntan i Upplands handlingar 1578:8:1, fol. 13v, 32r, KA.

[185] D:o 1578:8:3, tiondelängd.

[186] D:o 1594:17, tiondelängd, fol. 183v. Fogderäkenskaperna för Uppland är för denna tid defekta och ofullständiga, vilket gör en närmare precisering vansklig. 1555 upptas en Lasse Jonsson först i Gårdskär, väl i den gård som Sverkil senare brukar, enligt Prostarnas tionderäkenskaper Uppsala stift, vol. 2, i serien Strödda äldre räkenskaper t.o.m. 1630, KA.

[187] I en kvittens – vilken han ber herr Erik i Tegelsmora besegla – kallar han sig "Suarkell Simanson wttij Gårdzskär" (avskrift i Upplands handlingar 1578:8:3, fol. 74v).

[188] J. E. Almquist, *Lagsagor och domsagor* ..., d. 2 (1955), s. 131; N. Edling, *Upplands lagmansdombok 1578–1579,* 1929, s. 3; dens., *Uppländska konungsdomar,* 1933, s. 126, 134, 142, 162.

[189] *Svenska riksdagsakter,* serie 1, avd. 1 II:III, 1899, s. 451.

augusti 1590: i kvittens daterad den 24 augusti detta år nämner han sig som tillförordnad hövitsman för brobyggningen i Narva.[190] Ett kungligt brev av den 24 april 1591 är däremot riktad till hans änka, med anledning av att hans årslön ännu inte utbetalats.[191]

Sverkil Simonsson förde i sitt sigill en sköld med två korslagda pilar och ovan initialerna SS.[192]

Sverkil Simonsson ägde också ett hemman, benämnt "vångh" om 28 4/5 mål jord, i Östby, Enångers socken, för vilket han 1568 sägs ha erhållit frihet från alla årliga utskylder;[193] däremot skrivs han för Vång endast åren 1588[194]–1591[195] i tiondelängderna. Enligt domboken för Norrala tingslag 1634 sägs Sverkil Simonsson 1551 ha löst det s.k. Holmänget, vilket legat under Sjettene by, av Norrala kyrka för tio mark penningar (se nedan s. 161). 1575 uppges han ha Gackerön och Agön i Hudiksvalls skärgård fritt till behaglig tid, "för det han aktar K. M. fiskgärd".[196]

I februari 1599 kom bonden Olof Joensson i Sjettene, Norrala, inför lagmanstinget, och redogjorde för hur hans far pantsatt en äng till salig Sverkil Simonsson, som sedan i sin tur använt den i egen bytesaffär. Olof hade bett hans arvingar om att få återlösa ängen, men ingen av dessa var villiga att svara i ärendet. Därför befallde rätten att saken skulle behandlas med Olof Sverkilsson.[197]

Simon Sverkilsson i Gårdskär, Älvkarleby, inlade vid landstinget med hälsingeallmogen den 27 december 1632 ett kung Johans brev från 1597 [sic], i vilket konfirmerades det byte som Simons far Sverkil Simonsson gjort med Gustav I (år 1553), varvid Sverkil lämnat skattehemmanet "Labbebodha" i Tegelsmora socken mot kronoallmänningen "Skagan" i Norrala. I brevet anges Skagan vara ett "40 Lass änge", medan den del som Simon nu besatt inte var mer än 12 eller 14 lass (detta vittnade faktorn Nils Tomasson, som för tillfället hade änget i underpant). Simon Sverkilsson hävdade därför att de som nu ägde övriga Skagan inte med rätt skulle "wara ther till kompne".

---

[190] Hälsinglands handlingar 1590:5, årliga räntan m.m., KA.

[191] Lokala tullräkenskaper för Gävle 543:III, KA. Jmf kungl. brev i samma ärende till Sverkil Simonsson den 11 juli 1590 i 543:II. Avskrifter av brev dat. 13 november 1584 och 20 november 1589 rörande Sverkils arvoden finns även i vol. 542:II resp. 543:I.

[192] D:o 538:VIII (1556), kvittens dat. 25 juni 1557.

[193] Hälsinglands handlingar 1568:3, avkortningen för årliga räntan, KA.

[194] D:o 1588:8.

[195] D:o 1591:6.

[196] D:o 1575:4, avkortningen för årliga räntan. Förläningen omnämns endast detta år. Tidigare hade Lasse Joensson, fogde i Västerbotten, Gackerön fritt, enligt kungligt brev av den 3 april 1565 (omnämns ännu i avkortningen 1568 – d:o 1568:3).
I 1555 års räkenskap för Hälsingland (d:o 1552:2) finns noterat att Sverkil Simonsson levererat fogden avradsspäck av "adöön", med vilket väl avses Agön ovan.

[197] N. Edling, *Uppländska konungsdomar från Vasatiden intill Svea hovrätts inrättande*, 1933, s. 162.

Rättens dom blev följande:

R[esolution]: denna Ringe Rätt Ehrkändhe, att huads S[alighe]: och högloflige i åminnelse Ko-n[ung]. Johans bref anlagnar, ähr thet i sigh sielfft berömmeligitt, och icke i någon måtto prejudicerat, Men icke kunne fällas annan doom, än att den behåller ängiet som i handom hafuer, effter ährendet ärh så gammalt, Nemligen 79 åhr, och S[alighe]: Suerkill Simonsson som en Sådan förståndigh man war i sijn Lijfstijdh thet icke fullfölgde och igen klandradhe samma ängh, thet han utan tuifuell giordt hadhe, dher han den tillförendhe icke bårtsåldt hadhe, och oansedt han en gångh klandradhe, dher effter i sijn Lijfstijdh, kundhe han doch inttet winna den igen, som Suen Jonsson i kolstadh uthi Nårala Sochn med flere wittandhe [ɔ:wittnadhe]. och den partten som finner sigh här utinnan besuärat han hafue wåld besökia sin Rätt, hooss den wälb[orne]: Herren Cancelleren som Lagman ähr."[198]

Sverkil Simonsson hade flera barn: *Olof*, *Johan*, *Simon*, *Per*, *Nils*, *Kerstin* och sannolikt också ytterligare en dotter, okänd till namnet. En Sverkil Sverkilsson i Älvkarleby är kanske även han en son.

---

[198] Db för Hälsingland 1632, fol. 102r, v, HLA. Vid Norrala ting den 18 december 1644 (d:o, 1645 fol. 67v) kärade kamreraren Peder Eriksson i Svartvik, Norrala (om honom, se SoH 1991, nr 3–4, s. 409f), till Peder Nilsson i Haga (nr 5) för att vinna en halvpart med honom i änget Skagan, "föregifuandhes effter han hadhe ett köpebreff dat[erat] åhr 1553, som Sa-l[igh]. Suerckill i Elffkarlby hadhe uttgiffuidt och lydde på halffua Skagan, förmenthe han och så winna halfparten *medh* honom, effter Per Nilsson hadhe större och bättre deelen, gaf och dhet före att på Suartwijk hadhe waritt Mansfall en tijdh så att ägorne kunna dher gönom wara för bytthe. Dher till suaradhe han att alldenstundh han och hans Fadher haffua hafft samma deel uthi Skagan en så långh tijdh, som han bevijste *medh* ett Breff dat[erat]: Åhr 1562. som Suerckilz Son hadhe utgiffuidt effter sin Fadhers dödh [sic] uthi hans nampn, huru widt Per Nilsons Fadher dhen bekom*m*ith haf[uer]:? förmenthe han Niutha sin gambla häfd till godho och icke något skiffte dher å komma etc. och dher någon mistancka wore att ägorne skolle wara förbytte antingen af honom eller hans Fadher, fäste han dherföre Lagh till nästa Tingh. Men till Skiffte sadhe Nembdhen sigh int*e*t kunna samtyckia, vthan huar behålla som han i så lång tijdh hafft haf[uer]. 1645 dhen 3 junij blef Cam[ereraren]: W[älbetrodde]. Per Ersson förlicht *medh* per Nilsson att Suartwijkarne skolle behålla dhen holman som L[ars] Larsson i Hagha [nr 1] sadhe ifrån sig. Efftersåsom en hålma ligger uttför Skagan huilken till förendhe hadhe waritt watnwalfder, och brukadhes af Roothagårdhen i Hagha till kalffue och killinge beet, som Nembdhen bekändhe att sam*ma* holma war dhen gårdhen tilldeelt för Almenningh. och sadhe Lars Larsson i Hagha nu dhen ifrån sigh, dy sadhes aff Nembdhen att effter Skagan ligger dher upföre må han och dher undher här effter brukas."
Varför Peder Eriksson med hjälp av 1553 års köpebrev menade sig kunna vinna Skagan under Svartvik, som det tydligen tidigare tillhört, framgår inte. Det är möjligt att Mårten Larsson i Svartvik, Anders Sigfridssons svåger, inhandlat denna del av Skagan av Sverkil Simonsson. Om så vore rör det sig här om två olika köpebrev från 1553: ett mellan Sverkil Simonsson och kronan, ett mellan Mårten Larsson och Sverkil.

Olof Sverkilsson Älvkarl (Potamander)[199]

Christian Callmer uppger i sitt verk om de svenska studenterna i Rostock att Olof Sverkilsson, som inskrevs som student i Greifswald 1568, i Rostock i mars 1570 ("Olaus Suercheri Elfcarius Suecus"), fr.o.m. 1575 var sekreterare hos Johan III och därefter kung Sigismunds man, men fördriven i landsflykt till Polen 1596.[200]

Uppgiften att Olof Sverkilsson utnämnts till sekreterare redan 1575 är inte korrekt. Detta år upptas han som skrivare i tyska kansliet,[201] men nämns därefter inte bland de tyska skrivarna. Följande år, 1576, återfinns han bland de svenska kansliskrivarna,[202] dvs tillhörande kansliets lägre tjänsteklass, som var underordnad sekreterarvärdigheten. I kungligt brev daterat den 14 april 1576 sägs att *kansliskrivaren* Olof Sverkilsson skuldsatt sig under sina studier i Tyskland, vilken skuld han inte så lätt kan betala. Därför efterlåts han två pundläster spannmål av tionden för detta år.[203] I befattningen som sekreterare (i vilken han kom att bli ledande i kansliet) nämns han först 1584.[204] Enligt kungligt brev av den 11 mars 1578 tilldelades Olof Sverkilsson en pundläst spannmål till årligt underhåll.[205] 1590 uppgick hans lön och underhåll till 30 daler penningar, en klädning, tre lispund spannmål, en tunna smör, två oxar, tolv får, en tunna lax, ett skeppund torrfisk; dessutom för hans hemman i Uppland 25 daler, och därtill inkomsterna från en häradsrätt.[206] För ytterligare information om hans verksamhet som kunglig sekreterare och hans politiska verksamhet, hänvisas till doc. Ivan Svalenius nyligen utkomna arbete om rikskansliet i Sverige. "Efter att ha deltagit i Sigis-

---

[199] Potamander av grek. *potamós* – flod, älv, och *anēr* – man, dvs en översättning av tillnamnet Älvkarl. Jag anser denna form, med tanke på dess etymologi, vara att föredraga framför den i litteraturen använda Potomander. I brev dat. 11 augusti 1590 kallar sig Olof Sverkilsson Potamander (Kanslitjänstemäns koncept och mottagna skrivelser, vol. 9, RA), liksom då han den 8 augusti 1593 som ende oadlige lekman skriver under 1593 års Uppsala mötes huvudbrev (i sigillavtrycket återfinns initialerna OSE, där E:et förvisso står för Elffkarl. Svenska riksdagsakter, serie 1, avd. 1, III:I, 1894, s. 91). Sekreteraren Niklas Rask kallar Olof Sverkilsson i brev av den 10 november 1597 för "min Potamander", och därtill "min allrakäraste broder och fadder" ("mi carissime frater et Conpater". Se stilprov i Svalenius nedan anförda arbete, s. 229).

[200] Chr. Callmer, *Svenska studenter i Rostock 1419–1828,* PHT 1988, d. 1–2, s. 23, nr 424.

[201] Räntekammarböcker 51:7, fol. 7v, 13r, KA.

[202] D:o 51:9, fol. 3r, v, m.fl. ställen.

[203] Hälsinglands handlingar 1576:2:1. När han 1577 förlänas, enligt kungligt brev av den 10 januari, en läst korn från Hälsingland, tituleras han fortfarande kansliskrivare (d:o 1577:5). I kungligt brev dat. 6 februari 1579 förlänas spannmål till kansliskrivarna Olof Sverkilsson (1/2 spann) och Sigfrid Hindersson (1 spann) från Delsbo och Bjuråkers kyrkohärbärge (d:o 1579:1. Den övriga, och större, delen av de bägges spannmålsförläning utgick från Uppland). Om Sigfrid Hindersson Sarffue, se Svalenius, a.a., s. 157ff, samt SoH 1991, nr 2, s. 417.

[204] N. Edén, *Centralregeringens organisation 1523–1594*, 1899, s. 207.

[205] Upplands handlingar 1578:8:3, fol. 46r, KA.

[206] Röda nr 229, Kammarens mantals- och löningsregister m.m. 1590–1630, KA.

munds misslyckade tåg mot Sverige hösten 1598 vistades han mest vid det polska hovet och hos kungens syster fröken Anna. Han levde ännu 1604 och bodde då i Danzig."[207]

Han var, trots eller kanske på grund av sin obestridliga kompetens, på sina håll illa omtyckt. Om hans förmenta deltagande i den liturgiska striden, berättar den i sammanhanget synnerligen partiske Raimundus: "Men liturgisterne, hvilkas antesignani och anförare woro besynnerligen Kloster Lasse, it. [påvlige legaten] Possevinus och Konung Johans Secreterare Johannes och Oluf Sverkersson som sedan per paranomasiam (man talar uti Scholestugun) med rätta blef kallad Olof Perkelsson".[208] Inte heller höjs han till skyarna av Werwing, som maliciöst hävdar att Olof Sverkilsson för sin inställsamhets skull kallades Vändekåpa. Enligt samma källa skulle han ock förgäves ha sökt utverka adelsskap åt sig. En hans son Sverkil uppges en gång ha stått "spögubbe" i S:ta Klara.[209]

Bland sina bekanta räknade Olof Sverkilsson, förutom Anders Sigfridsson,[210] kamreraren Joen Larsson.[211] Denne var kommen från Trönbyn (nr 2) i Trönö socken, beläget endast några kilometer från Sverkil Simonssons hemman i Fors, och son till bonden därstädes Lars Persson.[212] Joen Larsson var 1574–1576 hovskrivare, dvs motsvarande räntmästare, enligt Edén,[213] men tituleras "fordom hovskrivare" i kungligt brev daterat 17 juni 1575, varmed han förlänas en läst spannmål årligen från Hälsingland till lön och underhåll, 20 daler och två klädningar plus kost och utfordring för en klippare.[214] Han sålde den 14 februari 1585 sitt arv från fäderne och möderne i Trönbyn till brodern Mickel Larsson för 70 lod silver.[215] Joen Larsson nämns som kamrerare (en titel som

---

[207] I. Svalenius, *Rikskansliet i Sverige 1560–1592*, Sthlm 1991, s. 141. Jmf *Stockholms stads tänkeböcker 1605–1608*, 1963, s. 366.

[208] L. Raimundus, *Historica Liturgica*, uppsatt 1638, utg. A. A. von Stiernman 1754. "Perkelsson" med åsyftan på Perkele, den finska beteckningen på djävulen ("perkel" kunde också i Sverige användas som skällsuttryck).

[209] J. Werwing, *Konung Sigismunds och konung Carl den IX:des historier.* Utg. A. A. von Stiernman, som i registret uppger, utan källangivelse, att Olof Sverkilsson föddes 1551.

[210] 1585 köpte Olof Sverkilsson ett hus i Stockholm av Anders Sigfridsson (*Stockholms stads tänkeböcker 1584–1588,* 1947, s. 397–400).

[211] Enligt skuldsedel, tryckt i *De la Gardiska Archivet,* utg. P. Wieselgren, d. 5 (1834), s. 1f, hade han 1595 lånat pengar av Joen Larsson.

[212] Lars Persson nämns som bonde där 1535 (gärder och hjälper, Strödda äldre räkenskaper t.o.m. 1630, KA) och 1542 (årliga räntan, Hälsinglands handlingar 1542:2, KA). En Sigrid är änka på hemmanet 1555 (d:o 1555:2, tl).

[213] Edén, a.a., s. 242.

[214] Hälsinglands handlingar 1576:2:1, tiondeavkortningen, KA. Om hans innestående underhåll, se kungl. brev dat. 12 mars 1592 i d:o 1592:2.

[215] Gårdshandlingar från Trönbyn 2, i fru Martha Wandins ägo. Ingen titel är angiven i dokumentet, upprättat i Stockholm, men i dombrev utfärdat av underlagmannen i Hälsingland Lars Källbjörnsson den 9 november 1620 (vari dokumentet refereras), anges han som kamrerare. (Underlaget vänligen tillhandahållet av Gösta Berglöw, Norrala.)

inskränktes till räknekammaren) bl.a. 1591,[216] och utfärdar som sådan en kvittens daterad den 12 februari 1594 på den spannmål han bekommit av hertig Karl.[217] I ett par kvittenser från 1596 och 1597 titulerar han sig kunglig kammarskrivare.[218] Joen Larsson nämns inte bland kamrerarna 1598.[219]

Johan Sverkilsson (Potamander)

"Må tw wete Hans Biugg, att Wij nådelig[e]n haffwe giffwit Wår tro vndersåth Swerkill Simonssons Sonn, Johan benämpndh, hwilken som nu holler vdj Tydzlandh till att Studere, till hielp att löse sigh vthaff sin geldh medh, fyre tynner Smör, Befale iagh förthenskuldh her medh att tw för[nämp]:de Swerkill sam*m*e Smör bekom*m*e medh th*et* förste och enär han ther vpå fordrer" skriver kung Sigismund den 22 augusti 1584.[220]

Johan tog examen i Marburg 1587,[221] och återkom till Sverige troligen först 1592

---

[216] Räntekammarböcker 1526–1630, vol. 59:1, fol. 29r; vol. 59:3. Även om kamrerare var en begränsad högre grad än kammarskrivare (Edén, a.a., s. 235), kunde tydligen titeln kammarskrivare innefatta båda dessa grupper.

[217] Hälsinglands handlingar 1593:7, KA. Han specificerats ha erhållit tre spannar säd av tiondet från Norrala detta år (d:o 1595:3).

[218] Kvittenser daterade 15 november 1596 och 10 januari 1597 i Lokala tullräkenskaper för Gävle 556:IV, pag. 103, 106, KA). Kamrerare Joen Larsson erhöll enligt sin kvittens den 27 januari 1597 tre spannar säd av Norrala och Trönö, i kraft av kungligt brev dat. 26 mars 1594.
Samtidigt uppbar en kamrerare Joen Joensson av Norrala och Trönö 10 1/2 tunna råg och 52 1/2 tunna korn, enligt kvittens 1597 den 10 mars (Hälsinglands handlingar 1597:1A). 1599 anammade dennes hustru Elisabet tolv daler penningar av makens lön för sitt trångmål (kvittens dat. 7 augusti 1599 – jmf brev till Olof Tordsson den 25 maj 1599 i Provianträkenskaperna för Stockholm 1599, KA, om henne). Joen Joensson själv hade av kungen skickats till Finland, och befann sig vid detta tillfälle i Livland (d:o 1599:7). 1600 bekom hans änka Elisabet makens restantielön, tio daler, enligt kvittens dat. 16 augusti 1600 (d:o 1600:9).
Vad Joen Larsson beträffar, finns i Röda nummer 229, Kammarens mantals- och löningsregister m.m. 1590–1630, ett brev, möjligen från 1599, till denne från en ej namngiven kollega (?), som säger sig vara skuldsatt, men haft att fordra av spannmål från Hälsingland, och därför ber om hjälp, så att hans lilla dotter, för vilken Joen Larsson stått fadder, icke måtte lida nöd. I fogderäkenskaperna för Hälsingland kan jag endast erinra mig ha funnit av personer anställda vid räknekammaren och sekretariatet – förutom Joen Larsson – Olof Sverkilsson, Sigfrid Hindersson och Joen Joensson ha uppburit tiondespannmål från landskapet under tiden 1575–1600.

[0219] Räntekammarböcker 1598, vol. 61:1, KA.

[220] Hälsinglands handlingar 1584:3, KA. I kungl. brev dat. 11 juli 1588 sägs att Johan Sverkilsson skall erhålla sex tunnor smör årligen, så länge han vistas utomlands för studier (d:o 1590:5).

[221] Svalenius, a.a., s. 139.

eller 1593.[222] Han synes ha tagit aktiv del på Sigismunds sida i de slutliga stridigheterna mellan kungen och hertig Karl 1598.[223]

Simon Sverkilsson

Den tidigare omnämnde Simon Sverkilsson i Gårdskär, Älvkarleby (nämns där redan 1598),[224] tituleras ryttare under Upplands ryttarefana i drottningens brev av den 22 september 1613, när han förlänas två års frihet för två skattehemman i Gårdskär.[225]

Simon Sverkilsson uppges ha varit gift med Elin Lagesdotter, dotter utom äktenskapet till herr Lage Posse på Aspnäs. Denne skänkte henne den 3 mars 1615 ett hemman på Ön (Gaddön) i Valbo socken, Gästrikland.[226] (En deras dotter var gift med[227] Daniel Simonis Boglossius, som var predikant på Skattmansö, därefter kyrkoherde i Holm och Kulla i Lagunda kontrakt, och avled 1669. Kanske hade han varit gift tidigare eftersom Olof Molinus då nämns som hans styvmåg. Daniel sade sig detta år vilja skaffa sig en flitig hustru.)[228] I domboken för Norrala tingslag 1634 berättas att "Simon Suerckielsson i Elffkarleby in ladhe i Rätten ett doombreff Daterat Anno 1551 förmälandes att hans S[aligh]: Fadher Suerckill Simsson hade köpt ett ängie af Noralle kyrkio holmängie b[enämn]:dt för 10 mark Penningar, som hadhe legat under Sietten dher Joen Persson och Nils Persson boendes ähre och nu bruka, förmenandhes sigh willia hafwa sitt ängie igen".[229]

Den 31 maj 1639 dömdes Simon Sverkilsson böta 40 mark och ersätta de tre skrindeland hö han slagit på annans äng.[230]

Per Sverkilsson

Per Sverkilsson nämns tidigast 1546, då han ålagts böta sex mark för slagsmål i Hamre by[231] och var välsituerad bonde i Fors (nr 1) 1555[95] och t.o.m. 1568.[232] Han tycks ha stått på god fot med bonden Lars i Edviks by, med vilken han bedrev fiske.[233] Hans

---

222 Sekreteraren Olof Sverkilsson intygar den 22 februari 1593 att (svågern) Erik Månsson, borgmästare i Hudiksvall, anammat på hans bror Johan Sverkilssons vägnar en läst smör för 1591 och 1592 (Hälsinglands handlingar 1592:2). Ingen utbetalning till Johan omnämns däremot i 1593 års räkenskap.

223 Jmf *Svenska riksdagsakter*, serie 1, avd. 1, IV:III, 1938, s. 852.

224 Upplands handlingar 1598:20, tl, fol. 94r, KA. Inget tionde erlagt.

225 D:o 1613:12:1, avkortningen för årliga räntan, fol. 6v.

226 *Meddelanden af Gestriklands fornminnesförening* 1891, s. 28f.

227 Uppsala domkapitels handlingar 1640, ULA.

228 J. E. Fant & A. T. Låstbom, *Upsala ärkestifts herdaminne*, d. 2, 1843, s. 70.

229 Db för Hälsingland 1634, HLA.

230 *Vendels sockens dombok 1615–1645*, utg. N. Edling, 1925, s. 143.

231 Hälsinglands handlingar 1546:2, saköreslängd, KA.

232 D:o 1568:3, tl. Han utgav 1557 inalles sex spannar tiondespannmål (d:o 1557:17). Tio år senare fyra spannar tre fjärdingar och ägde då tio kor (d:o 1567:5).

233 Enligt Hälsinglands handlingar 1560:17, KA, inlämnades detta år skatteströmming från deras gemensamma fiske.

änka Ingegerd skötte fr.o.m. 1569 hemmanet,[234] t.o.m. 1573, då med sju kor och endast 1 1/2 spann erlagt tiondesäd.[235] I samband med Älvsborgs lösens uppbärande 1571 uppges hustru Ingegerd äga 7 1/2 lod silver, 15 mark koppar, fem kor, fyra getter, fyra får, två svin och en häst.[236]

Hemmanet övertas senare av Per Persson, som brukar detsamma 1575[237]–1613.[238] Han sitter i nämnden för tingslaget 1612,[239] och tituleras länsman 1613 och 1616.[240] Möjligen rör det sig här om en son till Per Sverkilsson, vilket sedan verkar så mycket troligare som dennes änka Ingegerd bor kvar i gården ännu 1609 där hon skattar enligt hjonelagslängden.[241]

---

234 D:o 1569:9, tl.

235 D:o 1573:1.

236 Älvsborgs lösen 1571, vol. 20, fol. 143r, KA.

237 Hälsinglands handlingar 1575:4, tl, KA. Kanske är han identisk med den Per Jonsson som året innan skrivits för hemmanet (d:o 1574:4); felskrivningar av namn är inte ovanliga i skattelängderna.

238 Älvsborgs lösen 1613 vol. 51:IV, KA. Per Persson skattar detta år också för en son.

239 Strödda domböcker och rättegångsprotokoll, vol. 17, RA.

240 Älvsborgs lösen 1613, 4:e terminen, vol. 54:II, KA.

241 Per Perssons ättlingar brukar sedan hemmanet ännu på 1800-talet. Sonen Hans Persson åläggs 1610 tre mark i böter för lönskeläge, 40 mark i böter 1612 för mökränkning, tolv mark i böter 1617 för lönskeläge, 160 mark i böter 1619 för kränkning av sin legopiga (renov. db 1619, Gävleborg: 1, RA). "Hans personn i fårs" står i utskrivningslängden för knektarna 1611 (Militieräkenskaper 1611/14, KrA), och avancerade blygsamt med åren. Som underbefäl fick han 1618 uppbära räntan av sitt hemman om 17 1/2 öre i skatt (Hälsinglands handlingar 1617:11). 1611 hade han förordnats som en av de åtta tiondemännen i Norrala (d:o 1611:6). Hans Persson förestod gården åren 1615 (Älvsborgs lösen 1613, 3:e terminen, vol. 53:II, RA) t.o.m. 1627 (ml), men var ogift fortfarande 1618 (Älvsborgs lösen 1613, 6:e terminen, vol. 55:IV). Han nämns bland nämndemännen 1623 (renov. db 1623, Gävleborg: 1, RA).
1601 fick Sven Olsson i Fors (nr 2) intyga att han "int*et* Annat hade Beställa (...), än thett som Erligit är" med Per Perssons i Fors dotter (Hälsinglands handlingar 1601:8, db).
Enligt db för Bollnäs tingslag den 12 juli 1643 (fol. 84r, HLA) hade Per Persson ytterligare barn: Mårten Persson (vars son Per blev knekt i Bollnäs), Johan Persson (snickare i Söderhamn), Per Persson (i Östansjö, Söderala socken) och Lars Persson, bonde i Fors. Lars övertog hemmanet, om 17 öresland och 9 penningland, efter brodern och nämns som bonde där 1628 (ml)–1654 (ml Vnl), länsman 1631 (renov. db 1631, Gävleborg, RA) och 1653 (db 1653, HLA), nämndeman åtminstone 1633 (d:o 1633) och 1637 (d:o 1637) och kyrkvärd 1646–1652 (Norrala kyrkoräkenskaper, HLA). 1635 utsågs han att tillsammans med några andra tillförlitliga män att undersöka skadorna efter hagelstormen den 26 augusti 1634, som orsakat stora skador i Trönö (renov. db 1634, Gävleborg, RA). Till skillnad från brodern figurerar han endast i samband med några mindre förseelser: 1629 sak sex mark för sin hustrus tjuvnad av hustru Karin i Fors (nr 2) (db för Hälsingland 1629, HLA), sak 1644 tre mark för att ha nedhuggit grannen Sven Olofssons gärdsgård (d:o 644, HLA) och slutligen 1650 böter för en förseelse begånget av hans vallfolk (d:o 1650). Han levde ännu i april 1654, men dog troligen kort efter. Om hans hustru och barn, se SoH 1990, nr 3–4, s. 169–171, 173f, 197f.

Som ovan nämnts anges ett hemman "vångh" i Östby (nr 2?), Enångers socken, 1588–1591 ägas av Sverkil Simonsson. Den Nils Sverkilsson i Vång, som står som ägare fr.o.m. 1592, skiljer sig vid första anblicken inte från övriga bönder i Enånger. Hans erlagda tiondespannmål, som uppgick till 5 1/2 spann, ligger klart över genomsnittet, medan åtta kor var rätt normalt.[242] År 1598 brukades gården av en landbonde,[243] liksom under det första decenniet av 1600-talet, allt under det Nils bedrev handel i Hudiksvall. Nils Sverkilsson ägde 1599 i Östby en tjur, sex kor, tre får, två svin och en häst – rätt ordinära siffror – men tillika 100 lod silver, vilket visar hans solvens; inte ens kyrkoherden ägde mer.[244] Hans ekonomiska ställning kom dock att försämras avsevärt.

Att Nils Sverkilsson verkligen var son till häradshövdingen Sverkil Simonsson framgår av två egenhändigt skrivna intyg angående Agöns ränta. Det första, daterat 2 mars 1601, lyder: "Bekiänner Jag Mig Nills Suerchillzon bårgare på huduichzvall att min Salige Fader Suerchill Simansson ickie hade mere giort vthij afratt för agöierne, Sådan Som alle öier och Sieleskiär blefuo på nytt afratt tagxeratt, En Som tuå t[unno]r Spech Eij häller haffuer Jag mere vttgiort En tuå t[unno]r Spech för hwart åhr i afradth Så lengii Som iag för[nämb]:de öier hafft hafuer, Effter min. S[aligh]. faders dödh, Så wäll Som wthij tee förste tu åhr". Hans signet är tydligast bevarat i intyget av den 27 februari 1602, och innehåller, liksom faderns, en sköld med två pilar i kors, samt ovan initialerna NS.[245]

I mantalslängden 1600 för Hudiksvall upptas Nils Sverkilsson bland Sunds borgare.[246] Denne är bevisligen identisk med sin namne i Enånger. I rannsakningslängden över Älvsborgs lösen för de sex terminerna 1613–1618, vilken upprättades 1619, nämns i Hudiksvall "wthfattiga Niels Swerkelsso*n*" med hustrun bara de tre första

---

[242] Hälsinglands handlingar 1592:2, KA. Sverkil Simonssons tionde 1588 låg på bara två spannar. 1542 uppges Sevast i Vång skatta för 35 mål jord, dvs ca 7,3 öresland (d:o 1543:5, årliga räntan), medan hemmanet 1627 omfattade 15 öresland (se nedan).

[243] D:o 1598:1, tl.

[244] Norrlands handlingar 1599:8, hjälpskattelängd, KA. Han hade sått fyra tunnor årssäd detta år.

[245] Hälsinglands handlingar 1600:9, KA.

[246] 1601 kallad "den yttre byn", i ml i Hälsinglands handlingar 1601:7. Hudiksvallsborgaren Nils Sverkilsson erhöll enligt sin kvittens dat. 12 januari 1605 108 1/2 daler i ersättning för sina resor åt kronan, den första med knektarna, den andra med årliga räntan till Stockholm. I räkenskaperna 1612 anges han ha mot tagit tärepenningar för de tre resor han gjort till Stockholm med kronans gods (d:o 1612:6).

åren;[247] "Dän 5 terminen ähr han dragen thill Enånger och suarer där de 2 terminerna".[248]

Vid Enångers ting 1627 uppvisade arrendatorn över Ångermanland, välaktad Anders Eriksson (Bröms)[249] ett köpebrev, förmälandes att Nils Sverkilsson i Söderhamn sålt honom sitt fäderneshemman Vång om 15 öre i skatt, för en köpesumma stor 372 daler penningar.[250] I den s.k. femmarkshjälpen 1629 för Söderhamn är Nils Sverkilsson en av de tre inhysta och fattiga som inte förmått utge något.[251]

Kerstin Sverkilsdotter

Enligt Sven Brun, utan källhänvisning, var Hudiksvallsborgaren Erik Månsson (vars dotters barn tog sig namnet Gackareus efter Gackerön),[252] troligen en av de första som flyttat in till staden, "där han blev en av de största köpmännen, drev omfattande affärer och seglade med egna fartyg både till hamnarna kring Östersjön och genom Öresund ut på Västerhavet." Efter att ha varit borgmästare 1588–1597 avled han sannolikt 1598, eftersom hans änka den 3 januari 1599 anges vara bosatt vid sundet.[253] Hustrun

---

247 Älvsborgs lösen 1613, rannsakningslängden 1619, vol. 57:1, KA.

248 D:o vol. 57:2. I vol. 57:1 sägs han ha skrivits för "Östbynn" den sjätte terminen. Observera diskrepansen vad gäller terminerna). I samma längd för Enånger noteras att länsman Nils Larsson den sjätte terminen brukat dels Nils Sverkilssons hemman, dels den obesuttna granngården Bro (d:o vol. 57:2). Nils Sverkilssons bror Olof hade den 15 januari 1589 utfärdat ett brev till hustru Marit i Bro angående hennes salig make, f.d. sysslomannen herr Nils i Uppsala (Hälsinglands handlingar 1589:8). Herr Nils hade varit kyrkoherde i Enånger under 1560-talet (*Sveriges släktregister. Enångers socken*, Uppsala 1960, s. XXV). (1571 förestods hemmanet av herr Erik i Bro [Älvsborgs lösen 1571, vol. 20, fol. 168r].) 1586 sades herr Nils, då bosatt i Alsike, ha fritt sitt avelshemman Bro i Enånger och "Frölandt" i Hälsingtuna socken (d:o 1586:3, avkortningen för årliga räntan. Fröland tillhör numera Rogsta, enligt Th. Sverker, Borås). Om hans änka, hustru Marit i Bro, uppges att hon är "Dödh Anno *etc* 89" (d:o 1588:8, räkenskapen). I tl för 1589 skrivs för hemmanet Bro en Abram (d:o 1589:8), 1591 en Judit till Bro (d:o 1591:6).

249 Om honom, se SoH 1990, nr 3–4, s. 190f.

250 Köpet stadfästes med dombrev. Db 1627, fol. 303r, HLA. Vång hade uppbjudits tredje gången 1625 (d:o 1625, fol. 232v).

251 Tryckt i A. Jensens *Söderhamns historia*, d. 1, Sthlm 1919, s. 132.

252 Om släkten Gackareus, se genealogi i Sven Bruns samlingar i Hälsinglands museum, Hudiksvall (jag tackar Thomas Sverker i Borås för påpekandet).

253 S. Brun, *Hudiksvalls historia*, d. 1, 1932, s. 22.

Kerstin Sverkilsdotter uppger själv i brev daterat 1612 den 3 november att hennes far köpt Gackerön av fogden Lasse Jonsson, och senare sålt denna till maken Erik Månsson.[254]

?Dotter

I ett odaterat, ej underskrivet brev till kunglige sekreteraren Olof Sverkilsson, sägs bl.a. att "ähr min käre Manns wenlige begerendh till min bror Oluf Swärchelsson (...) Ath hanss häradzrätter icke motte gåå honom vndan, vthan hann måste först bekomma sitt skadeståndh". I brevet, som avslutas "systerligen och kärligen", anges maken äga såväl ärftliga gods och livstids förläningar i Finland såväl som förvärvade gods i Livland, samt därutöver ha haft annan förläning av salig konungen.[255]

? Sverkil Sverkilsson

Möjligen var också Sverkil Sverkilsson i Älvkarleby en son. Om honom meddelar Johan Bure att han med sin hustru Elisabet ("Lisbet i Bäling"), dotter till Margareta Jakobsdotter (Grubb) och någon av hennes tre män (Per Ångerman, Erik Griddesson och Knut Ingelsson), hade barnen Johan och Malin.[256] Sverkil Sverkilsson levde ännu 1594.[257]

---

254 J. Liedgrens transkription av brevet finns tryckt i *Hälsingerunor* 1981, s. 47. I Sven Bruns samlingar uppges, med hänvisning till 1586 års fogderäkenskaper, att Erik Månsson redan 1588 var gift med en dotter till Sverkil Simonsson (Hälsinglands museum).

255 Kanslitjänstemäns koncept och mottagna skrivelser, vol. 9, KA. Eftersom Johan III, som här kallas "salig", avled den 18 november 1592, har brevet tillkommit någon gång efter detta år. Det är inte omöjligt att denne till namnet okände svåger varit en av de till Finland anknytna, som kommit att röna hertig Karls misshag p.g.a. sitt stöd till kung Sigismund – Finland hade ju under ledning av Klas Fleming och Arvid Stålarm tagit ställning för Sigismund gentemot hertigen (Svalenius, a.a., s. 57).

256 Genealogica 53, fol. 29r, RA; Hb 7, s. 72, KB.

257 I en kvittens, dat. Älvkarleby den 19 november 1594, bekänner han sig vara skyldig befallningsman Måns Larsson fyra tunnor spannmål (Upplands handlingar 1594:17, fol. 204, KA).

Släkttavla 3

Sverkil Simonssons familj

Simon

Sverkil Simonsson
f. före 1516, ägde Fors 1 1535 o. 1542, Vång i Enångers sn 1568, –1591, fogde i Älvkarleby, häradshövding. D. ca 1590–91. Ägde kring 1579 22 mål i Nygården B i Fors.

Olof Sverkilsson Älvkarl
kansliskrivare 1575, kungl. sekreterare fr.o.m. 1584, flyttade 1598 till Polen, o. levde ännu 1604.

Sverkil Olofsson
uppges ha stått "spögubbe" i S:ta Klara.

Johan Sverkilsson
tog examen i Marburg 1587. (Levde ännu 1598.)

Simon Sverkilsson
ryttare i Gårdskär,Älvkarleby, levde ännu 1639. G.m. dotter till Lage Posse.

Per Sverkilsson
bosatt i Fors 1546, bonde i Fors 1 1555–1568. G.m. Ingegerd, änka i Fors 1569–1573, och ännu 1609.

? Per Persson
bonde i Fors 1 1575–1613, nämndeman, länsman.

Nils Sverkilsson
i Vång, Enångers sn, fr.o.m. 1592, borgare i Hudiksvall, levde 1629 i Söderhamn.

Kerstin Sverkilsdotter
g.m. borgm. Erik Månsson i Hudiksvall d. troligen 1598. Hon levde ännu 1612.

dotter

? Sverkil Sverk[illegible]
i Älvk[illegible]oy, levde 1594.

Mårten Perssons i Nygården familj

Hemmanet Nygården (en benämning som påträffas först kring år 1600) i byn Fors har redan nämnts flerstädes i denna sammanställning, i samband med att Anders Sigfridsson 1560 uppges som (del-)ägare till åtminstone Mårtens hemmansdel (Nygården A), och att Sigfrids i Ingsta barn och flera av Anders Sigfridssons syskon kan påvisas ha ägt del i Olof Sverkilssons i Fors gård (Nygården B); denna är sannolikt utbruten ur Nygården, i vilken den senare uppgår. (Ett sammandrag över hemmansbrukare i Nygården finns inlagt i bilaga 2.) Att Mårtens familj varit befryndad med Anders Sigfridsson styrks därtill av att det ovanliga namnet Sverkil återkommer också bland Mårtens ättlingar.

Dess förste kände ägare är Mårten Persson, som förestår hemmanet redan 1535,[180] och ännu 1542, då han skattar för 61 1/2 mål jord.[92] Den Per Mårtensson som 1555[95]

och 1569[258] skrivs för gården torde vara en son (namnet Mårten var före 1600 föga frekvent i pastoratet), liksom den Olof Mårtensson i Fors, som nämns som en av de nya knektar, vilka erhållit sin jullön för 1546.[259] Per Mårtenssons änka Ramborg nämns för hemmanet 1570[260]–1582.[127] Tre av Per Mårtenssons barn är kända: *Nils Persson*, som 1602 uppges vara över 50 år gammal[261] – dvs född före 1552 – och som står som bonde i Nygården 1583[262]–1616[263] (han skattar 1613 också för en son). Nils Persson nämns bland nämndemännen i de äldsta bevarade domböckerna för Hälsingland,[263b] och tituleras länsman 1609.[264] Hans änka Karin brukar hemmanet 1617[265] och 1619;[266] *Elin (Persdotter)*, som 1616 är änka i Bölan (dvs gården Snarböle i Norrala), och uttryckligen anges vara syster till Nils Persson;[267] *Sverkil Persson*, bonde på Skale (nr 2) i Söderala socken fr.o.m. 1612,[268] som 1619 kärar till sin brors hustru Karin i Nygården å brorsbarnens vägnar för att få ut de 3 1/2 lod silver som ännu inte erlagts för arvsjorden i hemmanet. Per Mårtensson kan alltså ha haft ytterligare en son, okänd till namnet.

Sverkil Persson är med all sannolikhet far till den Sigrid Sverkilsdotter i Skale, som 1625 ålades böta 40 daler för att ha låtit sig lägras av en gift knekt,[269] och den Per Sverkilsson på samma hemman, som nämns sporadiskt i domböckerna.[270] Pers änka hette Gunborg.[271] Han är i sin tur säkerligen far till Sverkil Persson i Skale nr 2 om 12 öresland, som likaså figurerar vid ett par tillfällen i domböckerna,[272] och 1656 uppges vara halvbroderson till hustru Brita i byn Berga i Söderala.[273] Han nämns några år som länsman.[274] Denne Sverkil är väl, slutligen, far till länsman-

---

258 Hälsinglands handlingar 1569:9, tl, KA.
259 D:o 1546:2, räkenskapen.
260 D:o 1570:5, tl.
261 Ml upprättad 8 augusti 1602 i Militieräkenskaper 1602:19, KrA.
262 Hälsinglands handlingar 1583:6, tl, KA.
263 Älvsborgs lösen 1613, 4:e terminen, vol. 54:II, KA.
263b Renov. db 1601, 1602, 1603, Gävleborg 1, RA.
264 Hälsinglands handlingar 1609:1, KA.
265 Älvsborgs lösen 1613, 5:e terminen, vol. 55:II, KA.
266 D:o 6:e terminen, vol. 55:IV.
267 Renov. db 1616, Gävleborg: 1, RA.
268 Hälsinglands handlingar 1612:6:3, tl för Söderala, KA. Året innan skrivs för hemmanet en änka Gölug (d:o 1611:6:2).
269 Db för Hälsingland 1625, fol. 237v (Söderala), HLA.
270 D:o 1627, fol. 306r; 1633, fol. 92r; 1635, fol. 148r.
271 D:o 1640, fol. 54v och 1542, fol. 169r.
272 Första gången i db 1652, fol. 121v, 122r.
273 D:o 1656.
274 Så bl.a. i db 1663 och 1664.

nen Per Sverkilsson i Skale nr 2.[275] (I byn Östansjö i Söderala fanns också en familj, där namnet Sverkil återkom. Det är inte omöjligt att vi här har att göra med en besläktad familj, i synnerhet som Fors nr 1 och Nygården, där namnet Sverkil uppträder, har påvisbara förbindelser till Östansjö by, till skillnad från övriga gårdar i Norrala – jmf not 241 och 294. Från bonden Sverkil Jonsson i Sterte nr 3 i Trönö socken – några få kilometer från Fors – vilken omnämns bl.a. 1595 och 1635,[276] härstammar också en släkt, där Sverkil varit ett återkommande namn. Denna familj är möjligen befryndad med en "Sverkilsläkt" i Böle i Rengsjö socken.[277]

Av Nils Perssons barn nämns två i bevarade källor: *Per Nilsson*, som är en av tiondemännen 1610 och för detta erhållit frihet för sitt hemman om 16 öre och 4 penningar i skatt.[278] Han blir 1611 utskriven som knekt, upptas 1612[279] i mantalsregistret över skeppsmanskap, och är knekt ännu 1630;[280] *Sven Nilsson*, som står som bonde i Nygården redan 1620[146] och ännu 1648 (detta år kallas han också länsman),[281] nämns bland gamla och sjuka 1623.[145] 1631 anges han och hans dräng arbeta som pipeslagare för gevärsfaktoriet i Söderhamn.[282] Testamente efter honom och hans hustru Anna lämnades in till Norrala kyrka räkenskapsåret 1676–77.[283]

Sven Nilssons måg[284] Olof Andersson övertar 1649 hemmanet.[285] Han bekänner sig 1688 den 5 november enligt revers vara skyldig sin måg Erik Andersson Lille 140 daler. P.g.a. denna skuld uppbjöds Nygården om 16 öre och 4 penningar i skatt första gången 1689.[286] Olof Andersson, som 1690 nämns bland uppenbara syndare ("notorii peccato-

---

275 Om denne och hans hustrus släkt, se SoH 1990, nr 3–4, s. 195f.

276 Uppgift av Gösta Berglöw, Norrala.

277 Jmf db för Hälsingland 1629, fol. 342v, HLA: en bonde i Hamre, Trönö socken (i samma by var åtminstone två av Sverkil Jonssons söner bosatta) blir detta år sakfälld för vitesmål till Per och Sven Sverkilssöner i Böle, Rengsjö.

278 Hälsinglands handlingar 1610:13, räkenskapen, KA.

279 D:o 1612:6:2.

280 Ml 1630 i Roterings- och utskrivningslängder 1630:538, Norrland, KrA.

281 Ml Vnl 1648, KA.

282 Ml 1631 i Roterings- och utskrivningslängder 1631:541, Norrland, KrA.

283 Norrala kyrkoräkenskaper, HLA.

284 Sven Nilsson och hustrun bodde båda kvar i Nygården efter 1648. I ml 1656 och 1657 (Vnl) sägs efterträdaren Olof Andersson ha sina svärföräldrar till sytning. Hemmanet uppbjöds inte på tinget vid Olof Anderssons tillträde, vilket bekräftar att det inte gått ur släkten.

285 D:o 1649.

286 Renov. db 1689, Gävleborg, RA.

res") i socknen,[287] avled 1702 och begravdes den 9 november, 89 år gammal, efter att ha varit sängliggande i 10 år.

Olof Andersson hade förutom dottern *Brita*, som 1683 rymde med den gifte länsmannen och gästgivaren Johan Olsson i grannbyn Kungsgården,[288] även en dotter *Margareta*[289] som 1670 eller 1671[290] blev gift med löjtnanten, sedermera dragonkaptenen, Erik Andersson Lille[291] från Tyby i Mo socken. Denne, som skrivs för hemmanet 1693,[292] var liksom svärfadern föga intresserad av kyrkliga övningar, och klassificerades också han som notorisk syndare 1712.[293] Det är möjligt att Olof Andersson hade fler barn än dessa.[294]

Deras dotter jungfru *Margareta Ersdotter Lille* nämns endast en gång i kyrkoböckerna för Norrala, i samband med att hon 1700 står fadder i byn. Hennes bror *Anders Lille*, som 1701 förestår hemmanet i mantalslängden,[295] blev 1718 den 16 januari grenadjärfältväbel vid Livkompaniet under Hälsinge regemente, efter att tidigare ha varit furir vid Majorens kompani. Han avled 1719 den 3 januari på fjället under norska fälttåget.[296]

1704 ägs hemmanet av fogden Erik Hall.[297]

---

287 Norrala kyrkoräkenskaper, visitationsprotokoll 1690 28 januari, HLA. Enligt protokollet försummade Olof Andersson ofta gudstjänsterna.

288 Renov. dombok 1683, Gävleborg, RA.

289 Hon benämns Margareta Olsdotter i db 1698 (renov. db 1698, Gävleborg, RA), löjtnanskan Margareta Lille 1699 (d:o 1699, Gävleborg).

290 Erik Andersson inlämnade räkenskapsåret 1670–71 pengar för brudpället till kyrkan (Norrala kyrkoräkenskaper, HLA).

291 En Olof Olofsson Lille med familj nämns bland borgerskapet i Söderhamn i ml 1685 (Vnl, KA). N. Hård af Segerstad har i sin artikel "Släkten Bjur från Söderhamn", SoH 1983, nr 3–4, s. 470, berört flera personer med namnet Lille, med vilka jag inte funnit Erik Andersson Lille ha någon känd förbindelse.

292 Ml Vnl 1693, KA. Han nämns där ännu 1703.

293 Norrala kyrkoräkenskaper, visitationsprotokoll 1712 den 14 februari, HLA.

294 1689 försöker Olof Olsson i Östansjö i Söderala socken, som målsman för systern hustru Kerstin Olofsdotters son Sven Svensson, samt Pell Persson i Myskje i samma socken (målsman för hustru Kerstin) vinna Nygården åt barnen (renov. db 1689, Gävleborg, RA).

295 Ml Vnl 1701, KA Om honom finns noterat: "är under Militien i Jempt-Land".

296 Norrby, *Med Hälsinge regemente i Norge år 1718*, Sthlm 1980.

297 Jb Vnl 1704, KA.

Släkttavla 4

Mårten Perssons i Nygården familj

Mårten Persson
bonde i Nygården A 1535, 1542.

Per Mårtensson
bonde i Nygården A 1555–1569. G.m. Ramborg, änka i Nygården 1570–1582.

Nils Persson
f. före 1552, bonde i Nygården 1583–1616, nämndeman, länsman. G.m. Karin, änka i Nygården 1617, 1618.

Sverkil Persson
bonde i Skale, Söderala sn fr.o.m. 1612, levde 1619. Hade flera barn.

hustru Elin
i Snarböle, levde 1616.

Per Nilsson
i Nygården, knekt, levde 1630.

Sven Nilsson
bonde i Nygården 1620 o. ännu 1658, länsman, pipslagare. G.m. N.N. Testamente efter dessa inlämnat 1676–77.

dotter
g.m. Olof Andersson, bonde i Nygården 1649–1689, d, 1702.

Brita Olofsdotter
rymde 1683 med länsman Johan Olsson i Kungsgården.

Margareta Olofsdotter
g. ca 1670 m. löjtn. Erik Andersson Lille från Tyby, Mo sn, bonde i Nygården, dragonkapten, levde 1712.

Margareta Ersdotter Lille
levde 1700.

Anders Lille
i Nygården 1701. Grenadjärfältväbel d. 1719 3/1.

Anders Sigfridsson hade fått en mycket grundlig utbildning, och behärskade latinska språket. Detta, tillsammans med att Anders kunde påvisas ha ägt flera gårdar i Norrala socken, föranledde professor J. E. Almquists slutsats att fadern sannolikt varit "en förmögen köpman,[298] som placerat delar av sitt kapital i jord inom olika delar av riket och med dem bedrivit affärer bl.a. i form av allt förmånligare byten".[299]

Anders Sigfridsson utnämndes till fogde i Hälsingland 1555, och tillträdde kort därefter, 1557, samma tjänst i Ångermanland. Under denna sin verksamhet visade han tydligen prov på stor duglighet, eftersom han 1558 blev fogde på Stockholms slott. Där kom han, som J. E. Almquist visat, så småningom att sälla sig till kretsen kring den kunglige sekreteraren Jöran Persson; Anders Sigfridsson, som nära vän till den fruktade prokuratorn, tvekade inte heller att tämligen samvetslöst utnyttja situationen för egen vinnings skull. Han var tidvis engagerad i konungsnämnden, där svärfadern Lasse Olsson ("Björnram") också ingick, och utsågs den 30 december 1563 till lagman över hela Norrland (och därtill på *livstid*), en tjänst som tidigare varit förbehållen högadeln allena. Antagligen kan vi här bakom spåra Jöran Perssons hand. Efter dennes fall 1568 återgick emellertid lagmansdömet till dess forna innehavare.

Från 1563 till sin död 1581 är Anders Sigfridsson verksam som överste arklimästare, och deltar som sådan aktivt i nordiska sjuårskriget. Genom sitt drastiska ingripande om hösten 1568, då han svek kung Erik och öppnade stadsporten för de hertigarnas härar som belägrat Stockholm, vann han hertig Johans gillande, och kunde därmed fortsätta i dennes tjänst. Anders Sigfridsson fungerar, åtminstone nominellt, tidvis som häradshövding inom olika härader. Fr.o.m. 1561 har han all kronans ränta och tionde av Norrala och Trönö socknar i förläning.[300]

Anders Sigfridsson bedrev en mycket omfattande handel med jord och hemman, med såväl kronan som enskilda. Naturligt nog inbegrep denna också gårdar i Hälsing-

---

[298] Enligt lagen fick en vanlig skattebonde inte "slå sig under mera jord än han själv kunde bruka" (J. E. Almquist, SoH 1964, s. 12).

[299] J. E. Almquist, PHT 1964, s. 79.

[300] J. A. Almquist, *Den civila lokalförvaltningen i Sverige 1523–1630*, d. 2, 1919–22, s. 307. I Hälsinglands handlingar 1581:3:2, KA, finns avskrifter av tvenne kungliga brev, varav det första, dat. 18 mars 1581, meddelar fogden Hans Bjugg att ändock kungen för några dagar sedan tillskrivit denne att han inte skulle låta Anders Sigfridsson uppbära något av den spannmål som honom tillfallit i Hälsingland, tillstädjes nu Anders att få avyttra eller förbyta denna säd inom landskapet. Det andra brevet, av den 8 juli 1581 förmäler att kungen förorsakats att igenkalla all den förläning Anders Sigfridsson tidigare uppburit av Norrala och Trönö socknar, inklusive tiondet från Hälsingland, varför fogden befalls vaka över att Anders inte bekommer något av detta, "Så framdt dw icke will sådant bethale och ther wthöfuer tilbörligen strafuatt ther thw hafff[ue]r tigh aldeles effter rättha". I Svenska donationskontoret F1b:33, fol 182r, v, och fol. 220v (KA) uppges att kungen den 5 juli låtit återkalla Anders Sigfridssons förläning av räntan, dvs skatte- och hästeståndspenningarna.

land. Han äger troligen redan 1557 Närby nr 2 i Norrala socken,[301] fr.o.m. 1560 även Närby nr 1, och uppger 1563 Närby som sätesgård. Den 8 april 1560 hade han dessutom tillhandlat sig Kungsgården av kronan, i vederlag mot ett skattehemman i Fors i Västerhaninge.[302] 1569, den 10 augusti, fullbordades ett köp, varmed kung Johan gav Anders Sigfridsson tre skattehemman i Uppland mot tre frälsehemman i Hälsingland: två gårdar i Mörtsjö, Arbrå socken, och en gård Å i Norrala. Anders hade begärt, och beviljades, frälsefrihet för de tre Upplandsgårdarna.[303]

Anders hade vid denna tid lyckats framställa sig själv som adelsman, kanske inspirerad därtill av Jöran Persson.[304] I fogderäkenskaperna för Hälsingland 1563 specificeras plötsligt, utan kommentar, tre frälsehemman i sammanställningen över mantalet i landskapet – ett vardera i Arbrå, Norrala och Söderala socknar[305] – vilket säkerligen är ett resultat av Anders Sigfridssons påtryckningar (om hans hemman i Ladugården i

---

[301] Enligt tl i Hälsinglands handlingar 1559:6, KA, hade han hemmanet fritt. Någon frihet från utlagor nämns dock inte i räkenskaperna detta år (jmf not 15).

[302] Svenska donationskontoret F1b:33, fol. 136r, KA. På Anders Sigfridssons egen begäran förlänades han den 23 februari 1561 inventariet i Kungsgården (ibid., fol. 143r). Skattehemmanet i Fors i Västerhaninge hade sålts till Anders av en Arvid Andersson och dennes hustrus släkt, enligt dombrev av den 14 maj [sic] 1560 (Rålambska foliosamlingen, vol. 172, nr 303, KB).

[303] Svenska donationskontoret F1b:33, fol. 112r.

[304] Detta kunde leda till absurda situationer. Enligt ett kung Gustavs beslut skulle alla de gods, vilka tillhört en adelskvinna som gift sig med en icke-adlig person, dras in till kronan. 1575 framgick att Anna Larsdotter i Marbäck i Kinds härad (Västergötland) ingått äktenskap med en oadlig kyrkoherde, Mauritz Rasmusson, varför hennes gods (dock ej Marbäck, på vilket maken lyckats erhålla bekräftelsebrev på besittningen) drogs in till kronan. Som följd härav invecklade sig prästen i stämplingar mot Johan III, men avslöjades och avrättades 1577, varvid även Marbäck konfiskerades. Kort därefter skänker kungen detta frälsegods till Anders Sigfridsson. I förläningsbrevet omtalas kung Gustavs förordning om adelskvinnors gifte som huvudorsak till indragningen (J. E. Almquist, *Herrgårdarna i Sverige under reformationstiden (1523–1611)*, 1960, s. 300f; Rålambska foliosamlingen, vol. 172, pag. 8, KB). Kungen kom alltså, sig ovetande, att förläna Marbäck till en oadlig man, som genom sitt giftermål med Anna Brorsdotter (Buth), av adlig börd, blivit ägare till åtskilliga frälseegendomar!

[305] Hälsinglands handlingar 1563:16, årliga räntan m.m., KA. En frälsebonde upptas för Arbrå t.o.m. 1569 (d:o 1569:9:1). Enligt avkortningen för årliga räntan 1562 (d:o 1562:10) t.o.m. 1570 (d:o 1570:5) hade Anders Sigfridsson frihet för *en* gård i Mörtsjö.
Det förefaller som om fogden haft svårigheter vid redovisningen av hemmanens natur i den översiktliga mantalsredovisningen. En gård i Skogs socken skrivs 1571 omotiverat som frälse (d:o 1571:5), efter att de föregående sex åren ha betecknats som kronohemman. 1575 definieras en Anders Sigfridssons landbonde som kronobonde, med ett senare tillägg "frels*is*" (d:o 1575:4). Likaså dyker 1565 två frälsebönder upp i Alfta socken; detta till trots upptas de i summariet som kronobönder (d:o 1565:4).

Söderala, se s. 137). Inte helt sannfärdigt har denne senare för kungen uppgett att hans två hemman i Arbrå båda låg under frälse. Reduktionskommissionen kunde långt senare, vid sin undersökning om Anders' hemmansaffärer, inte annat konstatera än att de två gårdarna i Arbrå och hemmanet i Norrala varit av skatte natur, både före och efter 1569 års byte.[306] Anders Sigfridsson hade sannolikt flera landbönder i Hälsingland, varav endast två betecknades som frälsebönder 1570.[307] Den frälsebonde som 1563–1585[308] upptas i Norrala brukade Kungsgården.[309] Efter att Kungsgården och Närby nr 1 1584 fråntagits Anders Sigfridssons arvingar och i stället givits som kompensation för de hemman som lagts under Hudiksvall, erhöll de den 30 januari 1614 vederlag på annat håll, som det synes för de *två* frälsehemman de mist.

1556 hade svärfadern Lasse Olsson bytt till sig Norrala kungsgård och kyrkotionden från Järvsö mot sina och hustruns andelar i Grubbe,Västerhiske, Grisbacka samt Yttertavle laxfiske i Umeå.[310] Bytet ryggades emellertid ensidigt samma år av kungen, som lovade att kompensera honom för den västerbottniska jorden, som kronan behöll. J. E. Almquist har i sin redogörelse för mågen Anders Sigfridssons jordtransaktioner påpekat det egendomliga i att Anders Sigfridsson (som 1560 fått tillhandla sig Kungsgården) senare använde sina ärvda (och av medarvingarna köpta) skattegods i samma byar i Umeå, som Lasse Olsson ägt, som vederlag när han bytte till sig frälsehemmanet Länna i Almunge socken. Almquist gissar att Anders Sigfridsson överlåtit Kungsgården till svärfadern, "och därigenom för egen del fått i ersättning dennes krav på vederlag för de västerbottniska hemmanen".[311]

Bakgrunden till detta torde ligga i att Lasse Olsson varit gift två gånger (1577 är Lasse Olsson omgift med änkan Margareta i Stockholm.)[312] Det förefaller troligt att när hans första hustru, Anna Larsdotter (Grubb), avlidit, Anders Sigfridsson tack vare sina förbindelser lyckats utverka att hennes arvsjord återbördats arvingarna. Lasse

---

306 Svenska donationskontoret F1b:33, fol. 100r, KA.

307 I Hälsinglands handlingar 1570:5, KA, finns noterat att Anders Sigfridssons två landbönder i Hälsingland "är intth*et* frij for gerden anno 70 och 71" (här avses väl köpsilverskatten 1570 och Älvsborgs lösen 1571). Att Anders inte alltid varit så lustig att ha att göra med antyds av en revisionsanteckning i Hälsinglands handlingar 1567:5: "Schriffueren seg*er* at Anders Siffredsonn will Ingeledh[es]. Giffue nogen Copiia aff hanns Förleningz breff".

308 Hälsinglands handlingar 1585:1, årliga räntan m.m., KA.

309 Trots att varken landbonden på Närby (nr 1) eller Kungsgården hade behövt erlägga något till brudskatten 1579 (Hälsinglands handlingar 1579:1), är det bara för Kungsgården som det i tl 1583 (d:o 1583:6) finns angivet "frelsse".

310 Hälsinglands handlingar 1557:17:1, kungl. brev, KA.

311 J. E. Almquist, PHT 1964, s. 83.

312 *Stockholms stads tänkeböcker 1576–1578*, 1943, s. 239ff.

Olssons åt kronan uppdragna ägor i Umeå minskar nämligen plötsligt 1558 från 88 markland till dryga 36 markland 1559.[313]

Anders Sigfridssons ägor kring Hudiksvall (dvs troligen i Hälsingtuna socken) gavs 1584 av kronan som delkompensation till systern Kerstin för hemmanet Vallen (se s. 139).

Anders Sigfridsson dog 1581 vid 54 års ålder, troligen någon gång mellan den 15 september och 15 oktober.[313b]

Kompletteringar till "Äldre svenska frälseslägter"

Carl Tham, Stockholm, lämnar i sin goda trebetygsuppsats i historia 1963 om Anders Sigfridsson, vari ges en mer fördelaktig bild av honom än professor Almquist framma-nat, flera uppgifter om dennes släktskapsförhållanden, vilka tidigare inte uppmärk-sammats. Förutom att Tham funnit Anders Sigfridsson omnämnd redan 1550 som hov-man under hälsingefogden Lasse Olsson,[314] återger han delar av ett gripande brev från denne den 21 november 1565 till bl.a. Erik XIV:s beryktade prokurator Jöran Persson, där han berättar att fram till för åtta dagar sedan 30 personer hade burits döda från hans gård, bland dem även hans hustru, som avlidit den *19 oktober*, och lilla dottern Sissel (en åtminstone i Hälsingland vanlig dialektal form för Cecilia),[315] död kort däref-ter, liksom Hans Larssons [här avses väl svågern Hans Larsson Björnram] son som då vistades på gården. Orsaken till denna tragedi torde kunna tillskrivas pestepidemien

---

313 I årliga räntan för Västerbotten anges fr.o.m. 1557 de ägor Lasse Olsson haft, nu undantagna från jordskatten, uppgå till 48 markland jord i Backa, Grubbe och Hiske samt i Yttertavle 40 markland (Västerbottens handlingar 1557:12, fol. 5v, KA. Samma jord finns också uppförd i avkortningen för årliga räntan i do 1558:12). I räkenskaperna för 1559 sägs denna jord (i skatt 6 mark och 4 1/2 öre i Backa, 2 mark och 6 1/2 öre i Grubbe, 16 mark och 1 penning i Väster-hiske och i Yttertavle 11 mark och 2 öre, vilket tillhopa gör 36 markland, 5 öresland och 1 penningland) uttryckligen ha legat under Lasse Olssons gård (Gris-)Backa (d:o 1559:13, fol. 9v).

S. I. Olofsson har i *Övre Norrlands historia*, d. 1, 1962, s. 235ff, tolkat uppgifterna i räkenska-perna 1557 som att Lasse Olsson då var ägare till jorden. Så kan dock inte ha varit fallet – där talas ju endast om den jord Lasse Olsson "har haft". Dessutom skulle han näppeligen förutom tiondet från Järvsö senare ha erbjudits delkompensation från Gästrikland, om han fortfa-rande varit i besittning av jorden. (Mer om detta i kommande artikel om Lasse Olsson och hans ättlingar i Hälsingland och Gästrikland).

313b I Anders Sigfridssons annotationsbok (Rålambska samlingen in 4:o, KB) är sista antecк-ningen av Anders hand daterad 15 september. Följande noteringar, från den 15 oktober och framåt, är skrivna med annan stil.

314 C. Tham, "Anders Sigfridsson Rålamb. En genealogisk–biografisk studie", s. 41, med hän-visning till "Register påå alla Udgiffne Peninger ... anno 1550". Löningsregister. Allmänt och Uppsala stift (Strödda handlingar), KA.

315 Anders Sigfridsson hade alltså med sin första hustru en tidigare okänd dotter vid namn Cecі-lia.

1565–1566. Brevet, som ger en skakande inblick i livet på 1560-talet, förtjänar att här *in extenso* återges (min transkription):

"Konungelige Maiestättz till Swerige *etc* min alrenådigste Herres högbetrodde männ och tienere. Ärlig och Wälbördig Jören Persson till Jwleta Procurator och Secreterere, M[ester]: Mårthen och Erich Matzson Secreterere mine tillforlatlighe gode wäner och käre bröder wänligen"

"S[alutem]: D[icit]: Käre Jören Perssonn, Mester Mårthen och Erich Mattzsonn mine käre brödher och tilforlatlige godhe wäner, iagh betackar edher för alt gott, och synnerlighenn för then hastighe förfordann [ɔ:förfordrann] som J beschaffadhen senesth J Wastena hoos Kongelige Maiestätt om Doctorenn och alt annadht för min schull, enndogh iagh hade honom sädann icke behoff. Ty then tijdh iagh screff till eder war iagh ganscha illa siuck, och mykitt förswagat, Men effter migh war långsampt att töffua effter hielp tädann, togh iagh mig sielff före, och lett göra mig instrumentum och Clister salua reuerentia effter sama säth som iagh sågh Doctorenn göra tillförenne, theregenom iagh och fijck lijsa elliest hade iach gått min koos Och må bekenna, att thett Winet j förschickadhen migh ifrå wastena, haff[ue]r näst gud waredt mich icke eenn ring hielp till lijffz. såå att iagh ähr komenn med eenn ring macht hitt till Hio, och ståår till gudh om hann will wnna mich hälssan. Ty iagh haffuer swår wärck J håffuudet så att then schadelighe Catharrus twingar migh swårlighen, att iagh weet migh ingen rådh. Ähr för then schull min kärlighe bönn till eder käre bröders [ɔ:bröder], att J welen handla medh Doctorem Benedictum eller och med D[octorem]: Wilhelmum, huilken hälst tilstedes wåre, att the wille wälgöra och förschicka migh någon Remedium ther till, giffuandes tilkenna huru iagh then bruka schulle. J hwad måtto iagh sådant och alt annedt förschylla kann, will iagh aff minn förmoghe ganscha gärna göra. *etc*

Wijdare käre bröder kann iagh mine sorghelighe lägenheter ider icke förhålla, wtann giffua tilkenna thet gudh haffuer heemsöckt migh med sitt faderligha rijss, och taget alt hwssfålket ifrå migh, och besynnerligh thet migh alle sårgheligast ähr, min kiere hustru, så att honn then 19 Octobris dödde, och någet effter henne minn lill dåtter Cicell, teslijkest Hans Larsons sonn som och war ther på gårdhen. Och snarast sagt alt wtdödt, så att ther war för otto dagar sädan icke öffuer tijo personer leffuande på gårdhen. Om ther nu någer leffuer weet iagh icke. 30 Personer hade the tå rede bwridt ther aff gorden dödhe. Huru wäll mine lägenheter ståå, och hwad gläde iagh nw haffuer J thena werlden kune J wäll betenckia. Dog giffuer iag gud then alzmectigasth J wåld all tingh, och haff[ue]r håp och trösth till honom om hielp och bijstånd, teslijkes och till Konungelige Maiestätt min allrenådigste Herre och konung. Mine käreste brödher iagh haffuer inthet annadt scriffua eder till på thene her tijd, wtan edher gudi befalandes, och J hwad måtto iagh kann wara eder till wilia och tienst scholen J finna migh altijd benegenn datum Hio then 21 Nouembris Anno *etc* 65.

Edher altijdh till wilia och tienst

Anders Seffredzsonn"[316]

Tham påpekar[317] att de uppgifter om sonen Bror Anderssons födelseår, 1568 och 1569, som ges på begravningsvapen respektive epitafium i Klara kyrka sannolikt är felaktiga, eftersom Anders Sigfridsson gifte sig med Anna Brorsdotter 1569 (hon hade blivit

[316] Kanslitjänstemäns koncept och mottagna skrivelser, vol. 7, RA.

[317] Tham, a.a., s. 62 (uppgiften hämtad från *Sveriges kyrkor. Uppland*, d. 6, s. 280, 288).

änka den 3 januari s.å.).[318] Detta styrks av att Bror Andersson först 1597 inskrevs vid ett tyskt universitet, dvs då han skulle ha varit närmare *30* år om epitafiets angivelse vore korrekt.

Carl Tham uppger att Anders Sigfridsson åtminstone en gång kan beläggas ha använt namnet Rålamb. På försättsbladet till den annotationsbok[24] som uppsatsen hänvisar till, finns antecknat "Anders Siffritzson Rålamb 1576", enligt Tham med dennes "egen prydliga skrivarhandstil".[319]

I en begäran riktad till Johan III 1569 om bekräftelse på de gods Anders Sigfridsson erhållit av kung Erik, avslutar denne: "Item Confirmation på the godz som iach haffuer arffdt effter minne föräldre och elliest lagligen bekommit som i mitt frelses breff formeles".[320] Jag ställer mig tveksam till Thams slutsats att detta skulle bekräfta att Anders Sigfridsson adlats av Erik XIV; med frälsebrev kan ju vid denna tid utöver sköldebrev också avses förläning av hemman under frälsefrihet, vilket nog så väl passar in i detta sammanhang.[321] Så långt Tham.

Anders Sigfridsson ägde, förutom vad som anges i *Äldre svenska frälsesläkter*, även hemman i Söderala (se ovan) och Valbo (Gästrikland).[322]

Sonen Sigfrid Andersson äktade 1582 en italiensk adelsdam. I samband därmed upprättades tisdagen den 20 november i "villa nigrarij" ett giftermålskontrakt,[323] avfattat på svårläsligt latin(med italiensk-influerad stavning), som förmäler om vigseln mellan "nob[ilem]. d*omi*nam claram. f[i]g[liam]. nob[ilis]. V[iris]. D[omini]. Anbrosij" och "Discretum Juvene*m*. nob[ilem]. D*omi*num Sifridum f[i]g[lium]. nob[ilis]. dominj Andree sifridi d*e* ciuitate stocolmj Metropollj Regni Suezie" ("välborna fröken Clara, dotter till välborne mannen herr Anbrosio" och "beskedlig yngling, välborne herr Sigfrid, son till välborne herr Anders Sigfridsson i Stockholms stad, huvudstad i kungariket Sverige"[324]). Egendomligt nog har Claras och fadern Anbrosios familjenamn utelämnats – det förefaller som om dispens kunde givas vid synnerliga tillfällen för ett

---

[318] J. E. Almquist, "Rålamb", i *Äldre svenska frälsesläkter*, I:3, 1990, s. 248 f.

[319] Tham, a.a., s. 52. Vad jag kan se är det onekligen mycket likt Anders Sigfridssons handstil. Det latinska citat, "Initium Sapientis timor *Domi*ni" ("Herrens fruktan är vishetens begynnelse"), som står ovanför Anders Sigfridssons namn, är f.ö. med tidstypisk fromhet hämtat från Psaltaren 110:10, enligt den latinska bibelöversättningen Vulgata (Psalm 111:10 i svenska bibeln).

[320] Tham, a.a., s. 11 (som källa anges brev från Anders Sigfridsson till kungl. sekreteraren Måns Jönsson, i Kanslitjänstemäns koncept och mottagna skrivelser, vol. 9, RA).

[321] 'Frälseman' och 'adelsman' är vid denna tid icke synonyma begrepp. Jmf J. E. Almquist, "Ett och annat om den svenska adeln i äldre tid", SoH 1967, nr 3, s. 293, och dens., "Den utan bevarade sköldebrev å riddarhuset introducerade svenska adelns ursprung", SoH 1956, nr 1, s. 2ff.

[322] Sikeborg, SoH 1991, nr 2, s. 332.

[323] Rålambska foliosamlingen, vol. 195, KB.

[324] Författarens översättning.

sådant förfarande.[325] (Möjligen var Sigfrid Anderssons protestantiska ursprung orsaken därtill.) Som motpart i kontraktet nämns en Claras bror, riddaren ("Eques") Alexander. Kanske är denne identisk med den riddare Alexander Cuagninus, som den 10 januari 1587 i Neapel utfärdat laglig fullmakt för den svenske "patriciern" Sigfrid Rålamb att vara hans rättsliga ombud eller förvaltare ("D*omin*us eques Alexander Cuagninus veronensis Neapoli [...] constituit suu*m* legiti*m*um procura*tor*em D*omin*um Sifredum Ralambio patritium Suetianu*m*") och handha all hans egendom.[326]

Sammanfattning

Vi kan konstatera att

- namnet Sigfrid var tämligen ovanligt i Hälsingland under 1500-talet (1542 års jordebok upptar också för hela landskapet endast två personer med detta namn, varav en i Norrala).
- den 1535 omnämnde Sigfrid Andersson i Närby var uppenbarligen välbärgad. Hans familj ägde flera hemman i Norrala socken (Närby nr 1, 2 och möjligen även nr 3, Fors nr 1 samt Nygården A och B i samma by), liksom Sigfrids i Ingsta familj (Ingsta nr 2, Hamre nr 3–4 och Nygården B).
- Sigfrid i Ingsta ägde alltså jord i samma del av Nygården, där åtminstone två av Anders Sigfridssons systrar innehade sin fädernes arvejord.
- en av Anders Sigfridssons medarvingar i Fors bar det i trakten egenartade namnet Sverkil. Som patronymikon påträffas namnet hos Olof Sverkilsson i Nygården B, som senare förestår Sigfrids i Ingsta hemman.
- Sigfrid Anderssons hustru skall enligt sonsonen Bror Andersson (vilket värde det nu hava kan) ha hetat Cecilia. Anders Sigfridsson ger också sin andra och tredje dotter detta namn, vilket, om än icke särdeles ovanligt, inte har kunnat beläggas i hans båda hustrurs familjer. Sigfrids i Ingsta änka *Cecilia* levde ännu 1563.
- Anders Sigfridsson (Rålamb) bör ha varit personligen bekant med Mats Sigfridsson (son till Sigfrid i Ingsta), eftersom han i sin notationsbok antecknat att denne hjälpt honom med handel vid Distingsmarknaden.

---

325 Detta enligt brevsvar, dat. 8 september 1989, av Istituto Araldico Coccia i Florens. Angående de ansökningar om vigseltillstånd från 1580-talet som finns bevarade i Curia Arcivescovale i Florens kommenterar institutets sekreterare: "per i matrimoni da celebrarsi per lo più all'estero si trova l'indicazione 'omesse per decreto locale'. –Questo starebbe ad indicare che un atto notario consentiva l'omissione della presentazione dello stato libero per la nubenda." ("Vid de vigslar, oftast i utlandet för vilka tillstånd erhållits" finns anvisat: ."utelämnat genom lokalt dekret.. Detta skulle tyda på att en laga handling godkänt att presentationen av brudens ställning som ogift utelämnas" – författarens översättning.)

326 Rålambska foliosamlingen, vol. 185, KB.

Inte utan betydelse i sammanhanget är Sigfrids i Ingsta familjs anknytningar till den civila och juridiska förvaltningen: sonen Brynolf betroddes åtminstone 1562 och 1563 med att leverera en del av uppbörden från Hälsingland till Stockholm å fogdens vägnar; sonen Mats vikarierar troligen som underlagman i Västerbotten 1578–1579, och Olof Sverkilsson, som 1546 förestår Sigfrids arvingars hemman i Ingsta, synes, av namnet att döma, vara identisk med en av hälsingefogdens svenner 1542 (Anders Sigfridsson nämns bland dessa 1550).

Jag vill av detta dra slutsatsen att Sigfrid Andersson i Närby och Sigfrid i Ingsta inte bara är inbördes besläktade utan en och samma person. Måhända kan man finna det säreget att Sigfrid Andersson därmed skulle nämnas på två olika hemman. Detta är dock ingen unik företeelse: jämför hur Sigfrids i Ingsta son Mats bor än i Hamre, än i Fors, och än i Ingsta, allt efter vad som för stunden är lämpligast (brodern Brynolf skrivs för sin del såväl i Hamre som Fors). Jag nämnde i inledningen att det funnits ytterligare en släkt i Norrala socken, som kan beläggas ha ägt flera hemman, och vilken jag redogjort för i annat sammanhang. Också där finner man hur två av medlemmarna i tur och ordning skrivs för tre olika gårdar. (Ingsta var genom sitt läge förmånligt eftersom det gränsade till Hamre by, där Sigfrid i Ingsta med all sannolikhet ägde ett hemman, låg mycket nära kyrkan och endast en knapp kilometer längre bort från Fors än Närby på andra sidan av ådalen.)

Att Sigfrid Andersson och Sigfrid i Ingsta verkligen är identiska, styrks av att ingen skattebonde upptagits för Ingsta nr 2 i hjälpskattelängden 1535. Detta vore ju inte heller att förvänta om Sigfrid Andersson var ägare till hemmanet, eftersom denne redan upptagits ha erlagt sin mantalsskatt under Närby. Intressant är också att Anders Sigfridsson använder samma landbönder som Sigfrids i Ingsta barn,[327] vilket väl kan tolkas som stöd för denna min slutsats.

Mats Sigfridsson nämns inte i Anders Sigfridssons notering bland delägarna i Fors, vilket i förstone är betänkligt, men ingalunda avgörande: däri saknas ju också systern Märits och Anders Sigfridssons eget namn. Fastän Mats och Brynolf inte senare tilldelats lott i Nygården B efter båda föräldrarnas död, hade de så länge modern levde, vilken naturligt nog ägde del däri, god anledning att aktivt ta del i gårdens skötsel. Familjen ägde, som ovan visats, flera hemman i socknen. I stället för att var och en av arvingarna erhållit en liten del i varje hemman, har man tydligen, av inte minst praktiska skäl, eftersträvat att samla de arvsberättigades jord till så få gårdar som möjligt. Därför äger Anders Sigfridsson jord i Närby nr 2, Fors nr 1, Nygården A, men inte i Nygården B. I denna gård har i stället Kerstin och Gunborg Sigfridsdöttrar en del av sitt fädernes arv. Märit har synbarligen ägt en stor andel av Närby nr 2, där också Kerstin senare tilldöms del. Mats, däremot, övertar såväl hela Hamrehemmanet som en del

[327] Hans Jonsson brukar såväl den mindre delen av Nygården som Hamre (nr 3–4) och Närby (nr 1); Jon Olsson i Nygården återfinns också på Kungsgården; Olof Jonsson skrivs för både Närby och Nygården. Eskil Persson, som varit landbonde på Anders Sigfridssons systersons hemman Närby (nr 1), blir därefter landbonde på Hamrehemmanet.

av gården i Ingsta (Brynolf försvinner tidigt i källorna, och var kanske redan avliden 1579).[327b]

1542 ägde Olof Sverkilsson 21 mål i Nygården B. I Anders Sigfridssons förteckning från ca 1579 över andelarna i denna gård (se s. 134) upptas Sigfrid Anderssons båda döttrar Kerstin och Gunborg med 7 1/2 mål vardera, Sverkil Simonsson 22 mål och Brita 11 mål. Att Sverkils del är en broderlott i förhållande till Britas innehav är rätt tydligt. Olofs 21 mål, Sigfrids 15 mål och de 33 mål Sverkil och Brita äger låter sig alla vackert delas i 16-delar av gårdens 48 mål: 21 mål utgör 7/16, 15 mål 5/16, 33 mål 11/16. Eftersom Olof Sverkilsson eller hans barn inte nämns i förteckningen, har med all sannolikhet hans del sålts till någon av de andra delägarna. Troligast är väl därvidlag att denna ingår i de 33 mål Sverkil och Brita tillsammans äger. (Dras 21 mål från 33 återstår 12 mål, dvs 4/16 av gården.) Antar man att Sigfrid i Ingsta och Sigfrid Andersson i Närby *inte* är identiska, måste man räkna med ytterligare en part delägare i Nygården B, vilket sannerligen inte så lätt går att harmoniera med de uppgifter Anders Sigfridsson lämnar.

Anders Sigfridsson härstammade alltså från en familj av välbärgade skattebönder och, troligen, landsköpmän, med betydande jordinnehav i Hälsingland, och med tidiga anknytningar till den lokala förvaltningen. Själv hade han fått en utbildning, som gjorde att han obesvärat kunde röra sig bland högadeln, och han lyckades också framställa sig själv som adelsman. Hans ofrälse släkting Sverkil Simonsson, likaså skolad och flitigt verksam i kronans tjänst, skrivs 1566 oväntat bland adeln – att en sådan förväxling alls kunde ske är talande.

På motstående sida återfinns en sammanfattande och schematisk släktöversikt, där jag också, på basis av i artikeln presenterat material, givit förslag till rekonstruktion av inbördes släktskapsförhållanden, som utgångspunkt för framtida forskning. Dessa ej bekräftade relationer har markerats med såväl streckade linjer som frågetecken. *Översikten kan därmed inte betraktas som slutgiltig.*

Det torde nu vara bekräftat att laxfogden Sverkil Simonsson i Älvkarleby och troligen åtskilliga andra i byn Fors i Norrala varit befryndade med Anders Sigfridsson, men otvetydigt hur förefaller ännu oklart. Namnet Sverkil påträffas i Fors nr 1, Nygården och Ingsta nr 2, till skillnad från namnet Sigfrid, som är påtagligt sällsynt. Detta skulle kunna ses som att Anders Sigfridssons släkt måhända varit ingift i den familj i Fors där Sverkil varit ett återkommande namn. Skattebonden Sigfrid Anderssons jord i Fors anges av dottern Gunborg som hennes *fädernes* arvsjord, vilket åtminstone talar emot ett antagande att det är genom dennes hustru jorden kommit i familjens ägo. Att Sverkil Simonsson enligt lagmansdomboken för Uppland 1586 hade haft laglig rätt att opponera sig mot det byte rörande bl.a. jord i Närby nr 2 som genomförts mellan Anders Sigfridsson och systern Märits make, indikerar att släktskapen dem emellan inte varit

---

[327b] Enligt Stockholms storkyrkas begravningsräkenskaper 1565–1566 inlämnades den 13 oktober 1565 30 mark penningar efter "Anders Sigfridssons broder" (Chr. von Warnstedt, "Personmaterialet i Stockholms storkyrkas räkenskaper 1562–1568", i *stadsbor i gångna tider*, Sthlm 1989, s. 176). Belägget är otillräckligt för en identifiering.

Släktöversikt

N.N.

? Simon

Sverkil Simonsson
f. före 1516, ägde Fors 1 1535 o. 1542, Vång i Enånger, fogde i Älvkarleby, häradshövding. D. ca 1590-91. Ägde ca 1579 22 mål i Nygården B.

? Brita
ägde ca 1579 11 mål i Nygården B. Möjl. identisk med Brita, änka 1631 efter kyrkoh. i Söderala Jonas Andreæ (=herr Joen i Nygården B 1576?).

? Per

Mårten Persson
bonde i Nygården A 1535, 1542.

Per Mårtensson
bonde i Nygården A 1555, – 1569. G.m. Ramborg, änka där 1570–1582.

? Sverkil

Olof Sverkilsson
i Nygården B 1542 (ägde där 21 mål), nämndeman i Ingsta 1546, nämns ännu 1557 i Nygården B.

Anders Sig[illegible]sson (Rålamb)
f. 1527 11/6, fogde, överste tygmästare, häradshövding. Ägde jord i Fors 1 o. Nygården A, ägde Närby 1 o. 2. D. 1581. Ägde 1584 jord kring Hudiksvall.

? Simon Olsson
knekt i Ingsta 1545, bonde i Ingsta 2 1555 o. 1556.

? Sverkil Olsson
i "Sweholm". 1579 köpevittne vid familjesammankomst i Uppsala.

Nils Persson
f. före 1552, bonde i Nygården 1583–1616, nämndeman, länsman. G.m. Karin, änka i Nygården 1617, 1618.

Sverkil Persson
bonde i Skale, Söderala sn fr.o.m. 1612. Flera barn.

hustru Elin
i byn Snarböle, levde 1616.

Per Nilsson
i Nygården, knekt, levde ännu 1630.

Sven Nilsson
bonde i Nygården redan 1620 o. ännu 1658, länsman, pipslagare. Levde möjl. ännu 1676.

Olof Sverkilsson Älvkarl
kansliskrivare 1575, kungl. sekreterare fr.o.m. 1584, flyttade 1598 till Polen. Levde ännu 1604.

Johan Sverkilsson
tog examen i Marburg 1587. (Levde ännu 1598.)

Simon Sverkilsson
ryttare i Gårdskär, Älvkarleby, levde ännu 1639. G.m. dotter till Lage Posse.

Per Sverkilsson
bosatt i Fors 1546, bonde i Fors 1 1555, – 1568

Nils Sverkilsson
i Vång, Enångers sn, fr.o.m. 1592, borgare i Hudiksvall, levde 1629 i Söderhamn.

Kers[illegible] Sverkilsdotter
g.m. borgm. Erik Månsson i Hudiksvall, d. troligen 1598. Hon levde ännu 1612.

? dotter — g.m. — **Anders ("Sigfridsson")**

Sigfrid Andersson
bonde i Närby 2 (1535), i Ingsta 2 1542, d. ca 1542–43. Ägde jord i Hamre 3–4 o. Nygården. G.m. Cecilia, änka i Ingsta 2 1543, i Hamre 3–4 1555, 1563.

? Knut Andersson
bonde i Närby 1 (1535, –1560). Ägde 1542 trol. också Närby 2 o. 3. Nämndeman 1546, 1556.

Gunborg Sigfridsdotter
Ägde 1579 7 1/2 mål i Nygården B, var då bosatt i Torsåker, Ångermanl. Trol. g.m. kyrkoh. i Torsåker Petrus Œstani. Hans änka Gunborg levde 1597.

Kerstin Sigfridsdotter
g.m. bonden Per Nilsson i Vallen, Hälsingtuna, fr.o.m. 1584 i Närby 1. Änka där 1588–1595. Ägde 7 1/2 mål i Nygården B. Tilldömdes 5 systerdelar i Närby 2.

Märit (Sigfridsdotter)
Bosatt i Närby 2 1586 o. 1597 (trol. ännu 1609). Tilldömdes 6 systerdelar i Närby 2. Trol. g.m. Per Hindersson, bonde i Närby 2 1567–1594.

Brynolf Sigfridsson
bonde i Nygården B 1559, 1560 o. 1565, i Hamre 3–4 1565.

Mats Sigfridsson
bonde i Nygården B 1566, i Hamre 3–4 1567–1580, i Ingsta 2 1571 o. 1576, nämndeman, trol. vik. underlagman i Västerbotten 1578–1579, d. ca 1581.

Sigfrid Persson (Blanck)

Brynolf Persson (Blanck)
räntmästare i Gävle.

Hans Persson
bonde i Närby 1 1596–1612.

? Per Hansson
bosatt i Närby 1 1610.

? Erik Persson
bonde i Närby 2 1598–1633.

Cecilia Matsdotter
i Hamre 3–4 1593–1595, g.m. Nils Jönsson, bonde där 1596–1611, nämndeman. Cecilia änka i Hamre 1612.

dotter (Gunborg?)
g.m. Hans Persson, bonde i Hamre 3–4 1614–1655. Hans hustru Gunborg levde ännu 1660. Barn, bl.a.:

Sigfrid Hansson
postbonde o. nämndeman i Hamre 3.

Hans Hansson
bonde i Hamre 4 fr.o.m. 1656. Stamfar för släkten Hambræus från Norrala.

dotter

? Sverkil Sverkilsson
i Älvkarleby, levde 1594.

avlägsen. Anders Sigfridsson själv hade, som tidigare visats, ännu 1560 jord innestående i både Fors nr 1 och Nygården A. Också det vill jag betrakta som ett tecken på nära släktskap med familjerna i dessa gårdar.

Det material vi har bevarat från 1500-talet är till sin natur fragmentariskt och disparat, med följd att vi i mycket är beroende av tillfälligheter och tidens nycker för att överhuvud kunna dra några säkra slutsatser. Så är det endast genom ett bevarat lagmansprotokoll från 1580-talet som vi känner till Märit Sigfridsdotter och hennes arv i Närby, vilket i sin tur möjliggör en slutgiltig identifiering av hennes far. Att byn Vallen låg i vägen för den planerade köpstaden Hudiksvall kom att ge besked om var Kerstin Sigfridsdotter först bodde och var hennes make kom från; att Anders Sigfridssons ättlingar råkade blanda samman korten vid "förbättrandet" av dennes anor, ledde till att upplysningar om den i sammanhanget helt irrelevante kyrkoherden Stigo Gudmundi i Bergsjö familj, vilka annars skulle ha gått förlorade, bevarats till eftervärlden. I många fall är dock de bevarade källorna alltför få eller alltför diffusa för att kunna ge oss de svar vi söker.

Med all säkerhet känner vi fortfarande till endast litet om Anders Sigfridssons verkliga släktförhållanden. Min förhoppning är att denna artikel, åtminstone till en del, har kunnat bidra till att belysa hans släktkrets i Hälsingland.

Bilaga 1

Kyrkoherde Jonas Andreæ i Söderala

Jag har tidigare[328] velat identifiera den herr Joen som nämns i Nygården (B) i Fors 1576 (den gård som Sigfrids i Ingsta barn innehade) med kyrkoherden i pastoratet Jonas Olavi, eftersom vid denna tid en herr Olof i byn Ringa synes ha varit kaplan. Därmed skulle också möjligen kunna förklaras varför Jonas Olavi sonson, Andreas Olai Chrochius (Krok), 1634–1637 förestår halva det hemman i Hamre (nr 3–4) som Sigfrids i Ingsta arvingar ägde. Det förefaller nu inte orimligt att denne herr Joen i Nygården i själva verket skulle vara identisk med Jonas Andreæ (Joen Andersson), kyrkoherde i Söderala pastorat fr.o.m. 1577.

1575 skrivs en Joen Andersson för samma gård i Fors.[329] Eftersom vid denna tid prästmän icke så sällan kunna registreras i skattelängderna med svenska namnformer och utan prästerliga epitet,[330] är det i sig fullt möjligt att här avses samma person, men som argument är detta ytterligt svagt. 1577, det år herr Joen utses till pastor i Söderala, skrivs istället en Jon But för gården.[18]

Som framgår av avsnittet om Sigfrids Anderssons i Närby barn, var herr Joen i Söderala närvarande vid familjesammankomsten i Uppsala 1579, då Gunborg Sigfrids-

---

[328] I SoH 1990, nr 3–4, s. 184.

[329] Hälsinglands handlingar 1575:4, tl, KA.

[330] Se t.ex. SoH 1990, nr 3–4, s. 172, och SoH 1991, nr 3–4, s. 409 och 417 (not 113).

dotter köpte ett hemman i Haga av brodern. Han uppges två gånger ha levererat pengar till Anders Sigfridssons barn, efter dennes död. Vid samma tid mottog dessa även pengar från Anders Sigfridssons svåger, Per Nilsson på Vallen (se s. 138) och dennes hustru Kerstin, i vad jag tolkat vara arvsbestyr.[330b]

Jonas Andreæ nämns som kyrkoherde i Söderala sista gången 1611 (hans sigill har emellertid använts för att besegla tiondelängden 1612),[331] och har 1613 efterträtts av en Peder Jonæ. Kort därefter, omkring 1613–1614, delas Hamrehemmanet – som ägs av Sigfrids i Ingsta ättlingar – i två delar, varav den ena några år sköts av en landbonde. Vem som *de facto* ägde den utarrenderade delen under 1610-talet är svårt att utröna; eftersom domböckerna tiger synes emellertid hemmansdelen har kvarstått inom släkten (om inte hade man förväntat sig att köparen enligt lag uppbjudit detta på tinget). 1621–1633 skrivs så en Olof Bertilsson för denna del. Som redan anförts nämns Jonas Andreæ dotterson Andreas Olai Chrochius där i jordeböckerna fr.o.m. 1634.

Jonas Andreæ, om han varit gift med en dotter eller annan nära släkting till Sigfrid Andersson i Närby/Sigfrid i Ingsta, skulle helt naturligt ha ägt del i såväl Nygården i Fors som Hamre. Hans änka Brita levde ännu 1631. Anders Sigfridsson uppgav själv att en Brita ägde del i Fors tillsammans med hans systrar Kerstin och Gunborg samt Sverkil Simonsson. Britas 11 mål, i relation till Sverkils 22 mål, tyder på att hon var syster till denne snarare än till Anders Sigfridsson. En identifiering är dock inte helt problemfri. Vore herr Joens änka identisk med den av Anders Sigfridsson omnämnda Brita, skulle hon 1631 ha varit runt 90 år gammal. Detta är förvisso icke omöjligt, men ytterligare stöd krävs för att kunna dra några säkra slutsatser.

Bilaga 2

Hemmansbrukare i Närby, Fors, Ingsta och Hamre nr 3–4 under främst 1500-talet

Närby nr 1
Knut Andersson, 1535, 1560
(nämns ej 1563, –1577)
Hans Jonsson, 1578, och **Jon Knävel** 1578–1579
Olof Jonsson 1580–1584
Peder Nilsson 1585–1587
hustru **Kerstin** 1588–1595
Hans Persson 1596–1612

Hemmanet ägs av Anders Sigfridsson redan 1563, t.o.m. 1581.

[330b] Uppgifterna om herr Joens och Per Nilssons sändningar har sista gången införts mellan två anteckningar och de arvslotter som tillfallit Anders Sigfridssons barn och änka. Kanske rör det sig här om Anders' innestående fordringar och andelar i hus och jord i släktens hemman, vilka lösts ut i samband med arvsskiftet.

[331] Hälsinglands handlingar 1612:6, tl, KA.

Närby nr 2 (1623 9 öresland och 8 penningland)
Sigfrid Andersson 1535
Knut Andersson 1542
Lasse Hansson 1555, t.o.m. 1559 (kanske den Lasse Hansson som 1563 brukar Anders Sigfridssons hemman i Å, Norrala)[332]
Anders Sigfridsson fr.o.m. 1559, och ännu 1560
(nämns inte 1563 och 1565)
Per Hindersson 1567–1594 (1572, 1573 och 1577 står en **Per Jonsson** för hemmanet)[333]
hustru **Märit** 1595–1597, och tillsammans med Erik Persson i hjonelagslängden 1609
Erik Persson 1598–1633
Per Eriksson fr.o.m. 1635, och ännu 1673 G.m. Barbro Olofsdotter.
Mågen **Per Jönsson**, g.m. Karin Persdotter (1645–1697) 1679

Hemmanet ägs av Anders Sigfridsson 1557, och ännu 1565.

Närby nr 3 (1623 9 öresland)
Jon Hindersson, 1535
Knut Andersson 1542
Per Jonsson 1555, t.o.m. 1557, tillsammans med **Mickel Varg** 1555, t.o.m. 1557
(nämns ej 1558–1560)
hustru **Karin** 1563, t.o.m. 1571
Per Jonsson/Per Skomakare 1572–1581 (kallas Jon Skomakare i silverskattelängden 1570)
hustru **Anna** 1582–1585
Olof Persson 1586
(nämns ej 1587)
hustru **Anna** 1588–1596
Knut Persson 1597–1645
Olof Knutsson fr.o.m. 1646, och ännu 1680. G.m. Kerstin Olofsdotter (1611–1699).
Son **Per Olofsson**, g.m. Kerstin Eriksdotter.

Fors nr 1 (1623 12 öresland och 9 penningland)
Sverkil Simonsson 1535, 1542
Per Sverkilsson 1555, t.o.m. 1568 (bosatt i Fors redan 1546)
hustru **Ingegerd** 1569–1573, bosatt i Fors nr 1 ännu 1609
Per Jonsson (?Persson) 1574
Per Persson 1574–1613
son **Hans Persson** 1615–1627
bror **Lars Persson** 1628–1654
son **Per Larsson** 1655–1667
hustru **Kerstin Andersdotter (Krok)** 1673 (död troligen 1693)

---

[332] D:o 1563:16, tiondelängd.

[333] Att en Per Jonsson 1572, 1573 och 1577 förestår Närby nr 2 hänger kanske ihop med att Anders Sigfridsson ca 1571–1572 bytt till sig hemmanet mot vederlag i Ladugården i Söderala socken. Möjligen rör det sig här endast om en förväxling med Per Jonsson/Skomakare i Närby nr 3.

Nygården A/Fors (1623 omfattar hela Nygården 16 öresland och 4 penningland)
Mårten 1535, 1542
Per Mårtensson 1555, t.o.m. 1569
hustru **Ramborg** 1570–1582
Nils Persson 1583–1616
hustru **Karin** 1617–1619
Sven Nilsson 1620–1648
Olof Andersson 1649–1689 (död 1702)
Erik Andersson Lille 1693, t.o.m. 1703
Anders Lille 1701

NygårdenB/Fors
Olof Sverkilsson 1542, t.o.m. 1557
Hans Jonsson 1559
Brynolf Sigfridsson 1559, 1560
Anders Eriksson 1563
Brynolf Sigfridsson 1565
Mats Sigfridsson 1566
Jon Olsson 1567–1573
Mats Olsson 1574
Joen Andersson 1575
herr **Joen** 1576
Jon But 1577–1582
Lasse Olsson 1583
Per Nilsson 1584–1589
Tomas Ragvaldsson 1589–1591
Halt Jon 1592–1595
Erik Håkansson 1596–1597
Olof Jonsson fr.o.m. 1598, ännu 1601
Lasse Olsson 1606[334]

Fors nr 2 (omfattar 1623 14 öresland och 14 penningland, dvs 71,4 mål jord)
Sven Persson 1535, t.o.m. 1556, tillsammans med **Olof Persson** 1542
hustru **Karin** fr.o.m. 1557 och ännu 1560
Per Svensson 1563
Olof Svensson 1565, t.o.m. 1601
Sven Olofsson 1602–1648
Olof Svensson fr.o.m. 1649, och ännu 1660
Lars Nilsson 1662
Jon Andersson (bonde i Remsta nr 1, måg till Sven Olofsson) 1667
Dotter **Kristina Jonsdotter**, g. m. **Sven Jönsson** (1650–1705) 1670, 1700
Olof Svensson, (1670–1741)

---

[334] Gården nämns inte i ml 1602 och 1604 eller i tl 1606. Den slås senare ihop med, av allt att döma, den större delen av Nygården.

Ingsta nr 1 (1623 16 öresland)
Nils Olsson 1535, t.o.m. 1556, ägde 1542 145 mål jord (motsvarande ca 30 öresland och 5 penningland)
herr **Måns (Eriksson)** fr.o.m. 1557, och ännu 1563[335]
hustru **Ingrid** 1565
Jon Olsson 1567 (en Olof Jonsson är 1576 bondson i Ingsta)
Jon Larsson 1568–1584
hustru **Sigrid** 1585 –1598
Anders Jonsson 1599–1604 (därefter bonde i Remstad [nr 2]) och dennes bror:
Jon Jonsson fr.o.m. 1601, och ännu 1631
hustru **Kerstin** 1633, 1635
Sven Jonsson fr.o.m. 1635, och ännu 1679
Jon Svensson 1684, 1690

Ingsta nr 2 (1623 14 öresland)
Sigfrid 1542
Olof Sverkilsson 1546
Simon Olsson (knekt där 1545 och 1546) 1555, t.o.m. 1556 och **Olof Jonsson** 1555, 1563
Mickel Nilsson 1557–1596 och **Olof Buller** 1565, t.o.m. 1570
Mats Sigfridsson 1571 (samt i Hamre) och 1576
Olof Mickelsson 1597–1598 (bondson i Ingstad 1576)
Erik Mickelsson 1599–1600
Nils Mickelsson 1601–1613
Per Svensson 1614–1618
Nils Mickelsson 1620, t.o.m. 1626, och **Lasse Jonsson** 1625
Bengt Matsson fr.o.m. 1627, och ännu 1631, jämte **Olof Eriksson** 1627
hustru **Anna** 1635, t.o.m. 1637 (lever ännu 1657)
Son **Per Persson** fr.o.m. 1638, och ännu 1660
hustru **Anna** 1662
Nils Persson 1667, 1685
Per Nilsson 1690

(Möjligen hör även Per Olsson i Ingstad fr.o.m. 1559 och ännu 1565, samt hustru Brita 1568 till nr 2.)

Hamre nr 3–4 (1623 omfattande två gårdar om vardera 10 öresland och 22 penningland)
Jon Skinnare 1535
Jon Larsson 1542 (32 mål jord), sannolikt tillsammans med **Sigfrid** i Ingsta
hustru **Cecilia** 1555, 1563
Brynolf Sigfridsson 1565
Mats Sigfridsson 1567–1580
Hans Jonsson 1569 (tillfälligt)
hustru **Malin** 1581
Hans Bjugg 1582–1593

---

[335] Om herr Måns i Ingsta, se SoH 1990, nr 3–4, s. 172, 200.

Cecilia Matsdotter 1593–1595
Nils Jönsson 1596–1611
hustru **Cecilia** 1612
Per Hansson 1613
Hans Persson 1614–1655, tillsammans med landbonden **Eskil Persson** 1614–1620; bonden **Olof Bertilsson** 1621–1633; kaplanen **Andreas Olai Chrochius** 1634–1637 (i dennes hemmansdel bodde dock 1635 och 1636 änkorna **Kerstin** och **Anna**). 1640–1645 är hjälpprästen **Olaus Abrahami** bosatt där (sköter troligen gården å sedermera kyrkoherden Andreas Olai Chrochius' vägnar)
Sigfrid Hansson 1652 (fr.o.m. 1653 i Hamre nr 3, där ännu 1685, och efterträds av sonen Gullik Sigfridsson)
Hans Hansson fr.o.m. 1656
Tyris Hansson 1667 (tillfälligt)
Per Hansson, (död 1731) 1690

Bilaga 3

Sammanfattande beskrivning över uppställningen av 1542 års årliga ränta för Hälsingland

Årliga räntans för Hälsingland artificiella uppdelning i sköllar[336] (som ursprungligen tros ha varit en medeltida skatteenhet), som alla skulle omfatta exakt 512 mål, medförde att byar och åtskilliga av de större hemmanen[337] på papperet klövs och delades upp på flera sköllar i socknen, utan någon konsekvent inbördes ordning, för att få det önskade måltalet (se avbildat exempel). Till förvirringen bidrar också att årliga räntan för Hälsingland ~~uppenbarligen~~ inte specificerar hemmanets storlek, utan *det totala jordinnehav i socknen som en person själv skattar för år 1542*. I de fall där en skattebonde ägt skiftad del i annat hemman, eller t.o.m. flera hemman, synes alltså det samlade jordtalet ha registrerats för den gård där han var bosatt.[338] Möjligen kunde också förekomma att ett hemman registrerades som två i jordeboken, om där fanns två rökar eller mantal, utan ytterligare förklaring. Svårigheten att bearbeta årliga räntan ökas

[336] Om sköllen som kameral enhet, se I. Jonsson, *Jordskatt och kameral organisation i Norrland under äldre tid*, 1971 s. 68f, 134–137. Någon egentlig studie av årliga räntans idiosynkrasier har mig veterligen inte gjorts. Vad som ovan anförs grundar sig på redovisningen av jordskatten i Norrala socken. Uppställningen och förutsättningarna torde likväl ha varit gemensamma för också de övriga hälsingesocknarna.

[337] I Norrala socken har hemmanet Svartvik delats upp på tre sköllar (och återfinns därutöver också under Överlopp), Å , Berge (nr 1) och Ingsta (nr 1) på två.

[338] Detta kan exemplifieras med Jon Larsson i Hamre (nr 3–4), som 1542 skattar för 32 mål, medan större delen av hemmanets jord synes ha skrivits under Sigfrid i grannbyn Ingsta (se s. 146). Likaså antecknas Olof Sverkilsson i byn Fors för endast 21 mål, trots att gården sannolikt omfattade 48 mål jord (se ovan).

av att dessa två hemmansdelar inte alltid skrevs efter varandra.[339] Även om hemmanets storlek i regel sammanföll med dess ägares jordinnehav, gör det längden missvisande och svårtolkad i de fall, där en hemmansägare innehaft jord i skilda delar av socknen, för vilken han själv skattat.

Tämligen omgående blev jordeboken av dessa skäl obsolet, genom att senare jordtransaktioner och nya ägareförhållanden på grund av dess uppläggning svårligen kunde registreras utan att systemet raserades och sköllarna behövas räknas om[340] – beräkningen av räntan utgick ju från att var sköll omfattade 512 mål jord. (Till en början redovisades vanligen nyröjningsjord efter 1542 separat under rubriken Överlopp för respektive socken; det tycks dock inte ha skett konsekvent.) En avskrift av längden för årliga räntan 1542 (p.g.a. gränsrevideringen mellan Norrala och Enångers socknar 1543[341] har jordeboken för dessa uppdaterats detta år, åtminstone vad gäller de berörda byarna) lades därför vart år – ännu 1619 – *pro forma* in i fogderäkenskaperna, men kan knappast ha haft någon praktisk betydelse. Den första aktuella jordeboken efter 1542 upprättades så sent som 1623.

Att Knut Andersson (se s. 132f) 1542 ensam skrivs i Närby kan därmed tydas som att de två andra gårdarna då brukades av landbönder, och att ingen släkting ägde skiftad jord i egen rök i byn. Likväl kan, i enlighet med vad som ovan sagts, en ansenlig del av hans jord legat i andra byar.

Förkortningar

db	Dombok.
hjl	Hjonelagslängd.
HLA	Härnösands landsarkiv.
jb	Jordebok.
KA	Kammararkivet (ingående i Riksarkivet).
KrA	Krigsarkivet, Stockholm.
ml	Mantalslängd, kvarntullsmantalslängd.

[339] Sålunda redovisas Berge nr 1, Borg nr 1 och Fors nr 2 i Norrala på två personer vardera, medan endast en bonde skrivs för respektive hemman i ml 1555 och framledes.

[340] Avvikelserna i årliga räntan för 1580, 1600 och 1619, jämfört med 1543, beror i nästan samtliga fall på uppenbara felskrivningar. Vid något tillfälle har ett nytt namn satts för någon gård (möjligen beroende på att ägaren tillfälligt beviljats hemmansfrihet). Detta tillhör emellertid undantagen.

[341] Om denna gränsrevidering, se SoH 1990, nr 3–4, s. 154, 176ff. Därutöver har också den s.k. frälsesköllen, som 1539 tillhört fogden i förläning (och därför utelämnats i 1542 års ränta), medtagits som två sköllar 1543.

PHT	Personhistorisk tidskrift.
RA	Riksarkivet, Stockholm.
renov. db	Renoverad dombok, Advokatfiskalsämbetet, Häradsrätter (Gävleborgs län), Svea hovrätt, Riksarkivet.
SoH	Släkt och Hävd.
tl	Tiondelängd.
ULA	Uppsala landsarkiv.
Vnl	Västernorrlands län.

Otryckta källor

Riksarkivet (RA)
Allmogens besvär, Gävleborg: 1
  Vol. 41
  Vol. 53
Kanslitjänstemäns koncept och mottagna skrivelser
  Vol. 7
  Vol. 9
Pergamentsbrevsamlingen
Strödda domböcker och rättegångshandlingar
  Vol. 17
Svea hovrätts arkiv (Advokatfiskalsämbetet)
  Renoverade domböcker
  Revisionsakter

Kammararkivet (KA)
Boskaps- m.fl. längder: Norrland
Jordeböcker: Norrland; Västernorrlands län
Kvarntullsmantalslängder Västernorrlands län
Landskapshandlingar
  Hälsinglands handlingar (inkl. hjonelagslängder 1609–1611)
  Norrlands handlingar
  Upplands handlingar
  Västerbottens handlingar
  Ångermanlands handlingar
Lokala tullräkenskaper
  Gävle
  Hudiksvall
Provianträkenskaper
  Stockholm
Räntekammarböcker
Röda nummer 229
Sandbergska samlingen FF, YY

Strödda äldre räkenskaper t.o.m. 1630
Gärder och hjälper 1535
Prostarnas tionderäkenskaper: Uppsala stift
Silverskattelängd 1570
Svenska donationskontoret F1b:33 (Schylanders byten före 1655)
Västernorrlands läns landsboksverifikationer
Älvsborgs lösen
1571
1613–19

Kungliga Biblioteket (KB)
Rålambska samlingen in folio
Vol. 172
Vol. 180
Vol. 185
Vol. 195
Rålambska samlingen in quarto
Nr 54
Nr 91

Krigsarkivet (KrA)
Militieräkenskaper
Roterings- och utskrivningslängder

Riddarhusarkivet (RHA)
Biographica
Rålamb

Vetenskapsakademiens bibliotek
Bergianska brevsamlingen, vol. 16

Uppsala landsarkiv (ULA)
Uppsala domkapitels handlingar

Härnösands landsarkiv (HLA)
Enskilda arkiv
Flintenbergs samling, vol. 5
Hälsinglands domsaga: domböcker 1618–1667
Norrala kyrkoräkenskaper
Norrala ministerialböcker 1672–1740

Hälsinglands museum, Hudiksvall
Sven Bruns samlingar

Gårdshandlingar
Trönbyn nr 2, Trönö socken

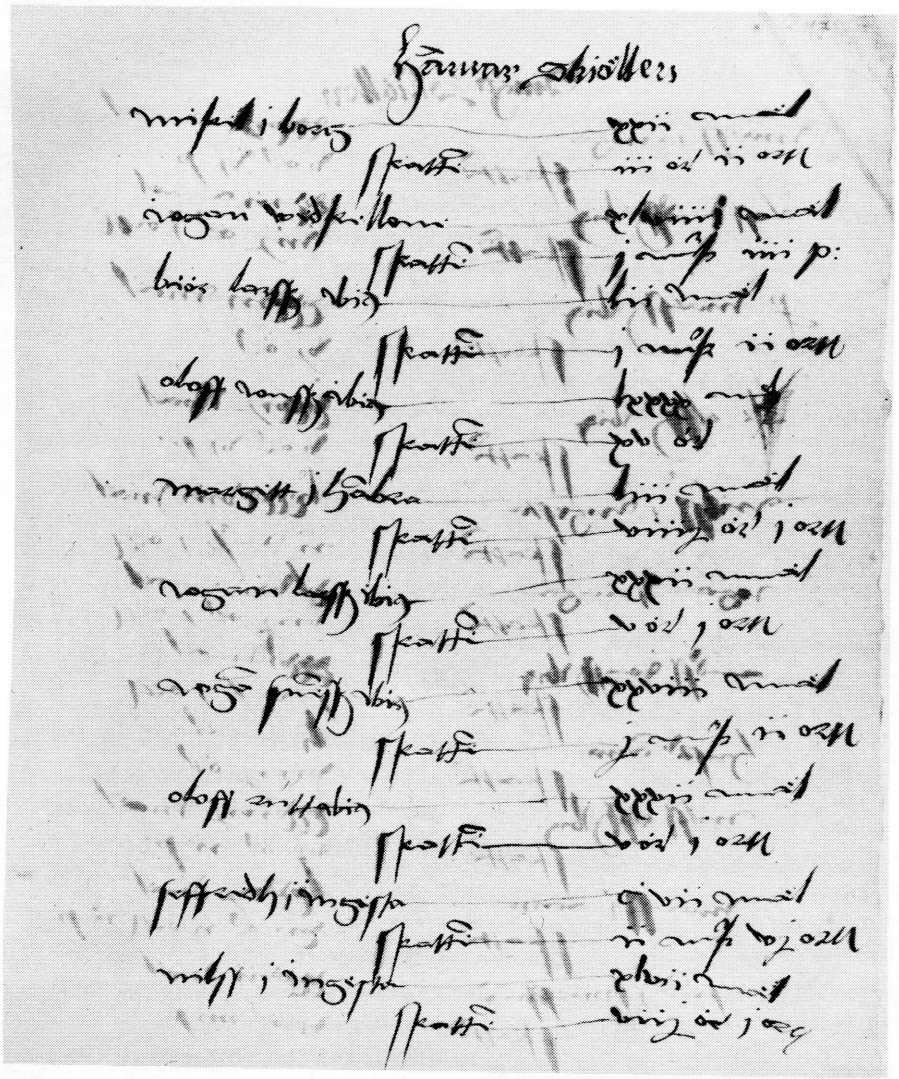

Hamre sköll ("Ham*m*ar Skiöllen"), Norrala socken, i årliga räntan för Hälsingland 1542 (Hälsinglands handlingar 1542:2, pag. 247, KA). Under denna sköll har registrerats tio skattskyldiga i fyra byar:
"mikel j borg" 22 mål; "iogan wed kellone" 49 mål; "biör lars*son* ibid*em*" 52 mål; "oloff ionss*on* ibid*em*" 90 mål; "margett j ha*m*bra" 53 mål; "iogan lars*son* ibide*m*" 32 mål; "iog*an* sue*n*sso*n* ibid*em*" 28 mål; "oloff rutt ibid*em*" 32 mål; "seffredh j ingesta" 107 mål; "nilss j ingesta" 47 mål.
I Sigfrids i Ingsta 107 mål ingår även jord i Jon Larssons i Hamre hemman, och sannolikt också jord i byn Fors. Nils i Ingsta äger sammanlagt 145 mål jord – de resterande 98 målen har skrivits under Ringa sköll. Att Mickel i Borg upptas i Hamresköllen, och inte som väntat i Borgssköllen, är likaså en följd av det märkliga och tämligen opraktiska beslutet att var sköll skulle omfatta exakt 512 mål jord.

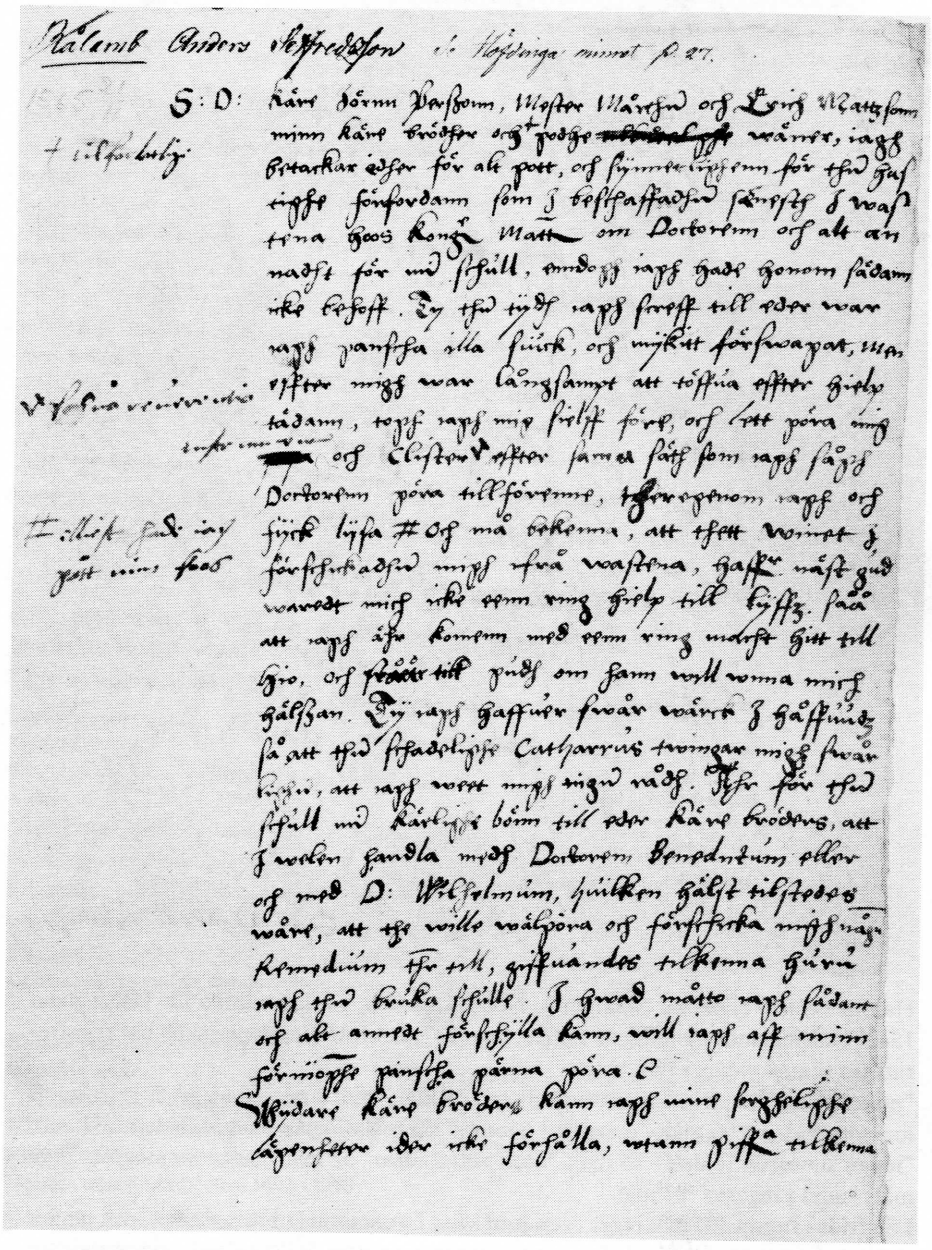

Första sidan av brev från Anders Sigfridsson till bl.a. prokuratorn Jöran Persson, daterat Hjo den 21 september 1565 (Kanslitjänstemäns koncept och mottagna skrivelser, vol. 7, RA).